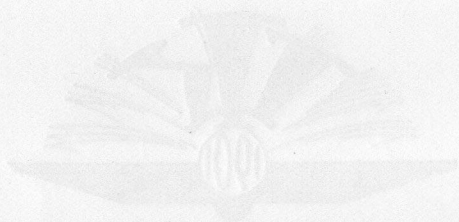

1901
1901

Штампарија
Држ. Грeиориха

САБРАНА ДЕЛА БРАНИСЛАВА ПУШИЋА

IV

Мале сцене

Лето

Независна државност

Лето

**Сабрана Дела
Бранислава Пушића**

IV

Мале сцене

Издавачка Књижарница

Геце Кона

БРАНИСЛАВ ПУШИЋ

МАЛЕ СЦЕНЕ

БЕОГРАД

Издавачка књижарница Геце Кона

1, Кнез Михаилова улица 1

1931

213/52

74042/4

~~111021/10~~

ВЕРИТЬ
ИЗДАНИЕ
1951

4/22

НАША ДЕЦА

I

Хумореска у једном чину

Збива се у Београду, једнога раднога дана по
подне, између 4 и 5 часова, у кући Јакова Јаковљевића.

Л И Ц А :

Пера (7 година) } Деца Борђа Јаковљевића,
Зорица (6 година) } чиновника.

I

ЗОРИЦА, ПЕРА

ЗОРИЦА

(Обучена у дугачку хаљину своје мајке, носи у руди мајчин шешир, сунцобран и рукавице, што успут оставља на сто. Излази из десних врата, прелази преко позорнице и куца на лева врата, која су затворена).

Јеси ли већ готов?

ПЕРА

(Изнутра).

Не унем да закопчам панталоне.

ЗОРИЦА

Изиђи, ја ћу ти помоћи.

ПЕРА

(Отуд).

Сад, сад.

II

ЗОРИЦА сама.

ЗОРИЦА

Мама је отишла на седницу „Женског Друштва“, тата у канцеларију, а ми остали са Маријом. Ух, та Марија, не уме ништа да игра, не уме ни да

прича! Прича нам све неке страшне приче, о змају како је украо девојку, о змијском цару, и све тако нешто. (Гледа кроз прозор). Хвала Богу те је дошао онај поднаредник, што увек долази кад мама и тата нису код куће. Сад ће Марија читав сат седети с њим у башти, а ми можемо до миле воље играти. (Гледа кроз прозор). Ено их на клупи; мора бити Марија њему прича приче о змају како је украо девојку и о змијском цару. Ако, нек он слуша те страшне приче, па нек сања после, а ми ћемо играти. Ја сам обукла мамину хаљину, а Пера ће татине, па ћемо лепо играти мужа и жену. Ух, шта ради ваздан? (Прилази левим вратима). Та јеси ли већ једанпут готов, Пери?

ПЕРА

Јесам, јесам! (Илази).

III

ПЕРА, ЗОРИЦА.

ЗОРИЦА

Но, хвала Богу!

ПЕРА

(Обучен је у очеве хаљине, носи штап и цилиндер у руци, што оставља на један табурет).

Па имао сам, брате, муке са дугметима, има много дугмета, па онда, дугачки су ми рукави и ногавице. (Рукаве и ногавице је подвио).

ЗОРИЦА

Добро ти стоји, изгледаш као изистински човек.

ПЕРА

Нашао сам у капуту и једну цигарету. (Вади из
џепа и показује). Да л' да је упалим?

ЗОРИЦА

Немој сад, боље је после кад почнемо да иг-
рамо. А гле ја! (Вади из џепа једно стакоце са мирисом).

ПЕРА

Шта је то?

ЗОРИЦА

Једва сам га нашла, била га сакрила мама. То
је оно стакло са мирисом, што га мама употребљава
кад пада у несвест.

ПЕРА

Па добро, шта ћемо сад да играмо?

ЗОРИЦА

Па играћемо мужа и жене.

ПЕРА

Знам, него како ћемо да играмо?

ЗОРИЦА

Па тако, као сваки пут.

ПЕРА

Знаш како? Да идем ја кобајаги на пијаци,
а ти као кувај ручак, па онда да ручамо заједно.

ЗОРИЦА

Уф! То је врло просто, као да смо шустер и шу-
стерка. Не то, него ми смо муж и жена, али онако,

господин и госпођа, па ти као долазиш на ручак из кафане, али доцкан долазиш. Ја ћу да те чекам на ручак, чекаћу, па ћу плакати. Ето, изиђи напоље па дођи, а ја ћу да вежем главу, кобајаги заболела ме глава од једа.

ПЕРА

Па знам, али шта ћу ја да говорим кад ме грдиш?

ЗОРИЦА

Боже мој, као да ниси никад слушао шта разговарају тата и мама кад се свађају.

ПЕРА

А, па је л' ми тако да разговарамо као тата и мама? (Узима штап и цилиндер и хоће да пође).

ЗОРИЦА

Па тако, дабоме, тако разговара сваки муж и жена.

ПЕРА

А како ћу да те зовем, је л' Зорица?

ЗОРИЦА

Није, него сасвим да играмо тату и маму. Ти се зови као тата, Ђорђе, а ја ћу као мама, Софија. Знаш?

ПЕРА

Добро. (Полази, па застане на вратима). Је л' да одмах уђем?

ЗОРИЦА

Причекај само напољу, док ја вежем главу.

ПЕРА

(Излази).

ЗОРИЦА

(Сама. Брзо цепном марамом везује главу, седне на диван, пљувачком умрља очи да изгледају уплакане, наслони главу на руку, па, кад Пера уђе, неће ни да се окрене).

ПЕРА

(Улази под цилиндером, скида га и оставља. Другим тоном, којим подражава оцу).

Извини, Софија, ја мало задоцнио!

ЗОРИЦА

(Ћути и не окреће главу).

ПЕРА

Знаш, имао сам мало и посла. Јеси ли ти већ ручала, Софија?

ЗОРИЦА

(Такође другим тоном).

Да, ручала сам јед и чемер. Зар те није срамота и да ме питаш, погледај само колико је сати?!

ПЕРА

(Вади из цепа од прслука неку кутијицу од пилула).

Да, већ је два. То је доцкан, здраво доцкан... а, што си ти везала главу?

ЗОРИЦА

(Устаје).

Још питаш?

ПЕРА

Извесно те боли глава?

ЗОРИЦА

Па, ваљда је тек нисам везала од беса, разуме се да ме боли глаза. Ја сам већ добила свакодневну главобољу због тих твојих лудорија. Не, Бога ми, ово је већ сувише, ово се више не може трпети. Ја бих волела само да знам има ли још на свету жене која трпи овако као ја?

ПЕРА

То си ми казала већ сто пута.

ЗОРИЦА

Казаћу ти и милион пута, разумеш ли, милион пута. Говорићу ти сваки дан, говорићу ти док ти не досади?

ПЕРА

Је л' ћеш говорити док ми не досади?

ЗОРИЦА

Говорићу.

ПЕРА

(Одлучије).

Је л' ћеш говорити док ми не досади?

ЗОРИЦА

Говорићу ти и дању и ноћу.

ПЕРА

Кад бих био луд да слушам!

ЗОРИЦА

Слушаћеш.

ПЕРА

Боже сачувај!

ЗОРИЦА

Слушаћеш, синко, кад си ти кадар мене да мучиш, могу и ја тебе.

ПЕРА

Ама, уразуми се, жено, једанпут: не морам да слушам.

ЗОРИЦА

Слушаћеш, знаш ли шта је то: слушаћеш, јер ја нећу престати да говорим, па ма шта ти чинио.

ПЕРА

Ако хоћеш да ме натераш да идем од куће.

ЗОРИЦА

Ха, чудна ми чуда, као да ја не умем за тобом.

ПЕРА

Хм! (Хукне, узме новине и седне да чита).

ЗОРИЦА

(Стане му над главом).

Мислиш кобајаги то ће ти помоћи, што ћеш се задубити у новине. Ја ћу ти овде над главом једнако говорити, догод ти не досади, догод ме једанпут не замолиш за опроштење и догод се не закуснеш да ћеш бити уредан човек.

ПЕРА

Софија, остави ме да читам новине!

ЗОРИЦА

Дабоме, господин дошао у два сата на ручак,
па ће сад још и новине да чита.

ПЕРА

(Скочи)

А, па удем ја да нађем себи мира. (Од-
лази до стола и тражи нешто, па затим обичним дечјим тоном).
Је ли, Зорице, где стоји онај памук што га тата
меће у уши, кад га мама много грди?

ЗОРИЦА

(Обичним дечјим тоном).

Ето, у тој десној фијоци.

ПЕРА

(Отвара десну фијоку, нађе памук и натрпа у десно уво, ујед-
но говори озбиљним тоном).

Нећеш ти мени досадити, удем ја да нађем
себи лека. (Обичним дечјим тоном). Је ли, је л' тата
метне памук у оба уга?

ЗОРИЦА

(Обичним тоном).

Јест, у оба.

ПЕРА

(Натрпа памук и у друго уво, па узме новине и седне те чита).

ЗОРИЦА

(Озбиљним тоном).

Можеш ти метати памук и у уши, али ти
то ништа не помаже. Ја ово више не могу да
трпим, па свршена ствар. Није то само што
долазиш доцкан на ручак, да је то само па ни по

јада. Зар бих ја, мислиш, марила зато: села бих са својом децом па бих слатко ручала, а ти једи кад стигнеш. Него и друге ствари: ти ми, на пример, ни- када нећеш да положиш рачун шта радиш са својом платом?

ПЕРА

(Који је дотле читао новине и правно се да због памука у ушима не чује).

Плаћам твоје рачуне.

ЗОРИЦА

А, дакле чујете, господине? Не помаже вам да- кле ништа тај памук што сте га метли у уши!?

ПЕРА

(Скочи и баца новине, вади памук из ушију, одлучно).

Па јест, чујем, дабоме да чујем, па шта ћеш?

ЗОРИЦА

Шта хоћу, је ли? Хоћу да знам шта је с твојом платом, куд деваш ти твоју плату. Хоћу да ми поло- жиш рачун о томе!

ПЕРА

Хоћеш рачун, је ли? Па да ти покажем рачун, кад га хоћеш. (Отвара фијоку од стола и тражи нешто. Обич- ним тоном). Је ли, Зорице, где је онај рачун?

ЗОРИЦА

(Обичним тоном).

Који рачун?

ПЕРА

(Обичним тоном).

Знаш, онај што су се пре неки дан свађали та- та и мама.

ЗОРИЦА

А, знам, ево га овде. (Отвара једну књигу која лежи на столу и нађе га међ њеним листовима, те даје Пери).

ПЕРА

(Озбиљним тоном, подражавајући оцу).

Хоћеш рачун је ли, па да ти покажем рачун, кад га хоћеш. (Чита рачун). „Једна бела свилена блуза 380 динара, једна плава свилена блуза 420 динара...”

ЗОРИЦА

То ми је све требало, нећу ваљда ићи гола! (Одлази љутито ка пијанину).

ПЕРА

Слушај, слушај само даље: једна зелена...

ЗОРИЦА

(Свира бурно на пијанину, да би угушила глас).

ПЕРА

(Хоће да надвиче пијанино).

...Зе... ле... на... сви... ле... на... блуза... пет... сто... ти... на... (Дође јој над главом) пет... сто... ти... на...

ЗОРИЦА

(Свира непрестано и даље и слатко се смеје, само да би га наједила).

ПЕРА

(Надвинује глас пијанина).

Пет... сто...

ЗОРИЦА

(Прекине свирање, на обичним гласом).

Слушај, Перо, тата кад виче нешто а мама у инат свира, онда тати досади, па запали цигару и мирно шета и пуши да види докле ће мама свирати.

ПЕРА

(Обичним гласом).

А јест, а ја и имам цигару.

ЗОРИЦА

(Обичним гласом).

Упали је.

ПЕРА

(Упали цигару, повуче дим, закашље се и загрдне).

ЗОРИЦА

(Дотрчи, па га удара у леђа да би га повратила, а затим му додаје чашу воде).

На, пиј мало воде! Па како си пре пушио, кад смо играли, па ти није ништа било?

ПЕРА

Јако сам тргао дим. (Покушава опет да пуши). А, ево, сад могу!

ЗОРИЦА

Тако, сад шетај само љутито и пуши, а ја ћу да свирам. (Оде ка пијанину и свира непрестано).

ПЕРА

(И не осврћући се на њу шета љутито и пуши, па кад му досади, маше јој руком да престане са свирањем, а кад она престане, он обичним тоном).

Па знам, а докле ћемо тако? Шта сад треба да радимо?

ЗОРИЦА

(Обичним тоном).

Ти шетај, па, као тата, кад ти досади, узми шешир и пођи од куће, а ја ћу да те питам куда ћеш, а ти ћеш да ми кажеш неку гадну реч, а ја ћу да паднем у несвест. Зато сам и спремила стакло с мирисом. Хајде сад! (Наставља свирање).

ПЕРА

(Шета најпре још неко време, па се дусне, шчепа цилиндер натуче га на главу и нагло пође вратима).

ЗОРИЦА

(Кад види да је пошао престане са свирањем).

Куда ћеш?

ПЕРА

Идем куд ми је воља, идем у кафану да ручам.

ЗОРИЦА

Нећеш Бога ми!

ПЕРА

(Пође вратима).

Није, него ћу те ваљда питати, већ је три сата! (Вади опет кутију од пилула и гледа) по подне, а ја још нисам ни ручао.

ЗОРИЦА

Да си заслужио, ти би ручао.

ПЕРА

(Врати се).

Шта кажеш?!... Е јеси чула, ти си... ти си...

ЗОРИЦА

(Узбуђена).

Шта сам ја, што не говориш?

ПЕРА

Ти си — права животиња! (Пође нагло напоље).

ЗОРИЦА

Јух!... Ох, Боже... мој!... (Пада на под у несвест).

ПЕРА

(Враћа се и притрчи јој).

Зорице... то јест не... Софија, Софија, шта ти је?...

ЗОРИЦА

(Тешко дише, изнемогла).

Ох, ох... угушићу се...

ПЕРА

Софија, забога!

ЗОРИЦА

(Показује руком на груди).

Овде... овде... гуши...

ПЕРА

(Забринуто, клекао крај ње).

Да те откопчам мало?

ЗОРИЦА

...Можеш!...

ПЕРА

(Откопчава је).

ЗОРИЦА

(Зажмурила, обесила главу и тешко дише, тражи нешто руком по џеповима).

ПЕРА

Хоћеш, Софија, да ти метнем мирис под нос?
Чекај... (Тражи јој по џеповима стакоце па, кад не може да га нађе, сасвим обичним гласом). Па где си метла стакло са мирисом?

ЗОРИЦА

(Дигне главу и извади стакло са мирисом из десног џепа, го ворећи обичним гласом).

Боже, Перо, зар ниси могао да упамтиш где сам метла, него кад је најлепше место у игри а ти поквариш! (Да му стакло). Немој заборавити после да отвориш прозоре.

ПЕРА

(Обичним гласом).

Нећу заборавити. Хајде, падни опет у несвест.

ЗОРИЦА

(Падне опет у несвест).

Ах... Боже... мој!

ПЕРА

(Подмеће јој најпре мирис под нос па, пошто она отвори очи).

Ти немаш ваздуха, Софија, тешко дишеш.... да отворим мало прозоре?

ЗОРИЦА

Отвори... отвори...

ПЕРА

(Отрчи и отвара, али, погледајући кроз прозор, спази напољу оца и уплаши се па се тргне с прозора. Обичним гласом).

Зорице, Зорице, устани, бежи, ево га тата долази!

ЗОРИЦА

(Скочи).
Шта?!

ПЕРА

Тата долази, бежи.

ЗОРИЦА, ПЕРА

(Узмували се, скупљају ствари које су им требале за игру: шепир, цилиндер, штап и т. д. и беже, она на лева а он на десна врата.)

ЗАВЕСА БРЗО ПАДА.

ВАША ДЕЦА

II

Хумореска у једном чину

Збива се једнога раднога дана по подне у кући
Маричиних родитеља.

Л И Ц А :

Милан (10 година), ђак IV разреда основне школе } суседи.
Марица (11 година), ђак I разреда гимназије }

I

МАРИЦА

(Седи за сточићем и ради задатак).

Два пута четири једанаест. (Напише, посумња). Није. Једанпут четири јесу четири; два пута четири дванаест; три пута четири тридесет и шест!... Уф, ништа не знам! Ама што сам ја луда, па се ту ваздан мучим (Баца задатак на земљу). Баш да ти га не радим мајци: добићу сутра рђаву белешку, па шта? То ми баш ништа неће сметати за удају. Ни један младожења никад не пита: „А је л', молим Вас, да није моја млада кој' пут добила рђаву белешку у школи. Ако је добила, нећу да се женим!" Таман посла, кој' још при удаји пита за белешку у школи. А нисам ја ни села да радим задатак што сам мислила да га свршим, него само да се извучем да не идем у биоскоп. (Имитира оца). „Ајде, дете, да те водим у биоскоп!" (Својим гласом). „Хвала, тата, ал' не могу; имам да радим задатак!" А отац, сав срећан, све се топи: (Очевим гласом). „Ако, ако, тако треба, синко. Гради срећу док си млада, куј гвожђе док је вруће!" А није да ја не волим биоскоп, волим га

те још како, али кад има што занимљиво. Ал' данас.
(Узима новине са стола, отвара унутарњу страну и чита).
„Фамилијарни програм” (Говори). Смучи ми се чим
прочитам наслов „фамилијарни програм” и спава
ми се већ при читању самог програма. (Чита).
„Пределу у Швајцарској, природно” „Израда пор-
цуланског посуђа у Севру”, „Гајење свилене бубе
у Француској. Колорисано”, „Нијагарин водопад,
природно”, „Вежбање полицијских паса” (Говори).
Уф! Треба још само да дође „Насађивање кокоша-
ка, природно, у боји!” па би био потпуно фаме-
лијаран програм. Волим ја много више овако кад
сам сама код куће. Већ ми је досадно непрестано
с мамом и татом, не може просто човек да дане
душом од њих! (С поља кроз отворен прозор улети једна књига).

II

МИЛАН, МАРИЦА

МАРИЦА

(Отрчи на прозор).

То си ти? Куда ћеш?

МИЛАН

(С поља).

Идем кући.

МАРИЦА

Сврати ако хоћеш овамо да играмо.

МИЛАН

Не могу, морам да радим задатак.

МАРИЦА

Зар те не мрзи да радиш задатак?

МИЛАН

Морам.

МАРИЦА

(Публици).

Ја не знам, Бога ми, ко је измислио те задатке. Само нам бадава пропада младост због њих. Зар није боље да нас пусте сад слободне, да играмо колико хоћемо, па кад остаримо да радимо задатке.

МИЛАН

А зар ти немаш?

МАРИЦА

Имам, ал' сам га бацила, ево га на патосу. Баци и ти па дођи да играмо. Сама сам код куће, па можемо дићи кућу на главу.

МИЛАН

Право кажеш! Ево ме!

III

МАРИЦА, МИЛАН.

МАРИЦА

(Сама).

Ух, ала је то згодно што смо сами. Измислила сам нову игру, ал' не бих смела да је играм кад има кога у кући.

МИЛАН

(Улази и диже своју књигу са патоса).

Гађао сам те катихизисом, јер из њега имам да научим лекцију и да напишем задатак.

МАРИЦА

Да знаш што сам смислила нешто лепо да играмо?

МИЛАН

Шта је то?

МАРИЦА

Љубав.

МИЛАН

Каква љубав?

МАРИЦА

Тако, играћемо љубав.

МИЛАН

Како можемо то да играмо?

МАРИЦА

Тако, кад могу велики да играју љубав, зашто и ми да не играмо.

МИЛАН

Али како?

МАРИЦА

Па тако, ти да будеш мој љубавник, а ја твоја љубавница.

МИЛАН

Ја не умем то.

МАРИЦА

Умем ја. Гледала сам па знам како се игра.

МИЛАН

Видела си баш својим очима?

МАРИЦА

Видела, него, и сестру са г. Љубом писаром
и нашу Марију са оним човеком у кујни.

МИЛАН

Ао, болан, благо теби! Причај ми!

МАРИЦА

Ама нећу да ти причам, него ћемо да играмо
као они. Зар ти ниси никад видо?

МИЛАН

Нисам, али сам читао.

МАРИЦА

Шта си читао?

МИЛАН

Нешто здраво лепо. Хоћеш да ти покажем?

МАРИЦА

Покажи ми.!

МИЛАН

Чекај! (Свлачи ципелу и истресе из ње један лист папира).
Љубавно писмо.

МАРИЦА

Какво љубавно писмо?

МИЛАН

Знаш, ја увек носим писма мога брата госпо-
ђици Љубици, а и од ње њему. Она има једно

врло лепо куче, па ја кобајаги због кучета, да га милујем, ућем у капију. Па кад ућем, а ја ви-чем: Куц! Куц! Куц! — а она то чује па изађе из куће, те ми кришом дода писмо. Тако ме је научио брат.

МАРИЦА

Па је л' сад треба да идеш, да носиш брату то писмо?

МИЛАН

Не. Предао сам му га још јутрос, него сам преписао за себе.

МАРИЦА

Зар је писмо било отворено?

МИЛАН

Није, него није било добро залепљено, а ја завукао перорез, па полако, полако, па га отворим, па кад сам га преписао, а ја оно метнем на-траг па пљунем и залепим.

МАРИЦА

А што си га метнуо у ципелу? То се чува овде, у недрима. Моја сестра чува љубавна писма у недрима.

МИЛАН

Таман! Пре сам једно метнуо у кошуљу, али овде, натраг... (Показује леђа) па мама почела да ме милује. И други пут ме миловала али по образу и по коси, а не знам шта јој је онда било

да ме милује по леђима. Којешта, ко још леђа милује!

МАРИЦА

(Радознало).

Па нашла ваљда писмо?

МИЛАН

Није, хвала Богу, али знаш како сам се преплашио. Од тада све што хоћу да сакријем мењем у ципелу. Неће ме ваљда и по ципелама милувати.

МАРИЦА

Дај ми, молим те! (Узме му писмо и чита га. Усхићена). Дивно, ала је дивно! И мени да даш да га препишем. Их, кад бих ја смела да отворим ону фијоку. (Показује на мали, дамски, сто за писање).

МИЛАН

А шта има у тој фијоци?

МАРИЦА

Тамо моја сестра чува љубавна писма. Има пуно. Затекла сам је једанпут кад је бројала.

МИЛАН

Па што не отвориш?

МАРИЦА

Е, мислиш нисам пробала? Пробала сам ја, ал' не могу да нађем ниједан подесан кључић?

МИЛАН

Чудна ми чуда. Мој брат, онај гимназиста, узме само женску укосницу, заврти је мало па завуче

у мајкин орманчић, отвори лепо, па узме из мајкиног кућњег трошка колико му треба за улазницу за биоскоп.

МАРИЦА

Зар то може?

МИЛАН

Па да пробамо.

МАРИЦА

(Даје му укосницу).

Ево!

МИЛАН

(Савија је).

Ево овако... чекај још мало... тако, сад је добро!
(Отрче заједно до сточића, и он покушава и најзад успе).

МАРИЦА

(Одушевљено тапше рукама).

Дивота, дивота. Ух, што нисам то раније знала!
(Вади прегршт писама, отвара и чита само наслове и потписе).
„Душо моја!... твој Сима”. (Говори). Ала је то фино!
(Чита). „Слатки голубе мој!... ...твој до гроба Илија!” Ово је још лепше ал’ не волим то име Илија.
Личи ми на Светог Илију. (Чита). „Слатки и медени анђеле мој...” (Говори). Ух, ово је баш фино. Ово ћу да узмем.

МИЛАН

Је л’ да га препишеш?

МАРИЦА

Није, него да играмо. Знаш овако ми не би умели да говоримо љубавне речи, него ћемо читати

из писама. Ти ево узми ово писмо, јер то је мушко писмо, а дај мени оно, јер оно је женско писмо. Па ти ћеш да читаш из овога писма љубавне речи, а ја ћу да ти одговарам из тога писма. (Размењују писма).

МИЛАН

Ала ће то дивно бити. Ајд одмах да почнемо.

МАРИЦА

Чекај прво да се договоримо како да се састанемо.

МИЛАН

Па, ево, састали смо се.

МАРИЦА

А, то не вреди. Треба тајно да се састанемо.

МИЛАН

Како то?

МАРИЦА

Могли би, знаш, да се састанемо иза капије. Моја се сестра свако вече састаје иза капије са г. Љубом писаром, а ја се сакријем иза јоргована па све слушам и видим.

МИЛАН

Ајде то. Мени се то допада да се састанемо иза капије.

МАРИЦА

А не, не може!

МИЛАН

Зашто?

МАРИЦА

Па тако, иза капије је лепо кад је мрак, па се онда шапуће, а кад се чују нечији кораци, ућути се, могла би се мува чути кад пролети. Овако дању, по сунцу, није лепо.

МИЛАН

Е па, како ћемо друкче?

МАРИЦА

Мени се највише допада како се састају наша слушкиња Марија и један човек. Не знам ко је, нисам смела Марију да питам.

МИЛАН

Како они раде?

МАРИЦА

Ухватила сам их па их сад свако вече пратим. Око десет сати после вечере, ја угасим лампу у мојој соби, а тата и мама мисле ја спавам. А ја станем на прозор, па гледам. Онај човек уђе у авлију и звизне. Марија онда, ако су сви у кући легли, стане код прозора и да му овакав знак (Маше марамом). Он онда прескочи прозор и уђе у кујну. То ми се тако допада, лепше него оно иза капије.

МИЛАН

Па је л' хоћеш и ми тако да радимо?

МАРИЦА

Јест! Иди напоље па под прозором звизни, а ја ћу ти направити тај знак, па ти онда прескочи прозор.

МИЛАН

Ако ме ко види?

МАРИЦА

Нашом улицом нема ни живе душе, а ако те баш и види ко, ништа, ми смо деца, па се играмо.

МИЛАН

(Пође па се врати).

Добро, а кад прескочим?

МАРИЦА

Боже, Милане, ала си ти невоспитан. Ама зар истина ти ниси никад вирио ни прислушкивао кад се тако састану двоје.

МИЛАН

Нисам.

МАРИЦА

Чим уђеш а ти ме узми за руку и привуци ме себи па ме загрли и пољуби и каже ми: „Мила моја, ох, како сам те жељан!”

МИЛАН

(Понавља као лекцију).

Мила моја, ох како сам те жељан.

МАРИЦА

Ух, како говориш, као тетка Стана кад за вечеру донесу подгрејан кромпир, па она: „Нека, хвала, ја нешто нисам при апетиту!” Немој тако млитаво, него онако друкче. И да ме гледаш, знаш како, као да сам ја колач, па ти једва чекаш да ме загризеш. Је л’ знаш?

МИЛАН

Знам, па онда?

МАРИЦА

Е, па кад ми то кажеш ја ти кобајаги нећу дозволити да ме пољубиш, и бићу љута на тебе и бићу љубоморна, знаш. Па после ћу ја већ да попустим. Ето, јеси разумео?

МИЛАН

Јесам!

МАРИЦА

Ајд, иди сад на улицу.

МИЛАН

(Оде).

III

МАРИЦА Сама

Ово је мука жива с овим Миланом, кад ништа не зна. Да ми је неки већи, који зна да игра љубав, како би то лепо било! (Ослукује). Звижди? (Чује се звиждање). Он је! Ох, Боже, како ми куца срце! (Иде полако, на прстима, до прозора, пажљиво провири, па онда даје знак марамом, затим одмиче од прозора). Пење се! Све ме страх попустићу брзо а треба дуго да сам љута. Моја сестра по читавих по сата мучи господина Љубу, па тек онда попусти.

IV

МИЛАН, МАРИЦА

МИЛАН

(Промоли најпре главу кроз прозор. Шапуће).

Јеси ли сама?

МАРИЦА

(Такође шапуће).

Сама сам. Ући.

МИЛАН

(Ускочи и одмах јој прилази те је хвата за руку. Топло).

Мила моја, ох, како сам те жељан!

МАРИЦА

(Одбијајући га, благо).

Да, жељан... уверила сам се. Синоћ ниси ни прошао овуда.

МИЛАН

(Обично).

Па била је киша, а имао сам и да радим задаток, па ме није пустио тата.

МАРИЦА

(Обично).

Ух, ух, ух, Милане, што си глуп! Све си покварио, све. Ово је да човек свисне од муке. Ама што ми одговараш одистински?

МИЛАН

(Набрецне се).

Па ти што ме питаш што синоћ нисам прошао овуда?

МАРИЦА

Па тако, а ти треба да одговориш: „Душо, нисам могао, али сам мислио на тебе!” Па, забога, умеш ваљда толико! Ето, сад морамо све испочетка.

МИЛАН

Шта, зар опет да прескачем прозор?

МАРИЦА

Немој, него само разговор испочетка. Ајде.

МИЛАН

(Оде до прозора и отуд јој прилази хватајући је за руку као први пут).

Мила моја! Ох, како сам те жељан.

МАРИЦА

(Одбијајући га благо).

Да жељан... уверила сам се.. Синоћ ниси ни прошао овуда.

МИЛАН

Нисам, душо, могао проћи, али сам на тебе мислио.

МАРИЦА

Да, ал' зато опет идеш на корзо због Ане Стефановићеве. Ти њу волиш, признај да њу волиш, а самном се само титраш, да би прекратио време. Ја то не могу више поднети. Упамти, ово је наш последњи састанак, ако ми не будеш искрен, потпуно искрен...

МИЛАН

Па бићу искрен.

МАРИЦА

Реци, је л' волиш Ану? Веруј, нећу се љутити ако ми искрено кажеш. Осетићу бол, дубок бол у души, али ти нећу ни речи рећи, нећу ти пребацивати. Опросићу ти и молићу Бога да будете срећни — ти и Ана. Ето, сад ми кажи, кажи искрено, отворено: волиш ли је, или само мене волиш?

МИЛАН

Само тебе волим.

МАРИЦА

Милане, драги мој Милане, је л' то истина?
Ох, како сам срећна! (Подаје му се и наслања главу на његово раме).

МИЛАН

(После извесне паузе, не знајући шта сад да ради, обичним тоном).

Је л' време да те пољубим?

МАРИЦА

(Расрди се, дигне главу, обичним тоном).

Па дабоме да је време, шта чекаш, ваљда да те послужим на служавнику. Чим сам рекла: „Ох, како сам срећна!” то значи да сам попустила. Пази сад, опет то испочетка. (У заносу). Милане, драги мој Милане, је л' то истина? Ох, како сам срећна! (Наслања главу на раме као и раније).

МИЛАН

Душо моја! (Загрли је чврсто. Дуг пољубац у уста).

МАРИЦА

(Кад прекине, брише уста. Обичним тоном).

Ух, ала ти смрде уста на бели лук!

МИЛАН

Јест, данас смо за ручак имали пиктије, а ја их много волим!

МАРИЦА

Упамти, кад имаш љубавни састанак не треба да једеш пиктије.

МИЛАН

Е, то нисам знао.

МАРИЦА

Баш смо пре неки дан имали јагњећи бут са белим луком. Видим ја, сестра неће никако да једе, а знам да воли. А после подне видим је, једнако гута проминцле. Одмах сам помислила: Ова ће се вечерас љубити. И предвече сам се сакрила тамо иза јоргована, баш да видим.

МИЛАН

Па?

МАРИЦА

Љубили су се. Бројала сам, пет пута су се пољубили.

МИЛАН

Па ајде и ми пет пута.

МАРИЦА

А не, чекај, друго ћемо сад. Сад ћеш ти да читаш ово сестрино писмо, а ја оно твоје, јер ово је писала госпођица Љубица, а то је писао писар господин Љуба, па ће то, кад читамо, да изгледа као да разговарамо о љубави. Ти си и онако глуп па не умеш да измишљаш љубавне речи, а овако кад читамо, изгледаће као да разговарамо.

МИЛАН

(Отворио писмо и гледа).

Је л' да почнем?

МАРИЦА

Почни, али молим те немој ко тетка Стана кад говори о подгрејаним кромпирима, него вичи мало и метни руку на срце и уздиши, знаш онако као глумац кад преставља.

МИЛАН

Добро! (Хоће да почне).

МАРИЦА

Чекај. У једној руци држи писмо, једну руку метни на срце, а једном мене загрли.

МИЛАН

Па то су три руке.

МАРИЦА

Ама није. Ову руку, којом држиш писмо, метни на срце. Тако. Загрли ме сад! Тако! Ајд сад, почни, ал' онако, лепо...

МИЛАН

(Почне читати писмо са највећим патосом).

„Примио сам твоје писмо од 29 прошлог месеца”...

МАРИЦА

Ух, ух, ух! Кад некога Бог није родио да буде љубавник, ништа му не помаже. Ама прескочи то, тако почиње свако писмо (Показује му). Ево, одавде почни!

МИЛАН

Па што не кажеш!

МАРИЦА

Ајд почни ваздан, пролази нам време банбадава.

МИЛАН

(Са патосом, чита).

„Ох, како ми је тешко без тебе. Виђам те, виђам те сваки дан, па ипак, кад се одвојим од тебе, а мени изгледа читав век до сутрашњега састанка!”

МАРИЦА

(Пошто је уштинула Милана да стане, чита из свога писма).

„Ох, колико би срећна била, колико би ми то истинске радости причинило а колико блаженог мира души донело, кад бих знала да твојим, тако заводним а ипак тако милим речима, смем поуздано веровати!” (Гурне Милана).

МИЛАН

(Чита).

„А кад дуги, несносни дан прође и приближи се час који ми обећава виђање с тобом, ја осетим да се препорађам, напушта ме сета, ведри ми се чело и хитам теби као што жедан хита извору који му обећава окрепљење”

МАРИЦА

(Уштине га. Чита).

„То би ме, веруј, утврдило у вери да снови могу бити истина, јер искрену љубав ја сам увек замишљала само као леп сан”

МИЛАН

(Говори).

Ала то иде лепо као намазано.

МАРИЦА

(Говори).

Не прекидај, забога, кад је најлепше. Ајде, читај даље!

МИЛАН

(Са патосом чита).

„Па ипак, пре неки дан био сам ушећерен...”

МАРИЦА

(Прекида га).

Како?

МИЛАН

Тако пише.

МАРИЦА

Та иди молим те; где љубавник може бити ушећерен? Дај да видим. (Шчепа му писмо и разгледа). Па дабоме! Не умеш ни да читаш, „узневерен” а не „ушећерен”. Иди, Бога ти, баш низашта ниси.

МИЛАН

Па ајде да не читамо више писма. Боље као оно испочетка, да се љубимо.

МАРИЦА

Гле мустре, јео пиктије, а хоће да се љуби. А и не знаш да се љубиш, и то треба да те учим.

МИЛАН

Зар има и ту нешто да се учи?

МАРИЦА

Још како, синко мој! Сваки се друкче љуби.

МИЛАН

А знаш ли ти?

МАРИЦА

Знам све и све ћу ти редом показати. Ево, прво ако хоћеш да ти покажем како мој тата љуби маму, а тако се љубе сваки тата и мама.

МИЛАН

Ајд покажи!

МАРИЦА

Направи лице као кад ти дају да пијеш ринус.

МИЛАН

(Обеси лице).

Тако! Сад метни руке у џепове, тако. Сад, пољуби ме овде, али онако као кад би пољубио тетка Марицу у руку: не волиш да је пољубиш, а мораш! Ајде! (Поднесе му образ који он такне уснама). Тако. А сад се окрени тамо, па, да ја не видим, убриши уста. (Он учини). Ето, тако се љубе тата и мама и то на нову годину и на мамин рођен-дан. Два пута годишње.

МИЛАН

То ми се не допада.

МАРИЦА

Ни мени.

МИЛАН

Покажи ми сад друкчије.

МАРИЦА

Сад, да ти покажем како се љубе моја сестра и господин Љуба писар, иза капије. Пази, овом руком ме загрли око појаса, а ја ћу наслонити главу на твоје раме и поруменићу и зажмурићу, а овом руком ћу да се браним, кобајаги не дам да ме пољубиш. Ти твојом левом руком одгурни моју па ме пољуби у уста, али дугачко. Ја сам једанпут бројала до тридесет и два, а они још нису били свршили пољубац. Ајде!

МИЛАН

(Загрли је и поступи како га је упутила).

МАРИЦА

(Брани се).

Ах, не... не... не!...

МИЛАН

(Дуг пољубац).

Ала је ово лепо!

МАРИЦА

А има још лепше.

МИЛАН

Покажи ми, болан!

МАРИЦА

Гледала сам како онај човек који долази у кујну љуби нашу Марију.

МИЛАН

(Радознало).

Како?

МАРИЦА

Овако: прво ме гурај чак тамо до зида, па ме притисни уз зид, па ме загрли обема рукама, али знаш како, као да хоћемо да се рвемо, онако да ми све пуцају кости.

МИЛАН

(Усхићено).

Па онда?

МАРИЦА

Па онда ме љуби гдегод стигнеш.

МИЛАН

Како гдегод стигнем.?

МАРИЦА

Тако, у уста, образ, раме, врат, косу, све, све. Али пази: кад љубиш да све пуца, као да се флаше отварају.

МИЛАН

Овако! (Пукне устима).

МАРИЦА

Још јаче ако можеш.

МИЛАН

А како да те зовем, је л': душо моја!

МАРИЦА

Ах, таман посла! Ти мени кажи: мушмуло моја! Тако онај човек каже Марији; а ја ћу теби да кажем: лоло, битанго, уљо! Тако она њему каже кад се љубе. Ајде сад!

МИЛАН

(Обгрли је снажно и гура ка дувару тако да је она окренута лица соби. Догура је до прозора и том приликом погледа напоље, па се ужасне).

Јао, ено их твој тата и мама!

МАРИЦА

(И сама се претраши).

Тата и мама?

МИЛАН

(Силно се узврда).

Шта ћу да кажем. Јаој, шта ћу да кажем: зашто сам дошао?

МАРИЦА

(Прибрана).

Ух, чудна ми чуда. (Диге његов катихизис са патоса). На, па кад те сретну у авлију, а ти кажи да си ми био позајмио овај катихизис, па си дошао да га узмеш, јер ти треба.

МИЛАН

Сасвим добро! (Полазећи). Јави ми кад опет останеш сама. Много ми се допада оно: мушмуло моја! (Оде).

V

МАРИЦА

Боже, како брзо прође време кад се човек лепо забавља. Ајд сад брзо да радим задатак.

(Узме са пода задатак, седне за сто и преда се послу). Сад
ће тата, кад наиђе на врата, па види како сам
вредна: (Имитира). „Тако, тако треба, синко! Гради
срећу док си млада, куј гвожђе док је вруће! ...

(ЗАВЕСА).

НАША ДЕЦА

III

Хумореска у једном чину

ЛИЦА :

Павле (15 година) ђак V разреда гизназије.

Јелица (14 година) ученица IV разреда женске школе.

Професор Стојановић, њен отац.

ЈЕЛИЦА

(Седи на канабету и, горко јецајући, плаче скривених очима марамом).

Ох, Боже, колико сам несретна, колико сам несретна! Да ли има на свету несретнијег створења од мене. И на што ми овај бедни живот кад ни зрачка радости не могу да сагледам. Не, не, ја нећу више да живим, досадио ми је живот. (Из очеве собе чује се куцање сата, она скочи, оде до врата и броји гласно). Један, два, три, четири... Ето, већ је четири и он би требао да је овде а нема га још. Писала сам му да дође тачно у четири, јер отац има час од четири до пет па неће бити код куће. Да ли је добро прочитао моје писмо? Не може бити да је толико немаран, кад сам му у писму од речи до речи написала: „Ово је последњи наш састанак, дођи да ти кажем збогом, јер нећу више да живим!” Или ко зна, можда му Софија није предала у руке писмо. То не могу да верујем. Софија је тако поуздана. Ја кријем од тате шта све она краде из куће. а она мени помаже, носи ми и доноси писма. Врло је поуздана. Само, да л’ му је дала у руке? (Одлази на

врата противне собе). Софија, Софија. Јесте ли ви оно писмо дали лично Павлу?... Ама, њему, у руке?... Па знам да сам вас питала већ двапут до сад, ал, опет, кажите ми!... (Одлази). Ето, дала му је у руке! (Оде на очеве врата). Ено, већ три минута прошло четири. (Чује ход и отрчи задњим вратима те ослушује). Канда иде!... Није, учинило ми се! Неће ни доћи, извесно неће доћи. (Слуша опет). Иде — иде! (Отрчи на канабе и заузме првашњи положај плачући).

II

ПАВЛЕ. ЈЕЛИЦА

ПАВЛЕ

(У кратком капутићу, наочари на носу, у једној руци школске књиге, које у даљем разговору оставља на сто).

Је л' отишао г. професор?

ЈЕЛИЦА

(Не диже главу).

Отишао је!

ПАВЛЕ

А што ме ти тако дочекујеш? Зар нећемо да се пољубимо?

ЈЕЛИЦА

Ох, никад, никад више. Кроз који час можеш ме мртву целивати.

ПАВЛЕ

Опет ти то. О, брате, па ти се сваког месеца по једанпут убијаш.

ЈЕЛИЦА

Ово је сад озбиљно, сасвим озбиљно.

ПАВЛЕ

Остави, Бога ти!

ЈЕЛИЦА

Ја ти кажем, Павле, ово је сад озбиљно. Је л' видиш ово? (Вади из џепа кутију жигица и показује).

ПАВЛЕ

Видим. Жижице.

ЈЕЛИЦА

А ово? (Показује му чашу воде на столу).

ПАВЛЕ

То је чаша воде.

ЈЕЛИЦА

Ето, видиш да сам све спремила и чим свршим овај разговор с тобом ја ћу да растворим жижице у води и попићу је.

ПАВЛЕ

Немој, то је глупо. Не можеш од тога да се отрујеш сасвим, па ће те натерати после да пијеш млеко и клистираће те.

ЈЕЛИЦА

(Боно).

Ти се спрдаш са мојом тугом!

ПАВЛЕ

Не спрдам се Бога ми! Тровала се пре две године код нас у комшилуку једна шнајдерка са жижицама, па тако су радили.

ЈЕЛИЦА

Ево, ако не верујеш, написала сам и последње писмо које ћу оставити после смрти. (Даје му).

ПАВЛЕ

(Чита).

„Поштованој публици!” (Говори). Будало једна, па то се не пише публици, кад хоће да се изврши самоубиство.

ЈЕЛИЦА

Чего?

ПАВЛЕ

Напише се родитељима или полицији, а не публици.

ЈЕЛИЦА

Поправићу, нисам знала!

ПАВЛЕ

(Чита).

„Оптерећена осећајима дубоко у рањеној души, ја не могу више да живим и праштам се са овим светом који сам, ох, некада волела!” (Говори). Почетак није рђав. (Чита). „Моја је несрећа тако велика да јој само смрт може бити лек. Ја немогу преживети тешке болове и тугу који су ми се савили на срцу.” (Говори). Слушај, „не могу” се не пише састављено, то би се грозно љутио твој отац кад би, после смрти, прочитао. Пре неки дан дао ми је из писменог задатка двојку што сам написао састављено „ја сам”, а то баш може да буде једна реч:

„јасам,” „тиси”; „онје” или у женскоме роду „онаје”.

ЈЕЛИЦА

Добро, поправићу. Читај даље!

ПАВЛЕ

Читаћу, ал' кажи ми, молим те, зашто си несретна, зашто хоћеш да се убијеш?

ЈЕЛИЦА

Ето, ту пише! Читај!

ПАВЛЕ

(Чита).

„Онај кога волим, коме сам сву моју младост посветила, мој идеал, ах, неверан ми је!” (Говори).
Је л' се ово мене тиче?

ЈЕЛИЦА

Тебе, дабоме!

ПАВЛЕ

Па по чему сам ти ја неверан?

ЈЕЛИЦА

Још питаш? Ти знаш, Павле, кад смо се први пут састали у шупи, како си ми се заклео да ћеш ме вечно, вечно волети.

ПАВЛЕ

Знам!

ЈЕЛИЦА

Година је дана од тада и ја сам ти увек, увек била верна. Ето, мени је писао љубавно писмо и твој

друг Радоје Павловић, па му ја још нисам одговорила.

ПАВЛЕ

Право да ти кажем, Радоје није никакав карактер. Можеш га волети ако хоћеш ал' није никакав карактер. Мени је дужан један динар ево шест месеца и никако ми не враћа.

ЈЕЛИЦА

Не, не могу ја њега волети, јер сам верна и остаћу до гроба верна. Али ти, Павле...

ПАВЛЕ

Шта ја?

ЈЕЛИЦА

Ти си неверан, ти не поштујеш заклетву коју си ми пред Богом у шупи дао. (Плаче). Ох, Боже, како сам несретна!

ПАВЛЕ

Немој, молим те, да плачеш. Ја не умем да разговарам кад неко плаче.

ЈЕЛИЦА

Па ето, кажи сам, зар те нисам ухватила кад си разговарао са Мицом Ристићевом?

ПАВЛЕ

Питала ме девојка... питала ме, да ли знам како се ваде флеке од мастила. А, није, то ме је питала Наста Илићева.

ЈЕЛИЦА

Па ето, и с њом си разговарао.

ПАВЛЕ

Па то, за флека.

ЈЕЛИЦА

А с Мицом?

ПАВЛЕ

Она ме је питала шта да метне на зуб, боли је зуб, а ја сам јој казао да метне чешаљ бела лука у уво и кесу вруће соли на образ.

ЈЕЛИЦА

А шта те је питала Анђа Поповићева?

ПАВЛЕ

Ух, балавица једна из другог разреда. Не мислиш ваљда да сам се могао заљубити у ученицу другог разреда.

ЈЕЛИЦА

Шта те је она питала?

ПАВЛЕ

Питала ме је: како се француски пише слово „еф”. Казао сам јој: ево овако! (Напише у ваздуху).

ЈЕЛИЦА

Ама како то све тебе питају девојке. Откуд ти знаш и како се ваде флека и како се лече зуби и како се пише слово „еф”? Није то истина, Павле, него си ти у све њих заљубљен а мени си неверан.

Кад си ми се заклео на љубав, ти си казао да са другим ученицама нећеш никад ни речи проговорити, а сад им чистиш флека и лечиш зубе.

ПАВЛЕ

Није, Бога ми, ја тебе волим као и пре. Веруј ми!

ЈЕЛИЦА

Како да ти верујем кад ето скоро све моје другарице су испрошене већ, а ти мене нећеш да испросиш. Толико сам ти пута говорила а ти нећеш.

ПАВЛЕ

Откуд су испрошене; које су испрошене?

ЈЕЛИЦА

Па ето, Јефта је дао Мари Илићевој и прстен.

ПАВЛЕ

Ух, чудна ми чуда! Прстен од три динара, стаклен.

ЈЕЛИЦА

Какав је да је, опет прстен је. Па онда Миливој се заклео пред иконом Даци Несторовићевој да ће му бити жена.

ПАВЛЕ

Па и ја сам се заклео.

ЈЕЛИЦА

Јест ал' ово је пред иконом а ти си се заклео у шупи! Па онда, Јова се фотографирао са Лепосавом Павловићевом. Они крију, али ја сам видела фотографију. Ето, то је верност. Ах, што нисам ја тако срећна, Боже мој!

ПАВЛЕ

Ако хоћеш, Јело...

ЈЕЛИЦА

Немој ништа да ми говориш. Ако ме волиш запроси ме, а ако не волиш, онда знај да ћу се убити.

ПАВЛЕ

Слушај, молим те, да разговарамо озбиљно о томе. Ми нисмо деца, ми смо већ у годинама кад треба озбиљно да разговарамо о тим стварима. Дакле, прво и прво, то је глупо од тебе што хоћеш да се убијеш. Ја сам читао много романа, читао сам чак и „Пет недеља у балону” од Жила Верна и шта све нисам читао. Па у тим романима девојке кад су несретне у љубави не убијају се, него иду у калуђерице.

ЈЕЛИЦА

Па кад нема код нас женских манастира.

ПАВЛЕ

Чекај, молим те, немој да ме прекидаш. Таман сам пао у ватру, а ти ме прекидаш. Ја, видиш, и лекцију тако, паднем у ватру па дивно говорим, а чим ме професор прекине а ја после не знам ништа и добијем двојку. Ето и твој отац, пре неки дан, дао ми је двојку банбадава, а он је крив. Дакле, хоћеш ли да ме слушаш?

ЈЕЛИЦА

Добро, слушаћу те, али буди искрен.

ПАВЛЕ

Чекај, молим те, да упалим цигару (Вади цигару из џепа)). Дај ми те жигице што си их спремила за самоубиство. (Узима и пали). Ја, знаш, тако, кад разговарам озбиљно, волим да запалим цигару, јер онда ми се, знаш, мисли роје и колутају. Кад бих ја смео да упалим цигару на часу кад говорим лекцију, ја бих био први ђак у школи. Дакле, видиш, ми морамо о тој ствари сасвим озбиљно да размислимо. Баш пре неки дан свађали су се за вечером мој отац и мој брат због тога. Брат се заљубио у неку девојку која нема ни десет пара марака, па отац се противи тој женидби.

ЈЕЛИЦА

Зашто?

ПАВЛЕ

Зато, каже отац, што је данас врло тешко живети. Све је скупо, и кирија и одело и храна, а тешко се зарађује. Ево видиш (Извлачи из џепа неке хартијице) отац је баш изнео брату рачун на хартији, па сам ја те хартијице после скупио, рекох, требаће ми пошто сам и ја заљубљен. (Вади писаљку). Ето, рецимо, да се узмемо ја и ти. Добро, хајд сад да видимо рачун. (Гледа у хартију.) Треба нам прво хиљаду динара месечне кирије.

ЈЕЛИЦА

Ја не знам.

ПАВЛЕ

Молим те, две собе и кујна, најмање хиљаду. Отац је метнуо хиљаду и двеста, али ја скидам на хиљаду. Па онда, хајд кажи сама, да скуваш једно јело, не треба више, само једно јело на подне и једно увече — треба нам бар педесет динара. Је ли тако?

ЈЕЛИЦА

Не знам.

ПАВЛЕ

Отац је написао сто, али ја скидам на педесет. Не морамо сваки дан кувати; можемо који пут купити кифле. Ја волим слане кифле. Да поједемо, рецимо, за ручак три кифле ти и три ја, а за вечеру по две.

ЈЕЛИЦА

Може и смокве и то је сито, а ја волим смокве.

ПАВЛЕ

Добро! Хајд, једног дана кифле а другог смокве, ал' опет треба кој пут и мяса, па пиле, па колача, па чоколаде, па бонбоне. Ти волиш бонбоне, а ја волим ратлук. Е то, видиш, једно на друго, излази му бар педесет динара дневно. Е, а није то само јело, него треба и шпиритус, па жигице, па петролеј, па огрев, па со и бибер, па боја за ципеле, конци, игле, и на све то мора да се попне бар петнаест динара дневно. Добро: петнаест динара дневно то је за тридесет дана (Шеше). Пет пута

нула јесу нула, три пута пет петнаест; једанпута нула, једанпута три; нула, нула и пет јесу пет; три и један јесу четири. То је четири стотине педесет. Е сад кад се дода хиљаду динара кирије, то је онда: нула и нула јесу нула, пет и нула јесу нула... није пет и нула јесу пет, четири и два јесу шест — то је хиљаду и ... стотина динара месечно. Је ли тако?

ЈЕЛИЦА

Јесте.

ПАВЛЕ

Отац је моме брату рачунао две хиљаде динара, а ја теби, за љубав, скидам на хиљаду и пет стотина. Па онда треба мени за дукан и за новине.

ЈЕЛИЦА

Шта ће ти новине?

ПАВЛЕ

Како за Бога шта ће ми? Па после ручка кад легнем да спавам, ја треба да читам новине. А кад читам новине, ја треба да запалим цигару. Па онда и теби треба слатко од вишања.

ЈЕЛИЦА

Зашто?

ПАВЛЕ

Слатко ти треба кад ти дођу другарице да имаш чим да их послужиш, а од вишања зато што ја то слатко волим. Све то, видиш, треба у једној оз-

биљној кући и на све то стављам триста динара месечно и тамо хиљаду и пет стотина, то је (Мисли се) ...то је хиљаду и осам стотина. Је ли тако?

ЈЕЛИЦА

Јесте.

ПАВЛЕ

Е, лепо! То је две хиљаде седам стотина само ја и ти, је ли? Ал' рачунаш ли ти кад наиђу деца? Ми ћемо имати бар четворо деце.

ЈЕЛИЦА

То је много.

ПАВЛЕ

Није много; два мушка и два женска. Али на послетку за твоју љубав ево да скинем једно дете, нек остане само троје. Е, па добро; рачунај сад корито, па бабица, па крштење, па повојнице, па сапун, па цуцле, па рицинус, па камил-теј, па прашак за засипање кад се деца оједу — овамо онамо, можемо рачунати по сто динара месечно на дете, а то је триста за троје деце, и тамо смо казали две хиљаде и седам стотина, то је три хиљаде динара месечно. Је ли тако?

ЈЕЛИЦА

Јесте.

ПАВЛЕ

Отац рачуна моме брату осам стотина динара на двоје деце, а ја видиш рачунам теби триста на троје деце.

ЈЕЛИЦА

Па укини и ти још једно дете.

ПАВЛЕ

Ништа се не добија, свега сто динара месечно, а губимо једно дете — дакле видиш како стоји ствар. Е, хајде сад кажи сама, откуд нама три хиљаде динара месечно? Хајд, ето кажи!

ЈЕЛИЦА

(Забрињуто).

Ја не знам, али знам кад се муж и жена воле, онда то не треба.

ПАВЛЕ

Јес, не треба! А од чега да се живи? Друго је кад би казала много је, хајд да скинемо. Ал' нема на чему више да се скине, све сам ја већ рачунао мање но што треба у ствари. Напослетку, хајд баш да избришемо слатко од вишања, хајде да не узмемо и квартир од две него само једну собу, ево напослетку да избришемо још једно дете, кад си баш толико навалила. Па шта онда? Једна соба пет стотина динара, слатко од вишања педесет динара и једно дете сто динара то је свега шест стотина педесет. Кад се то одузме од три хиљаде онда... (пише) нула од нуле остаје нула, два од пет три; два од нула не може, зајмимо десетицу два од десет остаје осам — то је онда две хиљаде триста педесет динара! Ето ти! Е, где су нам сад тих две хиљаде триста педесет динара месечно. Мени отац

сад даје пет динара недељно, добро, хајд да кажемо кад се оженим да ми даје по десет динара недељно, али шта је то? То је четрдесет динара месечно. Па нека ми даје баш и педесет динара месечно, па опет остаје (Рачуна на хартији) две хиљаде триста динара. А не могу више од педесет динара месечно да рачунам на оца, јер он је баш казао брату: „На мене, синко, немој да рачунаш. Ја имам само толико колико мени за кућу треба, а ко хоће себи да гради кућу треба да се побрине и како ће је издржавати!” Не знам твој отац!... Кажи ти мени јеси ли ти кој пут разговарала озбиљно са својим оцем, носиш ли ти какав мираз?

ЈЕЛИЦА

Ја не знам. Нисам никада питала оца. Знам само да моја старија сестра није имала ни десет пара мираза. Чула сам кад је отац казао зету: „Ја, синко, немам ништа, имам још и дугова на врату. Ако је хоћеш такву какву је видиш, а ти је узми!

ПАВЛЕ

Е, ето видиш. Онда шта ја могу да имам од њега. Добро, из његовог предмета имам двојку и, рецимо, може као свога зета да ме пропусти на испиту. Али шта је то? То је један предмет. Друго би било да он предаје све предмете, па ме рецимо пропусти из шестог у седми, па после из седмог у осми, па онда на матури. То би већ вредело нешто. Али овако... ето, размисли сама. Без педесет хиљада динара мираза, нема смисла женити се.

ЈЕЛИЦА

Педесет хиљада?

ПАВЛЕ

Најмање педесет хиљада, што каже мој отац „минимум“! Ево да видиш, сачувао сам и ту цедуљу на којој је отац правио рачун брату. Ја сам слушао кад му је говорио, али не бих упамтио, зато сам и покупио после све ове цедуљице, јер видиш, овај исти рачун вреди и за мене (Показује цедуљицу). Видиш, педесет хиљада динара, кад дам по дванаест од сто интереса то чини шест хиљада динара годишње или пет стотина динара месечно. Да ништа не радим, него само да седим код куће и да читам новине, па имам пет стотина динара месечно. Јест, али ја нећу да дам новац по дванаест од сто, што да му дам по дванаест кад се може и по двадесет и по тридесет, каже мој отац. Овоме хиљаду динара, ономе две, овде четири, онде пет, а све по двадесет и пет од сто, а онда то чини... (Гледа цедуљицу). ...двадесет хиљада и пет стотина годишње, а то је хиљаду динара месечно. Не морам ништа да радим, не морам чак ни школу да учим, него лепо на канабе, дигнем ноге у вис, читам новине и — хиљаду динара месечно. Што ми је доста за мене и за моју жену, сасвим доста. Разуме се, без деце. А за децу је лако. Одем код оца па му кажем: „Је л' волите да имате унуче?“ „Волим!“ „Дај сто динара месечно!“ — Ето то за једно дете. Ако треба још, одемо код жениног оца. „Молим

изволте по сто динара месечно, па колико хоћете деце, два, три, четири, пет, шест, седам, осам, девет, десет. Изволте колико хоћете. Зар није тако? Е, ето, сад и сама видиш да без педесет хиљада мираза не може ништа бити. Да ти имаш педесет хиљада, ја не бих никад на другу ни помислио.

ЈЕЛИЦА

Па ко има?

ПАВЛЕ

Има Наста Илићева. Њој је мајка пре месец дана казала: „Учи, Нато душо, лепо француски; па после да почнеш и клавир да учиш, јер шта ти вреде твојих педесет хиљада ако не знаш француски и клавир!“ Јест, Бога ми, то ми је она сама причала.

ЈЕЛИЦА

(Плаче).

То значи, ти ћеш њу да узмеш за жену?

ПАВЛЕ

Па, ето, мораш и сама признати да је добра прилика.

ЈЕЛИЦА

А мене ћеш да изневериш?

ПАВЛЕ

Нећу, Бога ми!

ЈЕЛИЦА

Па како нећеш, кад ето хоћеш Насту да узмеш.

ПАВЛЕ

Опет ћу ја тебе да волим. Кад је мој брат прек-
јуче на вечери казао оцу: „Ја волим Драгу, ја
не могу без ње да живим!” Знаш шта му је казао
мој отац: „О жени се ти, синко, са педесет хиљада
мираза, да имаш од чега да живиш, а воли ти твоју
Драгу колико хоћеш, нико ти не брани. И много
бољи од тебе па врдну у браку!” Па то знаш ми-
слио сам и ја теби да предложим: да се ја оже-
ним Катом, а ти, ако хоћеш да ми будеш љубазни-
ца, онако, кад врднем у браку. Ето ти, шта ћеш
лепше!

ЈЕЛИЦА

Горко плаче).

Не, не, не! Пре ћу се убити но што ћу до-
живети ту несрећу да ти Ката буде жена. То
ти, Павле, никад нећу опростити. И ја сам, видиш,
имала прилике да се удам за бољег од тебе, али
сам ти остала верна.

ПАВЛЕ

Ко је то бољи од мене, је л' Радоје?

ЈЕЛИЦА

Па јес, Радоје.

ПАВЛЕ

А по чему је Радоје бољи од мене?

ЈЕЛИЦА

Прво и прво, бољи је ђак од тебе, ти имаш
саме двојке.

ПАВЛЕ

Дабоме, кад се он умиљава професорима, а ја то Бога ми нећу, јер ја сам карактер, нисам ја као он дужан један динар шест месеца.

ЈЕЛИЦА

(Вади једну хартијицу и даје му).

Па онда, он пише и стихове. Ти не умеш да пишеш стихове.

ПАВЛЕ

Хм! Стихови! (Чита).

Од кад сам те видо, душо,
У мене је неки ђаво ушо,
Ђаво тај је љубав моја,
А кривица то је твоја,
Што се с отим сада бавим,
Теби љубав да изјавим
Зато Павла ти сад мани,
Па мене љуби ил' ме се окани,
Напиши ми писмо ако би хтела,
Јер изгоре ми цигерица бела!"

(Говори).

Хм! Којешта! Пре свега ово и нису његови стихови. Ово је он украо из „Горског Вијенца” од Петра Петровића Његуша. Пре неки дан смо имали ту лекцију и читали смо „Горски Вијенац” па он преписао. Ја то не бих никад чинио. Ја бих могао, кад бих хтео, да препишем „Пет недеља у балону” од Жила Верна, али ја то нећу, јер сам ја карактер, нисам као други.

ЈЕЛИЦА

Јес, карактер, а хоћеш да ме изневериш.

ПАВЛЕ

Друго је то, то је рачун. Друго је рачун, а друго је карактер.

ЈЕЛИЦА

Ја не знам шта је, само видим да сам несрећна. Ја нећу, нећу да преживим то. Да знаш, Павле, још овог часа, чим ти изиђеш одавде, ја ћу прво да поправим ово посмртно писмо, па ћу се онда убити. Знам ја и где стоји татин револвер. (Погледа на сат). Ето, сад ће пет, сад ће већ и тата скоро да се врати, а ја бих хтела да се убијем пре но што он дође, хоћу да ме затече мртву. (Плаче).

ПАВЛЕ

(Ражали се).

Немој, болан, тако!

ЈЕЛИЦА

Ја друкче не могу. 'Ајде да се опростимо, Павле. Ја ти опраштам што си ме изневерио и желим ти да будеш сретан са Натом Илићевом. (Заплаче горко). Збогом, Павле. Оди да те пољубим последњи пут!

ПАВЛЕ

(Плаче и сам и љуби је).

Па добро, зашто да се убијеш?

ЈЕЛИЦА

Зато што ме не волиш.

ПАВЛЕ

Волим те!

ЈЕЛИЦА

Не волиш само мене!

ПАВЛЕ

Само тебе волим.

ЈЕЛИЦА

Ал' нећеш да ме узмеш за жену?

ПАВЛЕ

Добро... ево... ако ми даш реч да нећеш да се убијеш, узећу те.

ЈЕЛИЦА

(Тргне се из загрљаја).

Је ли истина?

ПАВЛЕ

Бога ми, хоћу!

ЈЕЛИЦА

Не верујем ти!

ПАВЛЕ

Жива ми мајка!

ЈЕЛИЦА

Хоћеш да ме превариш само да се не убијем.

ПАВЛЕ

Није, Бога ми, очију ми није. Ево, ја ћу и да те запросим, одмах ћу да те запросим, чим дође твој отац.

ЈЕЛИЦА

(Усхићена).

Је л' истина; да ме истински запросиш? Зар смеш оцу да повериш такве ствари?

ПАВЛЕ

(Јуначи се).

Хоћу, шта ту ваздан! Није ни он Бог! Хоћу да му кажем, па шта? Што да му не кажем?

ЈЕЛИЦА

Јаој, ја се бојим! Како ћеш да му кажеш?

ПАВЛЕ

Како ћу да му кажем? Како, је ли? Казаћу: господине професоре. И ако ја имам двојку из вашег предмета, ја опет имам добро срце. Ја и Јелица, господине професоре, волимо се и хоћемо да будемо муж и жена; молим вас, господине професоре, да нас благословите.

ЈЕЛИЦА

(Усхићена).

Је л' истина, смеш тако да му кажеш?

ПАВЛЕ

(Јуначи се).

Него шта, зашто да му не кажем, шта има ту? Нека само дође, па ћеш да видиш ти шта значи то карактер! (Удара се у груди).

ЈЕЛИЦА

(С поља се чује кашљање).

Ево га, ево га!

ПАВЛЕ

(Претрне жив).

Ко?

ЈЕЛИЦА

Отац! (За се). Јаој, како ми лупа срце. (Гласно).
Пази, Павле, буди храбар!

ПАВЛЕ

(Претрнуо, побледео од стра, шченао под пазух своје књиге,
дршће и збуњено гледа у таваницу).

III

ПРЕЂАШЊИ

ПРОФ. СТОЈАНОВИЋ

(Долази на задња врата)

Шта ћеш ти овде?

ЈЕЛИЦА

(За се).

Јаој, дрхћем као прут!

ПАВЛЕ

(Збуњено)

Господине професоре... господине професоре...

ЈЕЛИЦА

(За се, дршћући).

Сад ће... сад ће.

ПРОФ. СТОЈАНОВИЋ

Но, шта је?

ПАВЛЕ

Господине професоре... и ако ја имам... то јест...,
хтео сам да кажем, код куће се пере веш, а оца
боли зуб, па вас молим за дозволу да сутра пре
подне не дођем у школу, јер.... овај....

ПРОФ. СТОЈАНОВИЋ

Ама, па ти и пре недељу дана ниси дошао у школу зато што ти је оца болоо зуб.

ПАВЛЕ

Јесте, тај зуб је извадио, а сад га боли онај одмах до тога.

ПРОФ. СТОЈАНОВИЋ

Добро, Павле, немој доћи, али пази да поправиш белешку код мене, јер...

ПАВЛЕ

А не брините!... Благодарим, господине професоре! (Дуне као из стреле на врата)

IV

ПРОФ. СТОЈАНОВИЋ, ЈЕЛИЦА

ПРОФ. СТОЈАНОВИЋ

Је ли ме ко тражио, Јелице?

ЈЕЛИЦА

Нико.

ПРОФ. СТОЈАНОВИЋ

Добро! (Оде у своју собу).

V

ЈЕЛИЦА (Сама)

Ужасно! Страшно! Ето какви су мушки! Од сад кад видим мушкога на улици, ја ћу просто да плунем. Али чекај... знам ја шта ћу! (Седа, напише писмо, адресира куверту и идући ка противним вратима, чита писмо): „Драги Радоје. Не волим више Павла, волим тебе до гроба. Јелица”. (Лени писмо у куверт и зове на вратима). Софија! Софија!...

ЗАВЕСА

АНАЛФАБЕТА

Шала у једном чину

Дешава се у среској канцеларији, у патријархално, предратно доба.

Л И Ц А :

Начелник срески.

Г. Мика

Г. Света } писари срески

Начелникова жена

Њена сестра

Пандур.

I

НАЧЕЛНИК

(Седи за столом читајући по неколико пута исту депешу. Звони и обраћа се пандуру, који је на глас звонцета ушао).

Је ли дошао г. Мика?

ПАНДУР

Јес!

НАЧЕЛНИК

Иди му реци да дође! (Пандур одлази а он поново чита депешу и црвеном писаљком подвлачи једну реч).

II

Г. МИКА

(Улази).

Добар дан, господине начелниче!

НАЧЕЛНИК

Добар дан, господин Мико! Седи, Бога ти, и-мам с тобом важан разговор.

Г. МИКА

(Седајући спази му депешу у руци).

Нека депеша, а?

НАЧЕЛНИК

Јест. Из Министарства. Ево, прочитај! (Да му).

Г. МИКА

(Чита у себи).

НАЧЕЛНИК

Читај гласно, молим те!

Г. МИКА

(Чита).

„Изволите по могућности што пре извести,
има ли и колико у вашем срезу аналфабета?“

НАЧЕЛНИК

А, шта велиш ти на то?

Г. МИКА

(Слеже раменима).

НАЧЕЛНИК

И то, господине мој, телеграфише министар
отвореном депешом. Видиш ли ти, мој господин
Мико, како су се изменила времена, од како су
почели да долазе за министре ови млади људи?
Зар се овакве ствари питају отвореном депешом?
У сретно доба, док су били они стари министри, ја
сам шифром јављао и да је снег пао у моме срезу.
„Част ми је извести вас, господине министре,
да је ноћас пао снег у моме срезу“. Питаћеш ме,
зашто шифром? Зато, брате, што ја не знам, можда
ће министар наћи, да из политичких разлога не
треба објављивати да је снег пао у моме срезу...
Ето, тако се то некад радило; а гле данас, овакве
ствари па отвореном депешом! (Пауза)... Него, дедер

г. Мико, ти си у овоме срезу већ четири године, боље га познајеш него ја, па дедер реци ти мени, шта мислиш: има ли у овоме срезу.... (Загледа и чита из депеше) аналфабета?

Г. МИКА

Па, како да вам одговорим, г. Начелниче, кад не знам шта је то аналфабета.

НАЧЕЛНИК

Е, то је видиш оно, што не знам ни ја. (Устане, прошета па се устави). Па добро, шта мислиш ти, шта би то могло бити?

Г. МИКА

Па.... како да вам кажем... изгледа као да је нешто политички.

НАЧЕЛНИК

Ама, да је политички, то видим и ја сам. И како ми изгледа биће да је партија, само не знам каква је то партија? Знам либерали, знам радикали, комунисти, нихилисти, револуционари, али аналфабети? Право да ти кажем, ја први пут и чујем за какву партију и, колико ја знам, у нашем је срезу нема. Али, опет, знаш како је то, можда је то каква тајна партија. У срезу не верујем, а у вароши још мање верујем да има каквих тајних партија. Има онај Пера качар и за њега кажу да је мало настран човек. Један пут је испребијао Јосу пандура дугом од бурета и једанпут опсовао г. Свети писару мајку... али иначе честит човек,

долази у цркву и пали свеће при свакој лимунацији. (Забринуто врти главом). Па добро, господине Мико, да ли бар знаш: јесу ли те (Загледа у депешу)... аналфабете, противници режима, или државе, или можда државног уређења?

Г. МИКА

(Слеже раменима).

Не знам, а мора да су нечем противни.

НАЧЕЛНИК

Разуме се, тако и ја мислим. (Замисли се). А шта мислиш, кога би то могли да припитамо?

Г. МИКА

Па да видимо, ако је о томе што забележио г. Света.

НАЧЕЛНИК

Зашто он да забележи?

Г. МИКА

Па, знате, г. Света, ради сопственога образовања, чим прочита у новинама какву страну реч, а он је запише, па после распитује да му се протумачи. И има, Бога ми, доста записаних речи.

НАЧЕЛНИК

Ради сопственог образовања?

Г. МИКА

Јес.

НАЧЕЛНИК

Видиш, то нисам знао, а то је лепо од г. Свете (Звони и пандуру који уђе). Зови г. Свету и кажи му да понесе стране речи.

Г. МИКА

Чекајте, ја ћу да му кажем. (Оде на лева врата, отвори их и говори). Свето, зове те овамо г. начелник, и понеси онај твој речник,... Онај, де, што записујеш стране речи. (Пандур се удаљи).

НАЧЕЛНИК

Е, то је баш лепо од господин Свете. Човек се учи док је жив. Волим кад је млад човек тако жедан науке. Такав сам и ја био, и право да ти кажем, остао сам жедан све до данас.

III

Г. СВЕТА

(Долази са свешчицом).

Добар дан, г. начелниче.

НАЧЕЛНИК

Добар дан, г. Свето. Ама, чујем за тебе лепе ствари. Е, ако, ако, то ми је мило, а зато сам те и звао.

Г. СВЕТА

Молим.

НАЧЕЛНИК

Да прегледамо мало тај твој речник. Треба ми, знаш, једна страна реч, па не могу сад да се сетим. (Мига на г. Мику). Дедер ми прочитај које речи имаш на слово „а” ?

Г. СВЕТА

Па ја, знате, нисам по словима записивао, него онако без реда, како ми је која реч наишла.

НАЧЕЛНИК

Добро. Онда читај с реда, па ћемо наићи ваљда.

Г. СВЕТА

(Чита).

Кариера.

НАЧЕЛНИК

То знамо већ шта је. А како си протумачио?

Г. СВЕТА

(Чита).

Кариера, класа, унапређење.

НАЧЕЛНИК

Тако је. Читај даље.

Г. СВЕТА

(Чита).

Ривали, то је кад двојица просе једну девојку.

НАЧЕЛНИК

Даље.

Г. СВЕТА

Криза.

НАЧЕЛНИК

Како си протумачио?

Г. СВЕТА

Криза, то је кад влада да оставку.

НАЧЕЛНИК

Тако је. Јер кад ја дам оставку, то није криза. И зато је ја и не дајем тако лако. Читај даље.

Г. СВЕТА

(Чита).

Кокота.

НАЧЕЛНИК

Шта ти је то?

Г. СВЕТА

Кокота, женска, када мало више задигне сукњу.

НАЧЕЛНИК

Сасвим, а онај што јој завирује под сукњу, зове се кокот. Тако је, брате. Читај, молим те, даље.

Г. СВЕТА

(Чита).

Популација.

НАЧЕЛНИК

То ми изгледа већ нека политичка реч. Шта значи?

Г. СВЕТА

Популација: жене које много рађају децу.

НАЧЕЛНИК

Гле, молим те. Па то је наша попадија Перса права популација. Израђала деветоро деце. Чекај, баш да кажем попу да му је жена популација. Имаш ли још?

Г. СВЕТА

(Чита).

Оптимизам и песимизам: лепа страна и ружна страна.

НАЧЕЛНИК

Гле, молим те. То ваљда човек, кад га гледаш с преда, он је оптимизам, а када га гледаш од остраг, он је песимизам.

Г. МИКА

Тако ће бити.

Г. СВЕТА

(Чита).

Анулирати. То је кад се нешто убрише.

НАЧЕЛНИК

Па то, кад на пример г. Мика убрише нос, онда се то страним речима каже: г. Мика анулирао нос.

Г. СВЕТА

(Чита).

Анахронизам. Кад се на неки акт запише старији датум.

НАЧЕЛНИК

То ти, г. Мико, често пута правиш анахронизам.

Г. МИКА

Откуд ја?

НАЧЕЛНИК

Па знаш кад си оно донео решење за наплату, па метнуо датум раније три недеље.

Г. МИКА

А, па то је због лицитације.

НАЧЕЛНИК

Па због лицитације, дабоме. Читај даље, Бога ти.

Г. СВЕТА

(Чита).

Перспектива.

НАЧЕЛНИК

Шта је то?

Г. СВЕТА

Перспектива је нешто што у књигама има забележено, а у ствари не постоји.

НАЧЕЛНИК

Па то се не каже перспектива, него дефицит. Имаш у књизи заведену суму, а пара нема. То је дефицит, а за дефицит се, брате, иде на робију. А ја никада нисам чуо да је неко за перспективу отишао на робију. Читај, молим те, даље.

Г. СВЕТА

(Чита).

Режим.

НАЧЕЛНИК

Режим, то већ знамо, то је Министарство Полиције. Читај даље.

Г. СВЕТА

(Чита).

Проституција.

НАЧЕЛНИК

Е, ово ће бити нешто политички. Револуција, резолуција, проституција. Дедер, како си протумачио?

Г. СВЕТА

(Чита).

Проституција, то је кад се много употребљавају женске у срамотном смислу.

НАЧЕЛНИК

Па што, брате, не напишеш: безобразлук?

Г. МИКА

Па јес, боље да си тако написао.

НАЧЕЛНИК

Него чујеш, не можемо ми тај твој речник да читамо до краја, него потражи ти ако имаш још коју реч на „а”.

Г. СВЕТА

(Претура).

Имам: асфалт.

НАЧЕЛНИК

Има ли још која?

Г. СВЕТА

Апелација.

НАЧЕЛНИК

Даље!

Г. СВЕТА

Ананас.

НАЧЕЛНИК

Аха, то већ мало личи на оно, г. Мико.

Г. МИКА

Личи.

НАЧЕЛНИК

А шта значи ананас?

Г. СВЕТА

(Чита).

Ананас значи неко воће које се једе.

НАЧЕЛНИК

Имаш ли ти, брате, забележено на слово: „ана” ... нешто што се не једе?

Г. СВЕТА

Па немам ни једну реч више на „А”.

НАЧЕЛНИК

Е, мој брате, па нашто ти онда речник, кад не можеш да се вајдиш њиме? А камо ти да запишеш реч (Не може да се сети, па завирује у депешу) аналфабета?

Г. СВЕТА

Немам ту реч.

НАЧЕЛНИК

А шта ти мислиш, шта је то аналфабета?

Г. СВЕТА

Па не знам, г. начелниче.

НАЧЕЛНИК

Е, на прочитај ову депешу, па да видим хоћеш ли онда знати?

Г. СВЕТА

(Чита дешешу).

Не знам, а реко бих, биће нешто политички.

НАЧЕЛНИК

Политички, разуме се да је политички. Али ако знаш, реци ти мени шта?

Г. СВЕТА

Па колико сам ја прометнуо страних речи преко руке, могу рећи да сам запазио нешто: све речи које почињу са „ан” кажу нешто опасно. Ето, антидинастичар, па анархија, па анатема, па антиквар...

НАЧЕЛНИК

А ананас?

Г. МИКА

А ко зна, можда је и то неко опасно воће.

НАЧЕЛНИК

Може, може и то бити! Па добро, шта мислите ви, ко може у нашој вароши бити тако опасан?

Г. СВЕТА

Па, знате како је, има свакојаких људи.

Г. МИКА

Ако је мене да питате, мени овај школски надзорник изгледа опасан човек. Све критикује, све му не ваља, свему је противан.

Г. СВЕТА

А није члан ни једне странке.

НАЧЕЛНИК

Па да није однекуд он аналфабета?

Г. СВЕТА

Може лако.

НАЧЕЛНИК

И верујте, људи, биће. Нико други него школски надзорник је аналфабета.

Г. МИКА

Тако бих и ја рекао.

НАЧЕЛНИК

Баш ми сад паде на памет нешто. Питам ја њега једанпут: „Ама, госпон Никола, како то да ви не припадате ни једној постојећој партији?” А он мени: „Моја партија је моја школа!” — А оно, видиш у чему је. Бог и душа, он је и нико други аналфабета, јер једанпут је чак и за мене говорио неке ружне ствари.

Г. МИКА

Јесте, знам, за онај депозит.

НАЧЕЛНИК

Море и горе је ствари говорио.

Г. СВЕТА

Одавно ја на тога човека сумњам.

Г. МИКА

Па знате како је, г. начелниче, кад г. мини-стар пита, значи да он сумња да овде има некога

аналфабете. Не можемо му ми одговорити: нема овде. Рећи ће нам после да нисмо водили рачуна.

НАЧЕЛНИК

Тако је. Седи г. Свето и пиши:

Г. СВЕТА

(Седне и умочи перо).

НАЧЕЛНИК

(Шета и диктира).

„Господину Министру унутрашњих дела, Београд. Потврђујем пријем депеше од 24. ов. м. Као добар познавалац како свих осталих, тако и политичких прилика у овоме крају, част ми је извести вас, да ни у моме срезу ни у вароши нема аналфабета, сем једног јединог, а тај је школски надзорник. Молим за упутства како према њему да поступам? Начелник срески”. — Јеси ли написао?

Г. СВЕТА

Јесам.

НАЧЕЛНИК

Ево ти сад шифре, (Вади из фијоке књигу и даје му) па иди тамо у твоју канцеларију, закључај се да те ко не узнемирава и шифрирај. Али гледај да ми то што пре свршиш.

Г. СВЕТА

Разумем. (Оде и односи концепт и шифру).

IV НАЧЕЛНИК

Баш, право да ти кажем, г. Мико, нешто ми лакну. Јер како бих одговорио господину министру? Не бих му тек могао рећи: Не знам шта је то аналфабета. А овако, кад прочита депешу, мораће и сам министар помислити у себи: Видиш ли ти како овај начелник добро познаје прилике у своме срезу.

Г. МИКА

Па јесте, што кажете, мораће тако помислити. Само знате, не волим да се мешам у фамилијарне ствари, али ја бих вам још нешто рекао.

НАЧЕЛНИК

Говори, г. Мико, говори слободно.

Г. МИКА

Па знате, код вас живи и ваша свастика, распустеница.

НАЧЕЛНИК

Јест, Мица.

Г. МИКА

Па ето, знате... У вароши се зуцка, како се она много гледа са тим школским надзорниксм.

НАЧЕЛНИК

Ма, Бога ти!

Г. МИКА

Много се говори о томе, па знате, може то некако...

НАЧЕЛНИК

Ама мислиш ли ти да између моје свастике и онога аналфабете постоји оно... Како рече, г. Света, ону страну реч, оно кад се употребљавају женске? Канда ананас, јест, тако ће бити! Па мислиш ли ти да између њих постоји ананас?

Г. МИКА

Не знам да ли постоји, али би боље било да ви то пресечете.

НАЧЕЛНИК

Ама како да нећу, и то одмах, овога часа. (Звони, пандуру, који уђе). Иди ми одмах зови го-спа Мицу. Кажи има једно писмо за њу.

ПАНДУР

(Оде).

НАЧЕЛНИК

Знаш, волим овде да је зовем, нећу пред женом, она би је бранила.

Г. МИКА

А ја да измакнем, није ред преда мном да јој говорите. (Оде).

V

НАЧЕЛНИК

(Шета узрујано).

МИЦА

(Долази).

Звао си ме, зете? Имам неко писмо, је ли?

НАЧЕЛНИК

Немаш писмо, али хтео бих с тобом да проговорим.

МИЦА

Молим, да чујем.

НАЧЕЛНИК

Слушај ти, Мицо. Ја нећу у мојој кући ананас.

МИЦА

Какав ананас?

НАЧЕЛНИК

Мислиш ти да ја не знам да се ти гледаш са оним аналфабетом?

МИЦА

Ама какав сад опет аналфабета?

НАЧЕЛНИК

Онај школски надзорник.

МИЦА

Па то је један врло васпитан човек.

НАЧЕЛНИК

Па васпитан, да боме да је васпитан кад је „аналфабета”. Али ти треба да знаш да је то опасан човек.

МИЦА

Није, зете.

НАЧЕЛНИК

Па није за тебе, али за државу јесте.

МИЦА

И-ју!

НАЧЕЛНИК

Чула си шта сам ти казао, па сад да те и не видим више с њим. Нећу ни да га поздрављаш! Он је аналфабета и власт не сме имати с њим везе. Ајд, сад иди, па немој да чујем штогод!

МИЦА

(Одлази плачући).

Боже мој, па шта сам ја крива! (Оде плачући).

VI

НАЧЕЛНИК

(Отвара врата г. Светине собе).

Шта је, г. Свето, је ли готово?

Г. СВЕТА

(Доноси депешу).

Ево.

НАЧЕЛНИК

Јеси ли пажљиво радио?

Г. СВЕТА

Не брините.

НАЧЕЛНИК

Добро, дај овамо да потпишем. (Потписује). Носи сад ово лично на телеграф и стој тамо док не откуца телеграфиста, па кад откуца, дођи да ме известиш.

Г. СВЕТА

Разумем. (Оде).

VII НАЧЕЛНИК

(Задовољан, трља руке и шета као човек који је савесно испунио дужност).

ЊЕГОВА ЖЕНА:

(Долази).

Ама шта је то, Бога ти, шта си ти то разговарао са Мицом, па сада једнако плаче?

НАЧЕЛНИК

Не трпим ананас у кући, па свршена ствар!

ЖЕНА

Шта не трпиш?

НАЧЕЛНИК

То што сам ти казао.

ЖЕНА

Не разумем те, човече божји!

НАЧЕЛНИК

И ког је нашла: једног аналфabetу!

ЖЕНА

Ама ко је нашо?

НАЧЕЛНИК

Па твоја Мица!

ЖЕНА

Ју, шта говориш!

НАЧЕЛНИК

А знаш ли ти шта је то аналфабета?

ЖЕНА

А откуд бих ја то знала?

НАЧЕЛНИК

Е, кад не знаш, а ти питај онога који зна.

ЖЕНА

Па шта је то?

НАЧЕЛНИК

То је противник, разумеш ли, противник свега и свачега. Противник режима, противник државе, противник цркве, противник државног уређења, противник власти, противник породице, противник... једном речју: противник!... Ето, је л' ти сад јасно?

ЖЕНА

Па јасно ми је, али шта ту сад има Мица?

НАЧЕЛНИК

Па, ето, спријатељила се с њим, па могу рећи још да је и она аналфабета. А кад је и она, онда си и ти као њена сестра. А кад си ти, онда сам и ја твој муж, и онда, ето... зар не видиш куд би нас то одвело?

ЖЕНА

Па видим, него питам да ли си ти сигуран да је он такав човек.

НАЧЕЛНИК

Ја, је ли? Ама, имам ја нос, жено, који уме свашта да омирише. Миришем ја њега већ годину дана.

VIII
МИЦА

(Улази, носи цедуљче).

Ево ти, зете!

НАЧЕЛНИК

Шта је то?

МИЦА

Његов одговор. Нисам могла друкше, него сам му послала цедуљче и молила да ми каже шта је то аналфабета.

НАЧЕЛНИК

Па кад ти пре стиже одговор?

МИЦА

Он је увек у ово доба преко пута у школи.

НАЧЕЛНИК

А, и то знаш.

МИЦА

Па знам, дабоме, а знам сад и шта је аналфабета.

НАЧЕЛНИК

Гледај, молим те, знаш и то. Па шта је?

МИЦА

Ето, читајте, па ћете и ви знати.

НАЧЕЛНИК

(Узима цедуљче).

Знам ја то већ (Чита). „Поштована госпођо, реч „аналфабета” значи неписмен човек, т. ј. онај који не зна ни да чита ни да пише, и

према томе најмање ја могу бити аналфабета као школски надзорник. То се ваљда неко пошалио с вама, па вам је ту реч наопако протумачио..." — Чекај, молим те (Протрља очи и чита поново). „Аналфабета значи неписмен човек, т. ј. онај који не зна ни да чита ни да пише"... — Ама како то, како то, брате? А ко мени рече?... Ама, чекај, молим те, да се разберем: не може то тако одједанпут да се искрене. Па је л' мало час сви ми рекоше! Чекај, молим те, ко ми први рече? Где је онај са страним речима?... Ау!... Па он однесе депешу! Чекај, молим те, трчи, не дај! (Звони као луд. Пандуру који је ушао). Овамо г. Мику! (Пандур оде). Ух, бруке! И све ми то направи онај Света „аналфабета", што скупља стране речи!

IX

Г. МИКА

(Дође журно).

Шта се десило?

НАЧЕЛНИК

Ево шта, испадосмо сви аналфабете! Ево на, па читај (Даје му цедуљицу).

Г. МИКА

(Чита).

А-ууу!

НАЧЕЛНИК

Јест, сад: „а-ууу!" а мало пре „надзорник опасан!" Сви окупили: политичка партија, хоћете „ка-

ријеру". А ја послушао вас па послао депешу! А-у, људи, ако је још и отишла! Трчи, не дај! (Звои пан-дуру). Врати ми онога Свету с телеграфа; кажи му нека обустави...

Х Г. СВЕТА

(Упада).

НАЧЕЛНИК

(Дрекне кад га спази).

Да није...?

Г. СВЕТА

Откуцана је, преда мном!

НАЧЕЛНИК

Их, по Богу брате, што пожуре тако! Их, по Богу људи, што ћу сад и куда ћу од ове бруке! Говорите, шта ћу да радим? Сад, дабоме, сви ћутите, а мало пре сте ме сви саветовали и помагали ме! (Шета очајно и крши руке). Ти, госпон Свето, цепај онај твој речник и нека ти више никад не падне на памет да скупљаш стране речи: ти, госпон Мико, кад други пут хоћеш да знаш ко је опасан човек у овој вароши, а ти знај, да си ти најопаснији! Ти, Мицо, нека ти је просто за онај ананас! А ја? Шта себи да кажем? Чиме себе да утешим? Једина ми је утеха што г. министар сад бар тачно зна ко је аналфабета у овој вароши. Тачно је обавештен!... Благо њему, а тешко мени!...

ЗАВЕСА

КИЈАВИЦА

Мала сцена у једном чину

Укусна грађанска соба. На обема странама про-
зори који су отворени. Врата у дну и са стране. На
столу телефон.

ЖЕНА МАЈКА

Л И Ц А :

Жена

Муж

Њена мајка

Њен отац

Собарица.

I
ЊЕНА МАЈКА

(Долази с поља под шеширом, са малом пијачном корпицом или кесом и сунцобраном под пазухом. Она погледа лево и десно, па кад види да никога нема приђе вратима спаваће собе и навири, а затим се врати, седне у фотељу, стрпељиво очекујући).

ЖЕНА

(После извесне паузе, излази из спаваће собе).

Добар дан, мајка! (Љуби јој руку).

ЊЕНА МАЈКА

Добар дан, чедо моје! (Љуби је).

ЖЕНА

Јесте ли већ давно дошли?

ЊЕНА МАЈКА

Сад, малочас. Ти знаш да ја не могу отићи на пијаци, а да не свратим да вам кажем добро-јутро.

ЖЕНА

Ах, да, ви сте тако добри, и ви и отац.

ЊЕНА МАЈКА

А је л' ти и отац већ долазио.?

ЖЕНА

Да, каже ми собарица да је долазио јутрос рано, ми смо још спавали. (Из спаваће собе чује се кијање).

ЊЕНА МАЈКА

Па да, кад је потегао пре зоре. А како сте спавали, децо, добро?

ЖЕНА

Врло добро! (Чује се опет кијање).

ЊЕНА МАЈКА

Ама, је л' то зет тако кија?

ЖЕНА

Да, не знам шта му је. Од јутрос се пробудио са ужасном кијавицом.

ЊЕНА МАЈКА

Јеси ли му дала аспирин?

ЖЕНА

'Јесам, узео је један.

ЊЕНА МАЈКА

И чај нек узме. Нареди одмах да му се спреми један топао чај.

ЖЕНА

Та наредила сам већ. Не знам само шта ради ваздан та девојка. (Оде задњим вратима). Ана, Ана!

СОБАРИЦА

(Чује јој се глас с поља).

Молим!

ЖЕНА

Шта је забога са тим чајем?

СОБАРИЦА

(С поља).

Одмах!

ЖЕНА

(Враћајући се).

Откад сам јој казала.

ЊЕНА МАЈКА

Треба ли и вама да узем што са пијаце?
(Чује се кијање).

ЖЕНА

Па ја мислим отац ће. Он се већ јутрос споразумео са девојком.

ЊЕНА МАЈКА

Опет ми преотео.

ЖЕНА

Одиста, за ова три месеца како сам се удала, ви и отац ништа друго и не радите, него се отимате ко ће пре да ми учини какву услугу.

II

СОБАРИЦА

(Носи на служавнику чај).

Извините, задржала сам се... (Кине ужасно)... нисам могла (кине још два пут).

ЖЕНА

Добро, добро, носите!

СОБАРИЦА

(Одлази у соби кијајући).

ЊЕНА МАЈКА

(Гледајући сумњиво за њом).

Бога ти... откад твој муж кија?

ЖЕНА

Од јутрос.

ЊЕНА МАЈКА

(Сумњиво).

Тако!... А откад ова девојка кија?

ЖЕНА

Не знам.

СОБАРИЦА

(Излази из собе).

ЊЕНА МАЈКА

Ана, можете ли ми рећи откад ви кијате?

СОБАРИЦА

Од синоћ, кад сам се вратила из шетње, тако ме је спопала кијавица, да просто не могу ни реч да проговорим... Ето, ето.... (Кине. Из спаваће собе као ехо, чује се кијање мужевљево).

ЊЕНА МАЈКА

(Сумњиво вртећи главом).

Ништа, то сам хтела да знам.

СОБАРИЦА

Молим! (Кине и оде).

III

ЊЕНА МАЈКА

Слушај, мени се ово много не допада.

ЖЕНА

Које?

ЊЕНА МАЈКА

Ово кијање.

ЖЕНА

Па да, није пријатно.

ЊЕНА МАЈКА

(Пауза).

Не изгледа ли теби да су кијавица твога мужа и ова собаричина истогa квалитета?

ЖЕНА

Како истогa квалитета? Ја вас не разумем!

ЊЕНА МАЈКА

Дабоме да не разумеш. Ти те ствари још не разумеш, али питај мене. Нема тога рачуноиспитача у Главној Контроли који уме тако да прегледа мушке рачуне као ја. Него, дедер, кажи ти мени: од јуче по подне па до данас ујутру да ли се твој муж одвајао од тебе?

ЖЕНА

Никако.

ЊЕНА МАЈКА

Како никако? Зар није, рецимо, отишао у другу собу да донесе какву књигу, или изишао да види јесу ли закључана спољна врата или да обиђе кућу, јер му се учинило да нешто шушка или тако нешто?

ЖЕНА

Не, не, не, не, никако. Вратили смо се синоћ од вас, сели смо овде и читали заједно новине.... (Досећајући се)... вечерали, седели мало на прозору и затим легли... ето, то је све...

ЊЕНА МАЈКА

То је све, то је све! А јутрос?

ЖЕНА

Јутрос? Пробудили смо се као обично..... (Досећа се). Он је изишао само да нахрани канаринку, јер увек је он сам храни.....

ЊЕНА МАЈКА

Аха, аха, изишао је дакле да нахрани канаринку?

ЖЕНА

Да, али чега ту има?

ЊЕНА МАЈКА

Ништа, ништа. А где стоји та канаринка?

ЖЕНА

Па, знате, у ходнику.

ЊЕНА МАЈКА

(Сумњиво).

Е... та канаринка, видиш... али ништа, пусти ти само мени, видећеш само, умет ја то као да сам члан Главне Контроле. Не брини! (Одлази врати ма спаваће собе). Зете, добар дан, зете... Зар ти нећеш ни да ме поздравиш?

IV

МУЖ

(Изази у пиџами и љуби јој руку).

Извините, мајка, нисам ни знао да сте овде...

(Кине).

ЊЕНА МАЈКА

На здравље! Нећу да те пољубим, кад имаш такву кијавицу.

МУЖ

Ох, да, немојте! (Кине).

ЊЕНА МАЈКА

Баш добра кијавица.

МУЖ

Ужасна.

ЊЕНА МАЈКА

(Испитујућим топом),

А откад то, зете, кијаш?

МУЖ

Од јутрос.

ЊЕНА МАЈКА

(Исто као горе).

А, ти, овај, зете, волиш канаринке?

МУЖ

Да, необично.

ЊЕНА МАЈКА

Па јест, што кажеш; сваки човек воли по неку животињу. Ето мој Тома, он воли пловку на пиринџу, а ти канаринку.... А овај... сам је храниш ујутру?

МУЖ

То ми чини нарочито задовољство. Не знате ви како се она радује кад ме види ујутру рано....

ЊЕНА МАЈКА

Та могу већ мислити. Разуме се да се радује, како се не би радовала. А овај, млада је?

МУЖ

Ко, канаринкица?

ЊЕНА МАЈКА

(Подвлачећи).

Да, канаринкица.

МУЖ

Врло је млада. (Кине).

ЊЕНА МАЈКА

Мислила сам. А откад она кија?

МУЖ

Ко?

ЊЕНА МАЈКА

Па канаринка.

МУЖ

(Изненађено).

Канаринка? Ама, шта ви говорите, мајка. Не кија канаринка, ја кијам. Ви сте то помешали.

ЊЕНА МАЈКА

Та, неко је помешао, а видећемо већ ко.

МУЖ

(Кине).

Ето, чујете ли?

ЖЕНА

Јеси ли попио чај?

МУЖ

Нисам. Изишао сам само да поздравим мајку-

ЖЕНА

Али, чај ће се охладити, а онда не помаже.
Иди, иди одмах испиј! (Гура га).

МУЖ

(Полазећи кине).

Каква канаринка.... (Кине). Откуд канаринка да
кија. (Кијајући уђе у собу).

V

ЖЕНА

(Испратила га и враћа се).

Ја све ово не разумем!

ЊЕНА МАЈКА

Које?

ЖЕНА

Овај начин разговора, ово испитивање?

ЊЕНА МАЈКА

Ако ти не разумеш, разумем ја. Канаринка, канаринка! Пропатила сам ја, синко мој, од тих канаринака, па знам шта значи то. И шта ће му канаринка. Кад има човек младу жену у кући онда му не треба канаринка. А ето, што кажу, и ја сам сваки час ту и онда, кад сам ја ту, не разумем шта ће му канаринка. Да сам ја на твоје месту, ја бих њему казала: или ја или канаринка!

ЖЕНА

Али зашто, забога, она тако лепо пева.

ЊЕНА МАЈКА

Баш зато што лепо пева. Јер, упамти, чим канаринка лепо пева, онда знај да ћеш ти лепо кукати. Или канаринка или ти. Нека бира!

ЖЕНА

Ја још никако не разумем.

ЊЕНА МАЈКА

Е, ако хоћеш баш да разумеш, а ти упамти ово што ћу ти рећи: кијавица се не добија тек онако. Не може то тако да падне с тавана. Јеси ли чула кој пут да је кијавица коме пала с тавана на нос. Ниси, дабоме да ниси чула, јер кијавица се преноси. А знаш ли како се преноси?

ЖЕНА

Како?

ЊЕНА МАЈКА

Пољупцем, разумеш ли, пољупцем.

ЖЕНА

Па?

ЊЕНА МАЈКА

Па ето ти, а сад, ако си паметна, размисли сама па ће ти се казати.

ЖЕНА

(Врти главом да не разуме).

ЊЕНА МАЈКА

Молим те, хајдемо по реду. Твоја је собарица лепа, је ли, то се мора признати. Је л' тако?

ЖЕНА

Добро, нека је тако.

ЊЕНА МАЈКА

Е, она се враћа из шетње и доноси кијавицу у кућу. Је ли тако?

ЖЕНА

(Потврђује).

Боже, мајка!

ЊЕНА МАЈКА

Е, добро! Хајдемо сад даље! Твој муж има канаринку, је ли, и он се диже рано ујутру, ти остављаш у кревету, а он излази да нахрани канаринку и бави се око ње десет, петнаест па и двадесет минута, како кад, зависи од расположења и — враћа се са оном истом кијавицом коју је синоћ донела собарица у кућу.

ЖЕНА

(Прекорно).

Боже, мајка!

ЊЕНА МАЈКА

Немој ти мени: Боже мајка. Познајем ја те кијавице и познајем ја те канаринке. Упамти што ти кажем: кијавица се само пољупцем добија.

ЖЕНА

Немојте тако, забога! (Киве).

ЊЕНА МАЈКА

Доказ!

ЖЕНА

Какав доказ?

ЊЕНА МАЈКА

Ето и ти кијаш.

ЖЕНА

Да, вероватно...

ЊЕНА МАЈКА

Јеси ли се пољубила јутрос с мужем?

ЖЕНА

(Зазорно).

Но, па да!

ЊЕНА МАЈКА

Пошто је он нахранио канаринку?

ЖЕНА

Па да, тада сам се пробудила и... (Кине).

ЊЕНА МАЈКА

Доказ!

ЖЕНА

(Кине).

ЊЕНА МАЈКА

(Пењући гласом).

Доказ!

ЖЕНА

Кине).

ЊЕНА МАЈКА

И по трећи пут доказ. Је ли ти сад дакле јасно да се кијавица само пољупцем добија. Зашто мој муж не кија. Зато што је искијао што је могао искијати, па сад може и бурмут шмркати не помаже му ништа. (Спази мужа на вратима). Баш добро си дошао! Ето ти бар те ствари знаш, па реци...

ЊЕН ОТАЦ

Чекај прво да кажем детету добројтро.

ЖЕНА

(Љуби му руку).

Добројтро, татице!

ЊЕНА МАЈКА

Кажи јој молим те ти, може ли се кијавица друкчије добити него само пољупцем?

ЊЕН ОТАЦ

Шта знам ја... (Кине са ужасном детонацијом).

ЊЕНА МАЈКА

(Запрепашћено).

Шта кажеш?

ЊЕН ОТАЦ

Ко?

ЊЕНА МАЈКА

Ти, ти, тебе питам, шта си казао малочас?

ЊЕН ОТАЦ

Ништа! (Кине).

ЊЕНА МАЈКА

Ама, како ништа? Убио те Бог да те не убије,
кад ето кијаш.

ЖЕНА

Забога, мајка.

ЊЕНА МАЈКА

Остав' се ти! (Њему). Откад ти кијаш?

ЊЕН ОТАЦ

Од јутрос. Сподбило ме нешто... поранио
знаш па...

ЊЕНА МАЈКА

Поранио, дабоме! А јеси ли ишао да нахраниш
канаринку?

ЊЕН ОТАЦ

Ама шта је теби жено, какву канаринку?

ЊЕНА МАЈКА

Знам ја шта је мени и немој ти ту мени да се
правиш свети Анто, него одговарај што те питам.
Поранио си је ли и дошао овамо док су деца још
спавала?

ЊЕН ОТАЦ

Јест. Свратио да се споразумем са девојком ако
што треба с пијаце.

ЊЕНА МАЈКА

Па јеси ли се споразумео?

ЊЕН ОТАЦ

Јесам! (Киче).

ЊЕНА МАЈКА

Е, нека ти је на здравље! Али упамти, Томо, искијаћеш ти ту кијавицу. Него, чекај, нећу ја то тако оставити. Истераћу ја ствар на чистину, па ко има образа нека црвени! (На вратима). Зете, молим те оди овамо!... Оди, оди!...

VI

МУЖ

(Улази и на самом улазу кине).

ЊЕНА МАЈКА

На здравље! Оде к другим вратима). Ана, Ана, одите овамо! Одите, молим вас.

СОБАРИЦА

Уђе и на вратима кине).

ЊЕНА МАЈКА

На здравље! Е, сад молим вас да целу ту аферу изнесемо на тапет.

ЖЕНА

Забога, мајка!

МУЖ

Какву аферу?

ЊЕН ОТАЦ

Шта ти је, данас, Бога ти!

ЊЕНА МАЈКА

Само редом, само редом! Пре свега, Ана, от-
кад ви кијате?

СОБАРИЦА

Рекла сам, синоћ кад сам се вратила из шетње...

ЊЕНА МАЈКА

Добро, то смо чули! А откад ти, зете, кијаш?

МУЖ

Али, молим вас, шта има све то да значи?
(Кине).

ЊЕН ОТАЦ

Јеси ли ти, Бога ти, полудела? (Кине).

ЊЕНА МАЈКА

Полудела, је ли, полудела. Ја пре свега тврдим јасно и гласно овде пред свима вама да човек може добити кијавицу само тако ако је пољубио какву жену која има кијавицу, а жена може добити кијавицу тако ако је пољубила каквог мушкарца... (Уједанпут напрегне и страховито унакази лице, стегне пснице, стисне очи и затегне све живце на лицу. Сви је запрепашћено посматрају. Она наизад са једном страховитом детонацијом кине).

СВИ

На здравље!

ЊЕНА МАЈКА

Хвала!

ЊЕН ОТАЦ

Хтео сам да те припитам...

ЊЕНА МАЈКА

Ништа немој да ме питаш. (Кине) Овде мора да је какав прозор отворен! (Погледа и види оба су-

протна прозора отворена). Па, разуме се, ко је то још ви-
део држати све прозоре отворене. Зар не ви-
дите да нас је све ухватила кијавица. Томо, ја бих
звала доктора!

ЊЕН ОТАЦ

Ето ти сад, шта ће ти доктор?

ЊЕНА МАЈКА

Ама, није ми због мене, због детета ми је.
Зар ти не видиш да је ово нека зараза и, ко
зна на што то може да изиђе. Није то шала кад
читава једна фамилија кија. Зете, зови доктора!

ЖЕНА

Али, мама, није потребно.

ЊЕНА МАЈКА

Не знаш ти шта значи једна кијавица. Ово
је кијавица од назеба, а не она. Зете, ако волиш
своју жену, ти ћеш звати доктора.

ЖЕНА

Не морамо га звати. Можемо га питати кроз
телефон.

ЊЕНА МАЈКА

Добро, а ти га бар питај.

ЖЕНА

(Оде на телефон који је на столу).

Молим лепо 1449, да! Доктор Јанковић... Је-
сте ли ви, господине докторе?... Ја бих вас лепо
молила... (Кине ужасно и даје слушалицу мужу). Мо-
лим те настави...

МУЖ

(Узме слушалицу).

Јесте ли ви, докторе? Ја бих вас лепо молио...
(Кине ужасно и даје собарици слушалицу). Немогуће просто
проговорити од кијавице. Питајте ви, Ана.

СОБАРИЦА

(Узима слушалицу).

Ало!... Ало!... Је ли то господин доктор Јан-
ковић?... Овде је... господин вас моли... (Кине)
Немогуће!...

ЊЕН ОТАЦ

(Нервозно).

Та шта сте се сви ушепртљали, не можете ни
две речи да проговорите... Дајте овамо... (Узима слу-
шалицу). Докторе, молим вас... чујете ли ме? Дакле
(Кине ужасно дерући се) ево шта хоћу да вам кажем...

ЊЕНА МАЈКА

Е, баш си му сад казао... Дај овамо!.. (Узима
слушалицу и тек је наслони, а она три пут узастопце кине).

ЊЕН ОТАЦ

А ти си му још лепше казала. (Шчена опет слушалицу).
Кијамо, цела кућа, цела фамилија кија... Како?
(Оставља слушалицу). Па право човек и каже: затвори-
те прозоре и ставите хладне облоге око врата.

ЊЕНА МАЈКА

Тако је! То је требало одмах учинити. Ана,
лавор хладне воде и пет пешкира.

СОБАРИЦА

(Оде).

ЊЕНА МАЈКА

Затварајте прозоре! (Она и жена затварају прозоре).

МУЖ

(Кине).

ЊЕН ОТАЦ

На здравље, зете! (Кине).

МУЖ

На здравље, тасте!

СОБАРИЦА

(Вратила се са лавором и потоњеним пешкирима).

ЊЕНА МАЈКА

Тако! Седите сад, седите сви! (Поседају у једном реду отац, мајка, муж, жена). А сад, послужите, Ана!

СОБАРИЦА

(Приноси лавор левом крилу).

МУЖ

(Дочепа пешкир из жениних руку.)

Дозволи да ја теби вежем! (Везује јој облог).

ЖЕНА

(Кине).

МУЖ

На здравље!

ЊЕНА МАЈКА

(Вади и цеди пешкир).

А ти, зете, дозволи да ја теби вежем! (Везује му).

МУЖ

(Кине).

ЊЕНА МАЈКА

На здравље!

ЊЕН ОТАЦ

Е па онда ред је некако да ја теби вежем.
(Везује јој).

ЊЕНА МАЈКА

(Кине).

ЊЕН ОТАЦ

На здравље!

СОБАРИЦА

(Остављајући лавор на столицу).

Дозволите, господине, да ја вама кажем. (Везује а он кине). На здравље! (Везује и сама себи).

ЊЕН ОТАЦ

Хвала!

ЊЕНА МАЈКА

(Оцу).

Ово ћеш ми наздравље искијати код куће!
(Сви кину једногласно и завеса се спушта).

ЗАВЕСА —

ШОПЕНХАУЕР

Хумореска у једном чину

Соба укусно намештена. Међу намештајем нарочито се примећује доста књига лепо повезаних.

ЛИЦА :

Јоца Радуловић

Софија, његова жена

Ружица, њихова кћи

Станко Ристић

Госпођа Ристићка, његова стрина

Гојко Филиповић, учитељ Ружичин

I

ЈОЦА, СОФИЈА И ГОСПОЋА РИСТИЋКА.

РИСТИЋКА

(Она је у посети, те је под шеширом и са сунцобраном у руци).

Видите, ту има и других незгода; ето свет, знате какав је данашњи свет —

СОФИЈА

Да, драга моја госпођо, на то и ја врло често мислим и водим врло много рачуна о свету. Жена, која има девојку у кући, мора водити рачун и о свету.

РИСТИЋКА

Како не, за Бога. Видите, ваша кћи је девојка, још млада девојка — па то није ни мало пријатно кад је свет узме у уста.

ЈОЦА

Знамо ми то све, госпођо, ал' ето, тврдоглаво — а није да кажете, да она има што против господина Станка.

СОФИЈА

А не, Боже сачувај! Може се рећи да му чак и симпатише.

ЈОЦА

Да, може се и то рећи, али — тврдоглаво. Видите ли, госпођо, ове силне књиге — па оставите књиге, али повез, знате ли да сам ја ту силан новац скр'ао. Грдан новац — могао сам за тај новац виноград купити, могао сам га давати под интерес, рецимо са осам на сто, или 'ајд, нека је и са шест на сто. И шест на сто, госпођо моја, данас је леп интерес... ви видите како се данас кубури без новаца...

СОФИЈА

Боже, Јоцо, ти вечито почнеш о једној ствари да говориш па изиђеш на десето. Шта си управо хтео да кажеш са тим књигама?

ЈОЦА

А, да! Дакле видите, моја је Ружа таква од како је почела да чита те књиге.

СОФИЈА

Ја бих пре, Јоцо, рекла да је то њој напунио главу онај учитељ.

ЈОЦА

А не, на учитеља не дам ни трунка да падне, то је честит човек. Моја је ћерка желела да изучи општу литературу, и ја онда нађем овог. Он је родом из Груже, а свршио је лепе школе и —

СОФИЈА

Али, Јоцо, ти си опет почео о једној ствари да говориш па си прешао на другу.

РИСТИЋКА

Ја управо не разумем, шта ту имају посла књи-
ге, а шта учитељ?

СОФИЈА

Ево у чему је ствар, госпођо: моја Ружица
је потпуно противна браку.

РИСТИЋКА

Противна браку? Али забога?!

ЈОЦА

Противна је, она је то одлучно изјавила, али
моја жена греши што за то криви другог —
она је то сама себи увртила у главу.

РИСТИЋКА

Али ја то не могу да разумем: млада девојка
па противна браку.

ЈОЦА

Из основе противна и, ето, само за то не при-
стаје да да руку вашем братићу.

СОФИЈА

А уверавам вас да сам код ње приметила да
му симпатише.

РИСТИЋКА

Па то треба, забога, лечити — какве су то
идеје?

ЈОЦА

Ето, видите тако, млад свет, нов свет па —
идеје, све неке идеје. Данас једна идеја, сутра
друга; гдегод се окренете — идеје.

РИСТИЋКА

Управо, Јоцо, Ружица каже да то нису идеје него начела.

ЈОЦА

Сасвим свеједно или, баш и кад не би било свеједно, онда, како ми је то начело. Камо, има ли каква партија на свету која је усвојила то начело? Не, нема — све партије се жене. Молим вас замислите ви, каква би то партија била, која се не би женила? Којешта, молим вас, то се не да ни замислити! Знам кад сам био у Смедереву писар судски, па нам је председник био нежењен, и све судије такође нежењене, и сви писари нежењени и онда је, управо, ишло да Бог сачува.

СОФИЈА

Али, Јоцо, ти си опет опширан.

ЈОЦА

О, брате, и ти! — Ја не примећујем ни мало да сам опширан.

СОФИЈА

Та почео си о једној ствари, а већ говориш о десетој.

РИСТИЋКА

Знате ли да ми је стала памет; не умем чисто да се приберем — та, забога и побогу, каква су то начела и те идеје; има ли тога још гдегод на свету?! За што ви забога то не лечите — то је нека болест, а свакој болести има и лека. И ја све то

до сад нисам ни знала, а видим да ту има нечег. Прошло је већ четири месеца како вам је просио ћерку, а ви одговора не дајете; питам Станка, а он: овако и онако. Видим нешто крије, па рекох, морам ја отићи сама до госпође Радуловићке да видим шта је у ствари.

ЈОЦА

Ето, то је у ствари! Има некакав филозоф — (Жени). Како се оно зове?

СОФИЈА

(Досећа се).

На врх ми језика.

ЈОЦА

(Замисли се).

Има неко несрећно, заплетено и дугачко име, те га сваки час заборавим, а знао сам га. Е то је чудно, кадгод ми треба, а ја не могу да га се сетим. Био је тако код нас, у јагодинском суду, неки пријавник Лабуд Старчевић и — ево вам кажем истину, никад му нисам могао да упамтим име. Знао сам да је нека тица, али — да ли је јастреб или голуб или тако нешто — никад се нисам могао да сетим.

СОФИЈА

(Која је дотле мислила, сети се).

Шопенхауер!

ЈОЦА

Јест, јест, Шопенхауер — ето тај филозоф, дакле, писао је о томе, како брак нема смисла;

како је то будалаштина — ја га нисам читао
знате —

СОФИЈА

Но, баш би ти и приличило у тим годинама
да га читаш.

ЈОЦА

Та да, него кажем само! Па видите, тај фило-
соф је њој завртио мозак.

РИСТИЋКА

Да нас Бог сачува од таквих философа, који су
на пропаст свету..

СОФИЈА

Али видите ли, да има људи који им још и
верују. Ето, на пример, тај учитељ наше Ружице —
њему је знате свака трећа реч у устима Шопенха-
уер. Кад држи лекције — Шопенхауер; кад го-
вори — Шопенхауер; кад седне да руча — Шопен-
хауер; кад сврши ручак — Шопенхауер — — —

ЈОЦА

Ех, ех, ех, — претерала си. То, како ти причаш,
изгледа као кад ми њему кажемо: „добар апе-
тит!” а он нам одговори: „Шопенхауер”, а кад
му кажемо „на здравље!” а он нам опет одговори:
„Шопенхауер!” А није међутим тако — то је честит
човек. Он је родом из Груже и свршио је лепо
школе.

СОФИЈА

Али забога, Јоцо!

РИСТИЋКА

(Диже се).

Е, ово ја још нисам ни чула ни видела: млада, лепа девојка, воли младића а неће да пође за њега зато што је противна браку!

СОФИЈА

(Диже се и сама).

Седите, госпођо, где ћете?

РИСТИЋКА

А не, морам; задржала сам се много, али верујте идем са пола срца. Знате да ме је то тако збунило, да нећу неколико дана ни о чему другом мислити, до само о томе.

СОФИЈА

Можете мислити како је нама, али — шта ћемо, силом не можемо.

РИСТИЋКА

(Која је већ пошла).

Збогом, госпођо, збогом. Па гледајте ви те истерајте њој те бубице из главе. Ја вам опет кажем да је то нека болест, ту треба лека потражити. Збогом, господине.

СОФИЈА, ЈОЦА

(Испраћајући је).

Збогом, госпођо. Па извол'те, дођите!

II

ЈОЦА, СОФИЈА

ЈОЦА

Заиста, ова жена има право, то треба лечити.

СОФИЈА

Па зар сам јој мало говорила и саветовала је?

ЈОЦА

Не вреди ту само говорити, о томе треба озбиљно размислити. Какво начело какве трице; ето замисли сама ти, кад би на пример ја сад усвојио то начело.

СОФИЈА

Које начело?

ЈОЦА

Па то — против брака.

СОФИЈА

Но, лепо би то стојало.

ЈОЦА

Не — али само као начело, онако у начелу. Има начела и таквих, па људи за њих гину. Ја знам некакав Радојица Јелисавчић из Подгорине; био је тако омален човек, а пун и једар као набијен.

СОФИЈА

Молим те, Јоцо, немој да се љутиш, ал' одвикни се од тога да будеш тако опширан. То је тако незгодно, веруј ми; почнеш о једној ствари да говориш па изиђеш на десету и, онда, заборавиш оно о чему си почео.

ЈОЦА

Тако је, дабогме; док нисам био жењен ја нисам био опширан, а откако сам се оженио ја сам

постао и опширан. Видећеш ти, да ће на крају крајева изићи, да је тај Шопенхауер био жењен кад је оно писао.

III.

СТАНКО, ПРЕЂАШЊИ

СТАНКО

Извините, ја овако без пријаве — нисам ни-
ког од млађих срео, а куцао сам и учинило ми се да
сте одговорили.

ЈОЦА

А, ништа, ви сте нам увек добро дошли.

СОФИЈА

Да сте мало пре дошли, затекли би овде го-
спођу Ристићку.

СТАНКО

Моју стрину?

СОФИЈА

Да, била је овде.

СТАНКО

А госпођица?

СОФИЈА

Изишла је мало да шета.

СТАНКО

То је добро учинила; њој је потребно сваког
дана да излази. Ја сам је увек саветовао и молио
је да то чини.

ЈОЦА

Ја не могу без шетње. Верујте ви мени — био сам млад, било ми је тако дваестак година, па запнем те читав сат измакнем из вароши — али то је било време, господине, кад се проводило онако другарски и пријатељски. Ја и неки Јефта Ђокић, сад је мислим порезник, па онда Срета Јовановић — умро је сиромаш пре четири године, а био је то друг каквог нема данас.

СОФИЈА

Јоцо!

ЈОЦА

Добро, добро; дакле разговарајмо о чему другом. Моја жена, знате, налази да сам ја опширан.

СТАНКО

(Софији).

Изненађује ме, откуд то моја стрина да вам дође. Она тако ретко излази из куће.

СОФИЈА

Та, већ знате чега је ради дошла. Она се жали да ви кријете од ње; нећете да јој кажете праву истину, па је рада била од нас да чује.

СТАНКО

Коју истину?

СОФИЈА

Зашто наша Ружица неће да пође за вас.

СТАНКО

Одиста сам крио. О, да сам знао да ће вам доћи, и вас бих замолио да јој не кажете праву истину.

СОФИЈА

Њој зар? Па она вам је најближа; она вам је место оца и мајке.

СТАНКО

Право да вам кажем, моја је стрина врло говорљива жена, она ће сад по целој чаршији то испричати; вечерас ће већ цео Београд знати.

ЈОЦА

А ја сам познавао неку Василију Самарцићеву из Зајечара. Иначе добра жена, а остала удовица са шесторо деце, па тако, превијала се од куће до куће. Њен покојни муж звао се Трифун, али, да кажете Трифун, нико вам не би знао ко је, него Триша Фрајла, тако су га сви звали.

СОФИЈА

Молим те, Јоцо, прекинуо си реч господин Станку.

ЈОЦА

А, пардон; изволите молим вас, наставите ви, ја ћу вам после испричати то што сам хтео.

СТАНКО

Али, молим вас.

ЈОЦА

Нека, нека, ја ћу после.

СТАНКО

Хтео сам да кажем управо, да сам ја врло стрпељив, у толико стрпљивији што сам уверен да госпођица нема ништа против мене.

СОФИЈА

Боже сачувај, ви знате да вам је она и наклонена.

СТАНКО

Да, знам то и зато сам хтео да будем стрпељив; рачунао сам много на то, да ћу госпођицу убедити или да ће се тих идеја и сама ослободити а крио сам од мојих, јер, видите — ви сте ваљада приметили, моја је стрина проста жена; она ће се на све стране сад разлетети, причаће и — знате ли, шта ће још радити?

ЈОЦА

Шта?

СТАНКО

Она ће и лек тражити, да излечи госпођицу, јер она је врло сујеверна.

СОФИЈА

То сам приметила, јер је у разговору једнако тврдила да је Ружица болесна и да је треба лечити.

СТАНКО

Видите! Ја то све морам предупредити; ја нисам рад да се по Београду почне о овоме да говори и на разне начине тумачи — јер нисам рад да

госпођицу доведем у тако непријатан положај. Стога ћу још данас да учиним нов покушај код госпође и то врло одлучан покушај.

СОФИЈА

Одиста и ја сам решена да је данас врло одлучно саветујем да се остави тих лудорија.

СТАНКО

Немојте ви ништа, оставите мени, ја имам једно средство на расположењу, које се већ поодавно лопим да л' да употребим или не. Женира ме да лажем, али ћу морати и то.

ЈОЦА

Е, да видите, ја сам тог мишљења да се сме и слагати у нужди. Као год, видите, што отров не треба давати човеку, али у нужди, кад је то лек, мора се дати. Ја сам једанпут скандалозно слагао мог министра; казао сам му, знате, да имам четворо деце а имао сам само једно, и тако сам добио унапређење. Не бих ја, знате, слагао; али, дођем код господина министра и он ме врло лепо прими: „Добар дан, господине министре!” — „Добар дан, господин Радуловићу, извол'те седите!” —

СОФИЈА

Боже, Јоцо, престани бити опширан; видиш да је ово важнија ствар о којој говоримо..

ЈОЦА

(За се).

О, брате! Ја све више долазим до убеђења да је Шопенхауер био жењен кад је оно писао.

СТАНКО

Ви ми нећете замерити, ако вас замолим, да са — госпођицом останем десетак минута сам, да бих могао свој покушај извести.

СОФИЈА

Боже сачувај; зар се тек од јуче познајете те да бих вам то ускратила.

ЈОЦА

(Који је био пришао прозору).

Ево је иде Ружица.

СОФИЈА

'Ајдмо ми, Јоцо, у башту, а њој ћемо рећи да је чека г. Станко. (Пође).

ЈОЦА

Можемо, и онако хоћу да видим шта је са мојим дуплим каранфилом. Купим ја пре три године семе, засадим га, господине мој, негујем од јутра до мрака и, шта мислите — никне ми млад пасуљ. Преварио ме лола, па ми пасуљ продао место дуплог каранфила. Али друге године, набавим ја, господине мој —

СОФИЈА

(Која је већ на вратима).

Али, Јоцо, забога, откад те чекам.

ЈОЦА

А јест — свеједно, ја ћу вам ту ствар други пут испричати, а вредно је да чујете. (Одлази за Софијом на средња врата).

IV

СТАНКО, ЗАТИМ РУЖИЦА

СТАНКО

(Сам).

И та стрина, мора свуд да се завуче. Сад ће, разуме се, цео Београд знати да је женска коју ја волим и коју сам запросио, противна браку. Њој ће се исмевати, а мени смејати. Боље да је то остало међ нама, лакше би се излечила. Овако...

РУЖИЦА

(Улази на средња врата, на глави јој летњи шешир, а у руци велика кита цвећа).

А, ви ме чекате.

СТАНКО

(Притрчи јој и рукује се).

Добар дан., добар дан. Како сте лепа цвећа набрали.

РУЖИЦА

(Оставља немарно киту на сто).

Не знам ни шта ће ми? Ја не волим цвеће, али тако, набрала сам га. То је само навика и ништа више; иде човек у поље да бере цвеће — зашто: нико вам то не зна рећи. (Скида шешир и рукавице).

СТАНКО

Али како нико — ја на пример берем цвеће зато што га волим.

РУЖИЦА

Чини вам се — шта волите ви на цвећу?

СТАНКО

Мирис, на пример.

РУЖИЦА

Па купите мирис у чаршији.

СТАНКО

Опет једно настрано мишљење. То би по вашем мишљењу неко, који воли очи у једне женске, могао да купи у чаршији очи од лутака.

РУЖИЦА

Ха, ха, ха, ха — па готово.

СТАНКО

И онда, ја бих требао да потражим очи од лутке, које су вашима сличне, да их купим, да их метнем у памук, па у онај џеп крај срца, па да будем миран — је л' те?

РУЖИЦА

Где — а зар ви волите моје очи?

СТАНКО

А зар би вам то први пут сад казао?

РУЖИЦА

Одиста не, казали сте ми то већ толико пута. Па ипак нешто не разумем; истина, објасните ми то.

СТАНКО

Шта?

РУЖИЦА

Ви волите моје очи овакве какве су, значи, кад би биле друкче, ви их не би волели, и тада — не би ни мене волели — је л' те?

СТАНКО

Али, госпођице, како ви све то наопако и на-
страно разумете. Ја волим ваше очи зато што су
оне ваше, зато што волим вас. Моја љубав према
вама није јучерања, ви знате од кад траје; још смо
били врло, врло млади, и ми смо се тако радо гле-
дали, па затим, кад сте одрасли, кад сте тек
ушли у девојаштво — били сте тад красна, весела
девојка, девојка пуна свежих и лепих погледа на
свет и живот — тада сам вам и љубав исказао а
и ви мени своју —

РУЖИЦА

Да, сећам се.

СТАНКО

И од онда — ма да то није тако давно —
шта је све било, колико промена?

РУЖИЦА

Промена? Ја не видим да је било ма каквих
промена.

СТАНКО

Али, госпођице, то ваше мишљење; те ваше
идеје — тај несретни Шопенхауер.

РУЖИЦА

Ја не видим да је било каквих промена; ја
вам никад нисам казала да вас не волим; ја вас
волим и сад, ви сте ми врло симпатични.

СТАНКО

(Дохвати је за руку).

Ви ме волите; још ме увек волите? Јест, јест, ја то знам, ја сам уверен и кад би хтели, то не би више могли сакрити. Па зашто онда војујете против својих осећаја; зашто тако мрзовољно гледате на овај свет; што сте тако немилостиви према својој младости, поводећи се за мислима које нисте уверени да ли ће ваша старост одобрити.

РУЖИЦА

О, о, ви покушавате читав философ да постанете.

СТАНКО

Ја вам говорим од срца и говорим вам истину, сушту истину — ако је философија истина, онда је ово философија што је износим; ал' је то философија срца. Да ли сте ви ма кад помишљали и на тренутак, кад не будете више имали ово родитељско гнездо; када вас судбина растави од родитеља; кад их изгубите; да ли сте помишљали на утеху коју ћете тада наћи једино у мужевљево загрљају?

РУЖИЦА

Изгледа да сте се ви подухватили, да ми пошто пото докажете да је брак паметна ствар. О, то су много јачи покушавали да докажу.

СТАНКО

И доказали су.

РУЖИЦА

Чиме?

СТАНКО

Животом својим; животом толиких милиона
људи; животом целог човечанства.

РУЖИЦА

Начела не ствара маса већ поједини велики
духови.

СТАНКО

У тако далека расправљања ја нећу да ула-
зим; ја вас зовем да погледате преда се, да гле-
дате у живот. Зашто ви у мужу гледате само му-
жа; зашто не гледате у њему и друга, пријатеља?

РУЖИЦА

Зато, што ја могу имати друга и пријатеља
а да ми не буде муж.

СТАНКО

(За се).

Не, овде се не може збиљом изићи на крај;
мора се другаче покушати. (Гласно) Како сте ви
према мени немилостиви, ставили сте ме на ужасне
муке.

РУЖИЦА

Ја вас? —

СТАНКО

На двојакe муке, од којих оне прве — ваше
понашање — радо сносим, то су слатке муке, али
друге.

РУЖИЦА

Какве друге?

СТАНКО

Замислите — ви сте ме натерали — управо нисте ме натерали, али сам морао због вас да заседнем и да прочитам целог Шопенхауера.

РУЖИЦА

(Изненађена).

Ви, ви сте прочитали Шопенхауера?!

СТАНКО

Зар ме не видите како сам се осушио. Месец је дана већ како га читам и дању и ноћу. Уверавам вас да се не бих лако решио на то одважно дело, али сам морао; морао сам тога ради, да бих с ва-ма могао говорити о њему са познавањем ствари а не као до сада.

РУЖИЦА

А... видите, то ми се допада; ја вам честитам. Целог Шопенхауера сте прочитали?! — Знате ли да сад другчи изгледате у мојим очима.

СТАНКО

(Весео).

Збиља?

РУЖИЦА

Изгледате ми узвишенији.

СТАНКО

Да ли и милији?

РУЖИЦА

Па — и милији ако хоћете.

СТАНКО

Ох, што нисам знао, што ми то раније није пало на памет, а откад бих га прочитао!

РУЖИЦА

Али — не кажете ми како вам се допада: је л' те да је то дубок, велики мислилац; је л' те да човек, било вољом или не, мора да подлегне његовим идејама; мора да им се преда и нема снаге ни куражи да им се противи.

СТАНКО

Истина је, сушта је истина, али само — његове идеје ваља правилно разумети.

РУЖИЦА

Како правилно разумети?

СТАНКО

Па ето ви — ви сте их скроз погрешно разумели.

РУЖИЦА

Ја?

СТАНКО

На пример... — на пример Шопенхауер није противан браку.

РУЖИЦА

(Изненађена).

То је немогуће?

СТАНКО

Молим вас да се разумемо; он јесте противан браку, али браку без љубави. У седмом тому сво-

јих списка (Вади бележник и загледа) а у делу „Јужни Словени, њихове нарави и обичаји”, на страни 1742, он вели од речи до речи овако: „Нашто брак овакав какав најчешће видимо. Ако је брак материјална заједница, може му бити основа појам који данас за брак влада, али је брак тек онда оправдан, кад је он духовна заједница. Овакав брак спорити, значило би спорити потребу да браћа буду браћа; значило би спорити односе родитељске и детињске.”

РУЖИЦА

То Шопенхауер каже?

СТАНКО

(За се).

Дакле, добро иде! (Гласно). О, на другом једном месту још се много одређеније изражава. То је у једанаестом тому својих списка, а у делу: „Реч две о катастарским премеравањима”, (Загледа у бележник) а на страни 437, вели: „Девојко, разликуј доба кад треба мислити, од доба кад треба волети; немој мислити онда, кад треба волети и немој волети онда кад треба мислити. Ако волиш, али — само ако си поуздана у се да одиста волиш — приступи браку и круниши љубав девојачку, љубављу супружанском и материнском”.

РУЖИЦА

(Преображена)

То Шопенхауер каже?

СТАНКО

Да, госпођице, то Шапенхауер каже. Размислите о тим речима: „ако волиш, али само ако си поуздана у се да одиста волиш.“ — Хвата је за руку).

РУЖИЦА

Ако сам поуздана у се?

СТАНКО

Ако знате, ако сте на чисто с тим да ме одиста волите —

РУЖИЦА

(Предајући му се).

Дакле одиста тако Шопенхауер каже?

СТАНКО

(Љубећи је).

Па зар то ви нисте знали?

РУЖИЦА

Не... нисам знала... морам вам признати — хоћу да вам признам — ја нисам ни читала Шопенхауера.

СТАНКО

Нисте га никад ни читали? Боже мој, а верујте, вредно је било да сте га прочитали.

РУЖИЦА

Нека га, кад већ нисам: то сте ви за мене учинили. Хвала вам. Знате ли да се сад осећам лака, сасвим лака; као да сте ме неког окова ослободили. Волела сам вас; знате да сам вас волела, а оковала сам своје осећање тим, тим тако тешким оковима.

СТАНКО

(Гри је, а она му пада у наручја).

Само кад сам их раскинуо.

V

РИСТИЋКА, ЈОЦА, СОФИЈА

ЈОЦА

(Први наилази на врата па, видевши их у загрљају, застане, за њим Софија и Ристићка).

То јест, господин Станко... хтео сам управо да вас зовем да видите дупли каранфил.

СТАНКО

(Збуњен).

Извините, молим вас, ја сам госпођици објашњавао нешто из Шопенхауера.

ЈОЦА

Па јесте ли јој објаснили?

СОФИЈА

Е, ти већ мораш све да знаш!

РИСТИЋКА

Ја сам, Станко, дошла; имам нешто врло важно с тобом да говорим.

СТАНКО

Ти си, стрина, донела некакав лек, то знам поуздано.

РУЖИЦА

Лек, за кога?

СТАНКО

За вас.

РИСТИЋКА

Врло добар лек.

РУЖИЦА

Али — од чега сам ја болесна?

СТАНКО

Од идеје против брака.

РУЖИЦА

Ха, ха, ха... па ја сам се, стрина, већ излечила.
Ево вас и својом стрином називам. (Љуби јој руку).

РИСТИЋКА

(Љуби је).

Тако, душо, тако видиш, знала сам ја да си
ти паметно девојче.

ЈОЦА

Ко — моја Ружица? Она је одлично свршила
вишу женску школу. Још док је учила трећи разред
предавао јој је неки професор Станојевић. Вредан
неки човек, само не знам шта му би, те оде после
у окружне начелнике.

СОФИЈА

Али, Јоцо, за Бога — па бар сад имамо о чему
пречем да разговарамо. Ја горим од нестрпљења
да чујем како сте ви то, г. Станко, постигли?

РУЖИЦА

Како, просто — знао је моје расположење пре-
ма њему, а није пожалио труда него је засео те
прочитао Шопенхауера.

СОФИЈА

А ти, зар га ти ниси прочитала?

РУЖИЦА

Нисам; мени је само учитељ објашњавао, од њега сам знала што сам знала.

СОФИЈА

Кажем ја теби, Јоцо, учитељ тај, тај јој је напунио главу.

ЈОЦА

Ко, учитељ — а не! Он је честит човек, он је родом из Груже, он је управо... ево њега овде у соби, чека да држи час, ја ћу га звати, зваћу га одмах, па нека сам каже.

СОФИЈА

Како је да је, ваша је заслуга, г. Станко.

VI

ГОЈКО, ПРЕБАШЊИ

ЈОЦА

(Враћа се с учитељем).

Ево, молим вас, г. Гојко Филиповић — Г. Станко Ристић.

РУЖИЦА

Али, господин Гојко, како сте ви то могли мени објашњавати да је Шопенхауер противан браку?

ГОЈКО

Молим, ја мислим, ја мислим да је тај велики мислилац противан браку. О томе нема спора.

РУЖИЦА

Али, ево, г. Станко га је прочитао, прочитао је целог Шопенхауера.

ГОЈКО

Тако — ви сте га прочитали?

СТАНКО

И нисам нашао да је он противан браку.

ГОЈКО

(Збуњено).

Молим вас... како се узме... — брак се може са многих страна посматрати... и Шопенхауер се може са много страна посматрати... Ја управо и не знам, можда, можда он и није противан браку. То је чисто његова ствар.

СТАНКО

Па, молим вас, кад не знате, како сте могли тумачити да је он противан браку?

ГОЈКО

(Још више збуњен).

Знате, ја ћу вам рећи праву истину... видите... ја нисам никад ни читао Шопенхауера.

РУЖИЦА

Дакле га ни ви нисте читали.?

ГОЈКО

Право да вам кажем, нисам.

РУЖИЦА

О, забоба, па то је занимљиво — нико га није читао.

СТАНКО

А да би било још занимљивије, признаћу и ја, да и ја нисам никад читао Шопенхауера.

РУЖИЦА

Ни ви?

СВИ

Ха, ха, ха, ха.

ЈОЦА

Све једно, ал' тај је Шопенхауер бар помогао да се ствар сврши, па кад га нисте досад читали а ви немојте ни одсад. А знате ли, и мени се један пут нешто слично десило, заступао сам државног тужиоца, а нисам прочитао акта. Ја се дигнем и кажем....

СОФИЈА

(Која погледа у завесу).

Али забога, Јоцо, ти опет хоћеш да будеш опширан, а комад је већ свршен; треба завеса да се спусти.

ЈОЦА

(Погледа горе).

А, пардон — (Публици). Нека, ја ћу вама то већ други пут казати.

ЗАВЕСА

МУВА

Шала у једном чину

Л И Ц А

Срески начелник

Практикант

Пандур

Жена

Особље среског начелства

I

Казалјка на црквеном сату лено склизнула те обележила да је минуло подне. Сунце букће као да је Господу наспело да од људи кува пекмез; лишће се на дрветима отомбољило као рубље прострто за сушење, а калдрма се усијала као пекарска пећ у рану зору, пред вађење хлеба.

Дућанције дремају оборене главе по тезгама; улични пси се завукли под кафанске клупе, а ројеви мува облећу по кујнама, око касапских пањева и око цакова шећера по бакалницама.

Дугогодишњи практикант срески, средњовечан човек, испијена лица, повијених леђа, пргав и једак, а иначе вредан на послу, ручао је у кафаници где се обично хране практиканти, општински пандури и бакалске калфе; избрисао је старим новинама бркове од лоја па, сагнув главу и идући сенком под стрејом, одлази у канцеларију. До два сата, док не дођу начелник и остали чиновници, он ће ту отспавати један леп сан и сањати о повишици плате, за којом чезне већ толико година.

У канцеларији га чека угодна постеља. Уза зид, испод прозора, стоји клупа и на њој су акта

од краја до на крај, обезбеђена са једне и са друге стране по једном циглом, да се не би сручила. Узео је деловодни протокол и подметнуће га под главу, а ако је то ниско, додаће још и онај свежањ аката, и то ће му бити узглавље, а лећи ће поврх аката као да је под њим најугоднија простирка.

Тако га ми затичемо. Ено га лежи и слатко спава, као и свако после подне, и не слутећи какви му страшни догађаји предстоје.

Тишина. Једна мува само удара у прозор и враћа се те облеће по соби. Слеће најпре на масну јаку практикантовог капута, који је свукао и обешио на чивилук; слеће затим на сто, по коме има још трагова заосталих од његовога доручка, а одатле њему на нос. Не отварајући очи, да се не би пробудио, он маше руком и тера је, али се она малочас опет враћа на исто место, те се он сад, одлучније и живље машући руком, брани од напасти. Свакој другој животињи то би било довољно и оканула би се туђега носа, али мува, којој недостаје и најобичније домаће васпитање, изазивачки слеће и по трећи пут човеку на нос, што мора исцрпсти стрпљење и једнога практиканта који већ дванаест година чека на повишицу плате. Он бесно скаче са клупе, шчепа акта и књиге и баца се за мувом.

Најзад, пошто га је то расанило, он напушта намеру да настави спавање, навлачи капут и лено седа за сто, те немарно приступа послу. Отвара

један акт и, тек прочита прве редове, а она иста мува слеће му на образ, што изазива код њега гнев, те снажно ошамари себе по лицу.

Сад га већ спопада нервоза и гнев који му се оцртава на лицу. Он више није миран и, настављајући рад, скоро дршће од узбуђења. Мува међутим, сад већ ваљда и по навици, слеће опет на лице, што изазива бес код њега те скаче са столице и почне јурити муву по соби упуштајући се у прави лов, свом страшћу једног ловца на дивље зверове. Баца се за њом предметима који му дођу до руку, удара дланом по дувару, скаче у ваздух и пење се на столицу да би је се дочепео. Дочепа се и једног прљавог пешкира, који виси на чивилуку, те маше њиме и удара по зидовима, и уопште јури по соби као разгнењена звер по кавезу, док га не савлада умор те клоне у столицу, испушта пешкир на земљу и почне се гласно јадати:

— Ух! ово је већ страшно! Ово се не може издржати! Једно оволико створење, нема га ни пола нокта, а колика напаст! И зашто се баш на мене наврзла? Ено јој га начелник срески, угојен као брав, кадар је нахранити читав рој мува; па ено га Љуба писар, убајатио се као покварено месо, па онда онај Јоса пандур, смрди како само могу муве пожелети. Али она јок, обиђе она све њих, па на мене. И то, да кажеш, слети учтиво једанпут, па и двапут рецимо, али се она наврзла као

чума. (Брани се). Ето је! Ама, окани ме се, побогу, окани ме сè једанпут! (Брани се). Опет! Е, ово је већ прешло сваку меру. (Дочена звонце са стола и очајно звони).

II

Наилази пандур који се и сам тек пробудио, те унезверено гледа практиканта.

ПРАКТИКАНТ

Можеш ли да ме спасеш или не можеш?

ПАНДУР

Шта је, побогу?

ПРАКТИКАНТ

Ако си власт, отерај, убиј!

ПАНДУР

Ама кога?

ПРАКТИКАНТ

Муву. (Тргне се и брани обема рукама, јер је опет мува слетела на њега). Ето, ову, ову! (Полети за њом).

ПАНДУР

Па ето, мани руком па ће отићи.

ПРАКТИКАНТ

Јест, мани руком. Неће, разумеш ли, неће...

ПАНДУР

Е, па шта ћеш, господине, мува је, није човек па да јој се каже.

ПРАКТИКАНТ

Мува је, знам ја да је мува, али кад је мува, што не гледа своја посла? Ево, да л' ја слећем ко-

ме на нос? Не слећем, јер гледам свој посао, а она ...

ПАНДУР

Па шта ћеш, господине, и она је божји створ.

ПРАКТИКАНТ

Ама, ако је божји створ, шта има она са мнош? Како то ти, когод је божји створ, 'ајде мени на нос. Па и слон је божји створ и... по теби, дабоме, и слон би требао да ми слети на нос.

ПАНДУР

Не кажем то, ал' ето, шта јој можеш?...

ПРАКТИКАНТ

Па не може, дабоме, кад ти тако. 'Ајде нек проба она да оде у канцеларију команде места, нека слети капетану Пери, ако сме. Не сме, дабоме, јер онај засвира одмах узбуну, а војска је војска, верност, заклетва, проспе један плотун, а мува, тек видиш, сва прорешетана лежи. А овде дабоме сме, јер... ето какав си ти... Не умеш да употребиш власт коју ти је Бог дао.

ПАНДУР

Ама умем ја, господине, но где ћу се ја с једном мувом носити?

ПРАКТИКАНТ

Е, па то је видиш оно, због чега је власт код нас изгубила сваки ауторитет. Данас пропустиш муву, сутра ће већ бумбар да ти слети на нос; пропустиш ли њега, сутра корњача, па онда редом

тако: гуска, па крмак, па медвед, и на послетку шта видиш, видиш читава камила слетела на нос представнику власти. Ето видиш...

ПАНДУР

Видим ја, него...

ПРАКТИКАНТ

(Слетила му опет мува, те се продере).

Ето је, ето... Сам види, не да ми ни да проговорим. А на тебе неће, ето, на тебе неће.

ПАНДУР

Па шта могу ја?...

ПРАКТИКАНТ

Убиј, кад ти кажем!

ПАНДУР

Ама, где ћу ја да убијам муве... Ето ти пушке па убијај, ако ти је до тог.... (Оде).

III

ПРАКТИКАНТ

Ето... тако... ето ти пушке па убијај ако ти је до тога... Ето, тако он... (Седа за сто да настави рад, а мува му поново слети на нос. Он бесно скочи и шчепа пушку која му виси о чивидуку). Е пушку, јест, пушку ћу да узмем, кад друге помоћи нема, јер ово је, брате, напаст од које се само оружјем може одбранили. (Одапиње пушку и гледа на све стране не би ли где опазио муву). Аха, нема те, сада, је ли... Изволи, ето, ја ти стављам свој нос на расположење... Изволи доћи... Мо-

лим, изволте! (Гледа на све стране, затим одлази столу и седа да настави рад, а пушку ставља на колена. Мува га оставља извесно време на миру тако да он улази све више у посао, те умаче перо и почиње да пише, али наједанпут бесомучно скаче, диже пушку са колена, оданиће ороз и полази у формалан лов. Два пута он наставља пушку на раме, једанпут чак и нишани те, тамаи да окине, а мува, изгледа, макне, те он опет клоуно спушта пушку и враћа се послу. Седа понова за сто, ставља пушку на колена и наставља рад).

IV

ПАНДУР

(Провири на врата).

Дошла она....

ПРАКТИКАНТ

Која она?

ПАНДУР

Она што се туче с мужем.

ПРАКТИКАНТ

(Мрзовољно).

Па нек се туче.... Не могу ја ту.... шта се то мене тиче?

ПАНДУР

Казао господин начелник да је саслушаш.

ПРАКТИКАНТ

Зар дошао господин начелник у канцеларију?

ПАНДУР

Јес, дошао!

ПРАКТИКАНТ

Добро, пусти је!

V

ЖЕНА

(Прилази практикантовом столу).

А он опет.

ПРАКТИКАНТ

Шта опет?

ЖЕНА

Тукао ме.

ПРАКТИКАНТ

Ама, па докле ће?

ЖЕНА

Не знам, али се ово више не може издржати, што је много, много. Не могу више, па ето ти! Него да ти мене узмеш на саслушање.

ПРАКТИКАНТ

Ама шта ти вреди саслушање, кад ће опет да те туче.

ЖЕНА

Вреди, него! Превиј ти, молим те, табак па ме узми на испит. Нека он зна да је за њега превијен табак у полицији, па друкчије онда...

ПРАКТИКАНТ

Е, друкчије....

ЖЕНА

Друкче, бо ме.

ПРАКТИКАНТ

Па добро, ето баш и да превијем табак. 'Ајде, казуј по реду како је било.

ЖЕНА

Ни зашто, Бога ми, ни зашто диг'о руку на мене. Ја онако уз разговор рекла му: „Баш си ти пијана свиња”, а он буп! А није да кажеш да сам нешто зло мислила, нег' онако уз разговор. А нај-после, ко ће мужу и рећи да је свиња ако неће рођена жена. А тако видиш и пре једанпут, дошао он кући мало напнт. Није да кажеш пијан, али напнт, тако разроко гледа, и ваља му се језик у устима, и као мало не држе га ноге, па...

ПРАКТИКАНТ

(Почео је да записује што му жена казује, али у том чује му-ву у ваздуху над својом главом. Он напушта перо и са извесним задовољством прати мувин лет. Мува се час пење, час слази, час му је над главом а час оде под плафон. Он повија главом на све начине само да је не би испустио из вида, док најзад мува не падне жени на мараму којом је повезала главу, те он заустави поглед на њој).

ЖЕНА

Па тако дошао он и јуче и још с врата почео да гунђа и да закера и да псује, а ја њему...

ПРАКТИКАНТ

(Страсно, шапћући и не одвајајући поглед са муве, која је још увек на жениној глави).

Пст! Ћути, не говори, не мрдај!

ЖЕНА

(Гледа га убезекнуто).

ПРАКТИКАНТ

Пст! (Узима с колена пушку, клекне крај стола тако да му сто служи као бусија, наслони лакат леве руке на сто, те на њу ослони пушку и поче нишанити жену у главу).

ЖЕНА

(Цикне па посрне).

Јаој, побогоу људи! Помоћ! Уби ме! Помоћ!

(Падне на под колико је дуга и наставља цикати, вајајући се по поду).

VI

(Из левих врата начелник, са средњих пандури, а из десних писари и остало особље, нагрну у канцеларију и затичу жену која лежи на поду, ваја се и вришти, и практиканта, који остао у заседи са пушком у руци. Сви се згрању и запрепасте).

НАЧЕЛНИК

Доле пушку! Одузмите му оружје! (Пандури прилазе и разоружавају практиканта, који мирно и без узбуђења предаје пушку и диже се са свога места на тупо гледа у гомицу која се скупила. Начелник приђе жени и диже је, а један писар му помаже). Устани, устани, обезоружан је! Нема чега да се бојиш! Дедер говори, како је и шта је било?

ЖЕНА

Ето то, гађ'о ме, хтео да ме убије.

НАЧЕЛНИК

Знам, видео сам, него реци зашто?

ЖЕНА

Не знам, нека ти он каже зашто. Дошла сам, ти си ме послао, господине, да му кажем шта је и како је било и да ме саслуша. Па почела ја њему да казујем, како ме од јутрос опет тукао муж. Дошао пијан кући, па ни зашто, господине, ни зашто потегао на мене...

НАЧЕЛНИК

Прескочи то.

ЖЕНА

Које да прескочим?

НАЧЕЛНИК

То, што те је тукао муж, то није сад више важно...

ЖЕНА

Како да није важно, побогу, господине капетане, да задигнем само сукњу, па да видиш колике су маснице по мени. Није важно! Како да није важно?

НАЧЕЛНИК

Говори ти што те ја питам: зашто је овај човек хтео да те убије?

ЖЕНА

Не знам, господине. Потезе пушку да убије... ето, питај њега зашто.

НАЧЕЛНИК

Је ли ти, несретнице, говори, говори: зашто си потегао пушку?

ПРАКТИКАНТ

На муву.

НАЧЕЛНИК

Какву муву?

ПРАКТИКАНТ

Хтео сам да убијем муву.

НАЧЕЛНИК

Чујете ли га? Чујете ли га? Је ли гађао тебе?

ЖЕНА

Па мене, дабоме.

НАЧЕЛНИК

Добро, реци: је ли ово жена или је мува?

ЖЕНА

Ју, каква мува, побогу господине!

НАЧЕЛНИК

Не питам тебе! Говори, је ли ово жена или мува?

ПРАКТИКАНТ

Жена.

НАЧЕЛНИК

Јеси ли ти потезао пушку на њу?

ПРАКТИКАНТ

На муву.

НАЧЕЛНИК

Ено га опет! Ама немој ти мени да се правиш луд, јер ја знам и друкчије.

ПРАКТИКАНТ

Има, господине начелниче, једна мува овде у канцеларији, и сад је још овде, па она...

НАЧЕЛНИК

Ћут! Ћут, кад ти кажем! Потегла пушку да изврши убиство усред канцеларије, па сад се пра-

ви шашав. Е, знамо ми ту мајсторију, шашавост олакшавајућа околност, је ли? Е, знамо ми то, ниси ти први који мислиш тако да се извучеш, али ти то код мене не помаже. Знаш ли ти бре шта си учинио? Знаш ли ти бре да смо ми тебе ухватили инфлагранти са корпусом деликти у руци? А знаш ли ти шта то значи инфлагранти са корпусом деликти у руци? Значи робија, робија, јест! Па зар ти, болан брајко, државни чиновник, у државној канцеларији, хваташ бусије да убијаш људе? Па зар ти болан не помисли: еј, море, ја сам чиновник, истина нижи чиновник, али какав сам да сам, опет сам чиновник...

ПРАКТИКАНТ

(Слуша све то погружено и оборене главе, али на један мах чује звук муве, он се тргне, погледа, над собом спази муву и од тог тренутка он заборавља свој положај, поглед му се расеје, лице му добије пакостан израз и он пође главом и погледом за летом мувиним не слушајући начелника).

НАЧЕЛНИК

(Наставља).

И то још полициски чиновник, полициски чиновник! Чиновник који треба сам да гони и хвата разбојнике, а он, од канцеларије направио шуму, од стола за писање направио бусију, одметнуо се, па убија грађанство.

ПРАКТИКАНТ

(У том тренутку опази да је мува пала начелнику на образ, потегне крвожедно и пљесне страشان шамар начелнику по образу али, у исто време, победоносно узнесе стегнуту песницу ликујући

и блажена израза. Кад опали начелнику шамар, жена врисне, сви се ускомешају, узбуди и насрну не њега, а начелник шчена столицу и уздигне је да се брани).

НАЧЕЛНИК

Ао, оца ти твога! Вежи, вежи разбојника, вежи, па у подрум!

ПРАКТИКАНТ

(Кога везују, блажено, победоносно узнео песницу).

Ево је, ту је!

ЗАВЕСА

ДВА ЛОПОВА

Шала у једном чину

ЛИЦА:

Госпођа

Један Господин

Лопов

Служавка

I

Када би се ко одважио да напише брачни катихизис, извесно би у исти унео две поуке, од којих би се једна односила на мужа а друга на жену. Она прва би гласила: О пролећу не иди на пут остављајући младу жену саму код куће. Она друга, која би се односила на жену, гласила би: О пролећу, кад ти муж није код куће, не отварај с вечери прозор који гледа у башту, јер ће те задахнути пролетњи, порочни ваздух.

Да је такав катихизис написан, да су унете у њ овакве поуке, и да је наше поколење склоно користити се мудрим поукама, не би се могла одиграти ова мала сцена која је, и ако нешто намештена у форми, врло блиска животу по садржини.

Дакле: пролеће је, муж је отишао на пут, а млада жена, у својој соби за спавање, отворила с вечери прозор који гледа у башту, те отуда запаја свеж, порочни, пролетњи ваздух. Она је у кућној хаљини, кокетно и примамљиво обучена, наслонила се на отоман и расејано чита неку књигу, погледајући сваки час у златан сатић на браслети.

Најзад, нестрпљиво баца књигу, диже се и одлази до постеље, те грчевито притиска коштани пупак на јабучици, која о гајтану виси крај постеље. Служавка улази, али обучена за излаз у варош.

ГОСПОЋА

Јесте ли готови са послом?

СЛУЖАВКА

Потпуно!

ГОСПОЋА

И обучени већ?

СЛУЖАВКА

Па милостива ми је обећала да вечерас изађем мало. (Подвлачи речи). Ако је госпођи по вољи, ја могу остати?

ГОСПОЋА

Ох, не, идите, зашто не! Кад сам вам већ обећала, идите!

СЛУЖАВКА

Кад најдаље да се вратим?

ГОСПОЋА

Не правим од тога питање; ако вам је пријатно можете се и дуже задржати.

СЛУЖАВКА

Господин је на путу, а госпођа је сама?

ГОСПОЋА

Чега би ме било страх; кућа је пуна кирајџија.

СЛУЖАВКА

То је истина! Хоћу ли затворити прозор? (Пође)

ГОСПОЂА

Нека стоји још мало отворен, тако је пријатно вече. Сама ћу га доцније затворити.

СЛУЖАВКА

Доле су под прозором лествице које су зидари још прошле недеље оставили. Ако госпођа што сумња, могла бих склонити лествице у шупу.

ГОСПОЂА

Нашта бих имала да сумњам! Кад затворим прозор, не морам се ничега бојати.

СЛУЖАВКА

Онда ја могу ићи? Ништа више није потребно госпођи?

ГОСПОЂА

Ништа! Ах да! Донесите ми прибор за чај, вечерас ћу дуже читати.

СЛУЖАВКА

Ја сам већ спремила, ено га у трпезарији.

ГОСПОЂА

Донесите овамо!

СЛУЖАВКА

(Одлази у трпезарију).

ГОСПОЂА

(Сама. Мало узнемирена, одлази до прозора).

И откуд су јој пале у очи лествице? Недељу дана леже ту под прозором и није их никад по-

менула. Откуд вечерас?... Можда случајно, зато што остајем сама?

СЛУЖАВКА

(Уноси служавник са прибором за чај и ставља га на сто).
Лаку ноћ, госпођо.

ГОСПОЂА

Лаку ноћ! Закључајте доле врата и понесите кључ! (Ослухује на вратима кроз која је служавка отишла). Отишла је! (Погледа на часовник на бразлети). Десет прошло! У кући су сви легли... Јанковићи лежу рано. (Погледа кроз прозор). Ено, и код Симићевих је угашена светлост. Казала сам му да пази, кад буде на свима прозорима угашена светлост. (Шета нервозно). Да отшкринем мало завесу, да види по осветлењу који је мој прозор. (Чини тако). Нешто шушка под прозором! (Ослухује). Јесте, намешта лествице. (Навири кроз прозор и тргне се). Јесте, он је! Да га ко не спази, рано је још. Ох, Боже, тако ме је страх! Нисам требала пристати. Ох, како сам била лажомислена. Нисам требала пристати! (Спази господина на прозору). Ах, брзо, брзо, да вас ко не спази!

II

ЈЕДАН ГОСПОДИН

(Ускаче кроз прозор, прилази јој нагло и грли је страсно).

Нашто тај страх?

ГОСПОЂА

Да није ко видео?

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Био сам врло обазрив. На кући су сви прозори замрачени, лествице сам лагано и пажљиво наслонио на зид, дакле, немате се чега плашити.

ГОСПОЂА

Никога није било у башти?

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Никога!

ГОСПОЂА

Јесте ли се уверили да је отишла служавка?

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Стајао сам иза једнога угла на улици, видео сам је кад је прошла.

ГОСПОЂА

Па ипак — све је то било врло лакомислено. Зар није било боље дању?

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Дан никад не може дати драж романтичности једној љубави. Само је ноћ то кадра!

ГОСПОЂА

Не говорите тако гласно, отворен је прозор.

ЈЕДАН ГОСПОДИН

(Љубећи је).

Шапутаћу. Не морам чак ништа ни говорити.

ГОСПОЂА

(Отимајући се из загрљаја).

Чекајте, чекајте да затворим прозор! (Одлази да затвори прозор и нагнув се тога ради она се на један мах тргне и

пригушено врисне, полети Господину и страховито преплашена за-
рије му главу у недра, кријући се).

III

ЛОПОВ

(Појављује се на прозору, држећи наперен револвер).

Добро вече! (Не одговарају му. Он посматра по соби и обраћа се Госпођи). Ви сте хтели малочас да затворите прозор. И ја мислим да је боље. Дунуо је хладан ветрић, а ми смо сви троје загрејани, па би могли добити кијавицу. (Затвори прозор, осврћући се увек обазриво да они не мрдну). Тако! Сад већ можемо и мало гласније разговарати. Дозволите ми најпре да вам се представим: ја сам лопов, један од познатијих лопова којим се тако често баве новине. Можда сте и читали по гдешто о мени или сте чак видели и моју слику. Врло је вероватно да сте је видели, јер пада у очи: коса врло кратко ошишана а место машине, виси овде о врату нумера... Ох, пардон... ја сам сасвим заборавио да сте ви још у у страху! Дакле, молим вас, ослободите се, ја нисам разбојник. Употребићу оружје само у нужној одбрани, то јест ако бисте ви мене напали. Али, пошто ви то нећете, ево стављам револвер у џеп. (Учини то). Будите спокојни, ја вршим операције без болова, о томе се можете уверити од многобројне моје клијентеле. Изволите, молим вас, седите!

ЈЕДАН ГОСПОДИН

(Охрабри се мало, кроз зубе).

Ко сте ви?

ЛОПОВ

Боже мој, не мислите ваљда да сам члан енглеског Горњег Дома, и да сам се само ради спорта прерушио у лопова. О не, уверавам вас да сам ја истински лопов.

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Онда, идите из куће или ћу звати полицију.

ЛОПОВ

Из које куће да идем?

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Одавде, из... моје куће!

ЛОПОВ

А ви сте дакле домаћин куће?

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Разуме се!

ЛОПОВ

Ох, да, Бога ми! Одмах сам мислио да сте домаћин чим сам вас видео да улазите кроз прозор. Обешењаче један, ви мора да сте нека шалљивчина. Госпођа вас чека на вратима, а ви, да јој направите изненађење, улазите кроз прозор. То је одиста духовито!... Ето, мал' нисам заборавио да вам благодарим за услугу. Још јутрос, кад је отпутовао госпођин муж, ја сам меркао оне лествице под прозором. Кад сам вечерас дошао да извршим операцију, нађем лествице прислоњене уз зид под прозором. О, рекох, ала су у овој кући услужни.

А то сте ви, обешењаче, наместили. Хвала вам велика!

ГОСПОЂА

(Господину).

Ја вас молим, спасите ме овог човека.

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Одмах, молим вас, одмах. (Лопову). Дакле, реците нам шта ви у ствари желите?

ЛОПОВ

Али, забога, не можемо тек овако на ногама разговарати. Ја вас молим, госпођо, седите. Лепо вас молим, седите; будите комотни као код своје куће.

ГОСПОЂА

Не! Не!

ЛОПОВ

Ја вас ипак молим! Зар није то лепо од мене кад се не понашам онако, како ми мој положај у друштву и у овој кући допушта? (Господину). Објасните то госпођи.

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Дајте ми реч да госпођи никакво зло нећете учинити?

ЛОПОВ

(Удара се у груди).

Дајем часну реч!

ЈЕДАН ГОСПОДИН

(Госпођи).

Седите, молим вас, да би га чули шта хоће.

ГОСПОЂА

(Седајући на отоман).

Само, ја бих вас молила, господине лопове, да будете што краћи.

ЛОПОВ

То је мој принцип, госпођо, кратко и јасно! (Седне на једну столицу, а тако и господин, загледа у служавник са спреженим прибором за чај који је на сточићу). А, ви сте спремили за чај? Хвала, ја не пијем. Ал' бих ипак могао чашицу коњака. (Сипа једну чашу себи, а другу господину). То, знате, добро чини, поткрепи човека у моментима узбуђења. (Куца се с оном другом чашицом). У добро здравље, колега!

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Како? Колега?

ЛОПОВ

(Испије).

Та да, за Бога, нашто се женирати? Ми лопови морамо то порицати пред полицијом и пред судом, али кад смо овако сами, међу собом...

ЈЕДАН ГОСПОДИН

(Буни се).

Господине!!

ЛОПОВ

Шта, зар вас то буну? А ствар је међутим тако проста. Газда је ове куће отпутовао; за мене

и за вас је то згодна прилика да га покрадемо. Ми заједнички бацамо око на оне лествице, и ја и ви се вечерас шуњамо онамо иза ћошка, очекујући да се погаси светлост на суседним прозорима и да оде служавка од куће, и ја и ви се затим увлачимо у башту и кријемо се иза жбуња, као што је уопште ред да се разбојници крију. Ви ме претичете и наслањате лествице на зид; не мења ствар, да нисте ви то учинили, ја бих. Ускачете затим кроз прозор у туђу кућу, па то чиним и ја. И ево сад смо заједно овде.

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Ја нисам дошао ради крађе!

ЛОПОВ

(Налива чашу коњаком).

Слушајте, овај коњак није рђав. (Испије). Дакле, да видимо сада: ради чега смо дошли нас двојица овде. Газда је ове куће отпутовао и оставио је овде две своје имовине: новац и част! Ми смо, колега, нањушили да су те две његове имовине остале незаштићене и упали смо у кућу да их опљачкамо, ја новац, а ви част!

ЈЕДАН ГОСПОДИН

То није...

ЛОПОВ

То није једно исто! То хоћете да кажете, је л' те? Одиста је тако, слажем се с вама, јер је ваше разбојништво много теже од мога. Кад се ја увучем ноћу у туђу кућу, на разбојнички начин, кроз про-

зор, и украдем само педесет динара — онда се то, по нашим законима, не зове само крађа већ разбојништво; а кад се ви увучете ноћу у туђу кућу на разбојнички начин, кроз прозор и украдете част, образ, срећу, домаћи мир, све, све — онда се то зове „љубавна авантура”. Педесет динара није никаква имовина, сваки покрадени може себи накнадити штету, али ипак зато ја се у јавности зовем разбојник. А част је, видите, једна од најдрагоценијих имовина, коју покрадени не може никад више накнадити — признаћете уосталом и сами да част вреди више од педесет динара — па ипак ви, који сте је покрали, зовете се љубавник, или још чешће: „обешењак”. Нама, који украдемо педесет динара, стављају лисице на руке, хапсе нас, мере нам стопе, узимају отиске од прстију, шишају нас кратко, бесе нам нумере о врат, фотографишу нас с профила и са лица и износе нам слику у новинама с натписом: „један опасан разбојник”; вас, који украдете част једном човеку, примају и даље у друштва, примају вас лепо и љубазно, можда љубазније но раније, и даме, кад вас угледају, шапћу међ собом: „То је тај обешењак!”

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Другим речима, ви сте дошли овде да тражите пара?

ЛОПОВ

О, како ви пажљиво бирате речи! Нисам дошао да тражим. Да сам то хтео, ја бих дошао у јед-

наест и по пре подне, кад је време примању. Куцнуо бих на врата, скинуо бих учтиво капу, затражио бих паре и избацили би ме из куће. Не, колега, нисмо ми дошли да тражимо, већ смо ушли кроз прозор, ноћу, да пљачкамо, а, затим да пљачку делимо; ви част домаћинову, а ја његов новац.

ГОСПОЂА

Ја немам новца у кући.

ЛОПОВ

Познат ми је, госпођо, тај одговор из праксе. Деведесет од сто, од оних које сам опљачкао, веле обично у почетку: „Ја немам новаца у кући!” Уосталом и ред је тако. И овај господин кад вам је први пут предложио састанак на само, ви сте одговорили: „Ах, то не, само то не никада!”; па сте после попустили. Је л’ те? Такав је то ред, знам ја то. Пре неки дан сам гледао у позоришту један комад. Знате, ја чешиће идем у позориште; и још за време првог чина завучем руку у џеп суседу с лева и суседу с десна. Ако нађем што, ја не гледам представу до краја, ал’ ако не нађем, ја останем до краја комада. Тако дакле пре неки дан, остао сам до краја комада и чим је једна госпођа, тамо на бини, у другом чину, једном младом човеку рекла: „Ах, то не, само то не; никада!”; ја сам знао да ће ту госпођу у петом чину муж најурити због неверства. Тако је и било. (Господину). Ама ви као да нећете да испијете ту чашицу ко-

њака? А верјуте, врло је добар коњак. (Испија чашницу коју је њему налио.)

ГОСПОЂА

(Очајно).

Ја немам новаца!

ЛОПОВ

Колега! Објасните госпођи, да ми лопови, кад већ једном рескирамо да уђемо ноћу кроз прозор, у туђу кућу, не чинимо то да би попили чашу коњака или шољу теја. Објасните јој то, наш заједнички интерес захтева да јој то објасните.

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Слушајте! Немојте узнемиравати Госпођу, ево ја ћу вам дати све што имам код себе. (Вади портфељ).

ЛОПОВ

А шта имате?

ЈЕДАН ГОСПОДИН

(Преброји).

Седамдесет динара.

ЛОПОВ

Благодарим вам, колега, на љубазној понуди, али ја сам човек од принципа. Ми нећемо тек ваљда један на другог ударати. А, то никако! Ми се на против морамо подржавати. Зато и мислим, ваша је дужност да објасните госпођи како је много боље да ми добровољно да новац, но да ја зађем и претурам по кући. Ако вас госпођа не хтедне ипак разумети, а ви јој реците да ја имам

пуно начина да дођем до новца. Имам прво револвер, који, дао сам вам часну реч, нећу употребити. Други је начин тај, што ја могу, врло хитро и држећи револвер у руци, сићи низ лествице којима смо се ја и ви успели и оборити их, те да ви не можете сићи. На врата не можете, јер је служавка однела кључ, и тада је, разуме се, лако лармом скупити свет и узбудити све суседе који би вас као у мишоловци ухватили обоје.

ГОСПОЂА

(Престрављено).

Ви сте ужасни!

ЛОПОВ

Нисам, госпођо. На против, ја сам врло љубазан. Ви можете чак рачунати на моју дискрецију. Нико, ни полиција, ни ваш муж, неће никад дознати да смо се нас троје овде састали. О, ја вас уверавам, да у том погледу можете на мене рачунати.

ГОСПОЂА

Ја имам свега сто динара, колико ми је муж оставио трошка, док је он на путу.

ЛОПОВ

На тих сто динара, госпођо, ја и не мислим. Где бих ја вас оставио без трошка. Видите да је овај мој колега шворц, он вам не би могао помоћи. Не, не, кућевни трошак, потребан је за живот, ја га никад не узимам. Ја имам пик само на сувишак новца.

ГОСПОЂА

Имам пет акција Народне Банке.

ЛОПОВ

А ваш муж има у нотесу забележене нумере и серије тих акција., је л' те? Хвала. Не волим те банкарске послове, волим само чисте послове — новац.

ГОСПОЂА

Немам.

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Верујте. Кад вам госпођа каже да нема, оди-ста нема.

ЛОПОВ

Видите, овако седећи и ћаскајући, ми би то-тово могли да скувамо по један чај.

ГОСПОЂА

(Пренеражено).

Ви мислите још да седите?

ЛОПОВ

Не мислим ја. Ја на против необично волим кад брзо свршим операцију. Не волим ја дуго да се бавим у туђој кући. Али ви, видим, ради сте да останем мало дуже да ћаскамо, да разговарамо.

ГОСПОЂА

Ја желим?

ЛОПОВ

Па да, јер ето водите споредне разговоре. Ја вам искрено и џентлменски кажем: нећу из куће

док ми не дате паре, а ви причате о кућном трошку, о акцијама. Онда бар да скувамо чај па да ћаскамо, дуго је до зоре.

ГОСПОЂА

Имам пет стотина динара мужевљеве уштеде.

ЛОПОВ

(Спрема судове за чај).

Сладите ли ви, госпођо, унапред воду или доцније сам чај?

ЈЕДАН ГОСПОДИН

Чујете ли, госпођа вам нуди пет стотина динара!

ЛОПОВ

(Палећи шпиритусну лампу на чајнику).

Запитајте Госпођу воли ли слабији или јачи чај?

ГОСПОЂА

Слушајте! Имам хиљаду динара уштеђевине. Узмите их, па идите што пре.

ЛОПОВ

Нисте ни мало љубазни, али мене то не буни. Ја ћу остати до краја љубазан. Тако, на пример, ја вам не тражим накит, ни прстење, ни колије, ни минђуше и ако ми је познат цео ваш накит и знам му вредност.

ГОСПОЂА

Дозвољавате ли да се дигнем с места?

ЛОПОВ

О, молим! (Извади револвер из џепа и прати обазриво сваки њен и Господинов покрет).

ГОСПОЂА

(Вади из ормана новац и доноси).

То је све што имам у кући. Две хиљаде и пет стотина динара.

ЛОПОВ

(Прима).

Ви сте ми сад показали место где стоји новац. Дозвољавате ли ми да ја лично прегледам тај орман?

ГОСПОЂА

(Одлучно).

Молим, слободно!

ЛОПОВ

Ах, не, госпођо, ја вам сад већ верујем. Ево чак нећу ни бројати. — Колега, ако вам треба четири пет банака, више вам не могу дати!

ЈЕДАН ГОСПОДИН

(Одбијајући).

Хвала!

ЛОПОВ

(Господину).

Ово је доста лепа сума, колега, зар не? Па ипак нисмо на равне делове поделили пљачку. (Сети се), Ах, да, (Гаси лампу под чајником) није потребно да кувамо чај. Право да вам кажем, ја га и не волим. (Дигне се). Ја се сад могу уклонити. Дуго сам се за-

држао, дуже но што је прописано. Госпођо, ја вас молим да ме извините за ово мало узнемирење. Ја мислим да смо се ипак доста добро провели, није нам било ни мало досадно. (Отвара прозор). Колега, сад је на вас ред! (Једном ногом прескаче). Лаку ноћ, Госпођо, и пријатна забава. (Прескаче сасвим). Лаку ноћ, колега! (Спусти се, још му само глава вири; шапће). Лаку ноћ!

ЗАВЕСА

КИРИЈА

Шала у једном чину

Л И Ц А

Отац

Мајка

Старија } ћерчица

Млађа }

Старији } синчић

Млађи }

Извршитељ

Адвокатски писар

Жандарм

I

— Како, зар ви имате четворо деце? — изненађује се шеф, читајући службени лист који му је о себи поднео дугогодишњи нижи чиновник.

— Четворо! — одговара чиновник, снисходљиво снебивајући се.

— Шта ће вам толика деца, побогу брате?

— Шта могу, Божја воља! — слеже раменима нижи чиновник.

— Али Бог можда не зна колика је ваша плата, а ви знате, па би могли о томе да водите рачуна. Јер, кад ви са толиком платом мислите да можете имати четворо деце, онда колико деце треба да има, по вашем рачуну, начелник прве класе, а колико тек министар?

— Да ја имам већу плату, извесно бих имао мање деце! — брани се нижи чиновник.

— Ето ти сад, каква је то логика?

— Па кад чиновник има већу плату не сиди по цео дан код куће; иде у кафану, иде у клубове, на трке, у позориште, путује, а тако исто и његова жена није никад код куће. А кад нема довољно

пара ни кирију да плати, седи по цео дан код куће, прилепи се уз жену па...ето!...

Г. Шеф се слатко смеје овој несумњиво јакој логици, а чиновник са четворо деце излази из канцеларије и одлази на благајну да прими своју злеху плату, коју ће однети кући, те сести са женом да пару по пару срачунају и виде: хоће ли им достигнути да саставе крај с крајем.

У простој, полупразној соби, у којој сав намештај представљају пет до шест различитих столица и један го сто, седе они и брину бригу, док деца, која су дошла на свет Божјом вољом, у другој соби или негде у дворишту безбрижно играју и лармају.

ОТАЦ

(Шета са рукама на леђима).

Ето, пиши... израчунај сама. (Вади из џепа). Ево ти канцеларијска оловка, хартмут нумера два; а ево ти и хартије. (Вади из џепа свежањ хартије и чита)..., с тим да се именованоме достави ово решење у року од..... Може. Ово је г. Срета покварио. Страшно квари државну хартију, не уме да концептира, а уме да аванзује. Па ја збирам све његове покварене концепте, требаће, велим, за домаћу употребу... Пиши с ове чисте стране. Примео сам, дакле, по одбитку порезе, чистих 1342 динара плате са додатком на купопћу. Је си ли записала?

МАЈКА

(Седи за столом и по његовом диктанду записује).

Јесам!

ОТАЦ

Е, то је примање! Лепо! Сад пиши овде по страни: Отплатио сам дуг газда Сими 250 динара... запиши 250! Хлебару 360...

МАЈКА

(Записује).

Ух!

ОТАЦ

Како „Ух!“ Шесторо уста у кући, ој! Знаш ли ти шта значи то шесторо уста?... Могу да прогутају читаву краљеву апанажу, те неће мој додатак на скупоћу. Јеси ли записала 360?

МАЈКА

Јесам!

ОТАЦ

Добро. Онда пиши 270 динара месару... па... (Досећа се) запиши 220 бакалину и... шта беше оно још... а, 240 пиљару. Јеси ли записала?

МАЈКА

Јесам!

ОТАЦ

Е, добро! Сабери све то.

МАЈКА

(Сабира шапћући у себи бројеве).

Колико беше деветнаест и пет?

ОТАЦ

Деветнаест и пет су двадесет и четири.

МАЈКА

(Пошто је сабрала).

Хиљаду триста четрдесет.

ОТАЦ

Тако је. А колико сам примио?

МАЈКА

Хиљаду триста четрдесет и два динара.

ОТАЦ

Остаје дакле два динара. Ево ти тих два динара. (Даје јој). То ти је за дрва, за одело, за обућу, деци за књиге, за кујну и мени за дуван.

МАЈКА

А кирија?

ОТАЦ

Ово је већ пети месец како не плаћам кирију.

МАЈКА

(Броји на прсте).

Јесте, пети... од фебруара... За јануар смо платили. Јеси ли бар био да се извиниш газди?

ОТАЦ

Шта имам да му се извињавам. Не могу да платим, па то ти је. Уосталом, он нас је већ тужио, дао је ствар адвокату.

МАЈКА

Па сад?

ОТАЦ

Па сад... ето... шта нам'Бог да! Ја из ове коже немам куд.

МАЈКА

(Уздане дубоко).

Баш је овај Бог неправедан. Кад хоће некога да угрува, а он га душмански угрува. Ово нити се живи нити се мре. И какав ми је то живот: ако купиш ципеле, немаш за дрва; ако купиш дрва, немаш за пијацу... А где су још болести! Вучем овај рематизам као Христос крст... Да је пусте среће, како сад настаје ферије, пошла би у бању. И то не да кажеш од беса, као друге, него од нужде, али...

ОТАЦ

(Шета забринуту, па застане и хукне).

Шта ћу, шта могу... ето ти та два динара, па располажи њима, иди у бању.

МАЈКА

(Бово).

Још се и спрдаш.

ОТАЦ

Не спрдам се, ал'... шта могу? Реци сама: шта могу? Не могу се тек с Богом борити, кад је ето и он неправедан. Неком да или добру плату или бар добар положај, на коме се, рецимо, може красти, ал мени ето, ускратио све, све... Могу тако сваких петнаест дана да украдем по једну канцеларијску писаљку, хартмут нумера два, и то ти је све. А где је оно: дај две хиљаде динара, па да нестане овај акт; дај пет хиљада динара, па да поједем оферат твога конкурента; дај десет хиљада динара, па да фалсификујем датум на овом саслушању. Ал' ето,

није ми суђено да добијем такав положај. Дође ми да мислим да је Усуд приликом мог рођења стао више мене, спустио ми руку на раме и рекао: „Ти ћеш имати дугачке прсте али ти ја нећу дати прилике да их употребиш!” Ето, дође ми Бога ми да тако мислим.

МАЈКА

(Иде за својим мислима).

Ја се само питам: како ћу дочекати зиму са овим реуматизмом?

ОТАЦ

А ја се опет питам: како ћемо дочекати зиму без дрва? Тек за тих два динара, што нам претичу од плате месечно...

МАЈКА

Ти да си неки човек.

ОТАЦ

Како неки човек?

МАЈКА

Па тако... има људи и са мањом платом па им жене иду у бању, а ти...

ОТАЦ

Има људи и са мање плате, али и са мање деце.

МАЈКА

Нећеш ваљда рећи да сам ја крива што имамо толико деце?

ОТАЦ

Па добро, пристајем да примим на себе ту кривицу, али... није реч о томе. Најзад, деца су ту и с њима се мора рачунати.

МАЈКА

Па мора, дабоме, ал' треба ваљда рачунати и с оним који је изродио ту децу. Да нисам толику децу изродила, ја бих извесно сачувала своје здравље.

ОТАЦ

Знаш ли ти како се најлакше можеш излечити, а да те ни десет пара не кошта?

МАЈКА

Не знам.

ОТАЦ

Уобрази се да си била у бањи и уобрази да ти је бања помогла.

МАЈКА

Таман!

ОТАЦ

Ама како: „таман!” Може ти то још како да помогне! Нема те жене која није кадра уобразити да је болесна, е, па онда, зашто не би уобразица и да је оздравила! А веруј, Бога ми, уображење је једна врло лепа ствар. Ја који пут тако, кад сам сам у соби, уобразим да сам министар па се разобадам; те г. Срету писара отпустим из државне службе, те господина председника ставим у пензију, те секретара преместим у Дебар и рашчистим све редом

око себе тако, да нико не остане у служби, сем мене и Теофила пандура. Па онда, мало ми је то, него нашем касапину издам концесију да сече државну шуму под условом, да ми годину дана даје бесплатно по две киле мяса дневно; па нашем кројачу издам концесију за грађење дуплог колосека од Београда до Сушака под условом, да целој мојој фамилији скроји по један пар одела с тим, да мени направи два пара панталона, јер ми се брзо излижу с оне стране; а пиљару дам монопол на искључиво право штампања школских уџбеника с тим: да ме годину дана снабдева бесплатно намирницама. И тако редом, раздам концесије под много јевтинијим условима но што их прави министри издају... И, ето ти, задовољни они, задовољан ја.

МАЈКА

Ех, кад би то тако могло!

ОТАЦ

Ама може, кад ти кажем. Уобрази, уобрази, па ћеш видети. Зар мало има жена које уобрази да су лепе па — ако им то нико и не признаје, оне верију и задовољне су са собом. Зар мало људи има који уобрази да су паметни па — ако им то нико и не признаје, они верују и задовољни су са собом. Уобрази, кажем ти, уобрази да си била у бањи, па ћеш видети како ће ти то помоћи.

МАЈКА

Иди, Бога ти, не уем ја то!

ОТАЦ

Не умеш? Ако баш не умеш, ево, ја ћу ти помоћи. 'Ајде, пакуј се!

МАЈКА

Какво те паковање спопало?

ОТАЦ

Пакуј се кад ти кажем.

МАЈКА

За пут?

ОТАЦ

За пут, дабоме, у бању.

МАЈКА

Иди, човече божји, теби је још до спрдње.

ОТАЦ

Није, веруј да није. Видећеш ти да је уображење најјефтинија путна карта; видећеш ти да је уображење најугоднији вагон-ли; видећеш ти да је уображење и најбоља и најлековитија бања на свету. Молим те, немој оклевати, него се пакуј.

МАЈКА

Ама је л' шале ради? Ако је то, није ми до шале.

ОТАЦ

Није шале ради, него путујемо одиста. Иди зови и децу нека се и она спреме и њих ћемо повести. (Оде вратима са стране и дозива). Босиљка, Сојка, Мишо, Перо, овамо, овамо брже! Ама одите кад вам кажем!

II

(Деца обучена да Бог сачува, и искрпљена по туру и коленима, у оделу прекројеном и изабаном, сруче се у собу).

ОТАЦ

Кажите децо: драгичка!

ДЕЦА

Драгичка!

ОТАЦ

Путујемо, идемо на пут!

ДЕЦА

Живио!

ОТАЦ

Је л' волите да путујете?

ДЕЦА

Волимо!

ОТАЦ

Тако. Е то је лепо од вас. А где би ти, кићо, (Најмлађем) волео да путујеш, на пример?

МЛАЂИ

Ја у Земун.

ОТАЦ

Ти немаш великих претензија и то је лепо од тебе! — (Старијем). А ти?

СТАРИЈИ

Ја у Врању.

ОТАЦ

Врло добро, то је и онако успут кад се пође у Земун. (Млађој). А ти, где би ти волела да путујеш?

МЛАЂА

Ја, тата, у Италију. Тако би волела да путујем у Италију.

ОТАЦ

Сасвим. Италија је лепа земља, треба тамо да путујемо.

МЛАЂА

Па зар ћете ме водити?

ОТАЦ

Разуме се. 'Ајде, спреми се!

МЛАЂА

(Скаче весело).

Јаој, ала је то дивно, путоваћу у Италију.

ОТАЦ

(Старијој).

А ти?

СТАРИЈА

Ја бих тако волела у Швајцарску.

ОТАЦ

У Швајцарску?

МЛАЂА

Она знате има зимски капут па зато воли да иде у Швајцарску, а ја немам, па зато волим да идем у Италију.

ОТАЦ

Ићи ћемо и у Швајцарску и у Италију и у Земун и у Брању. 'Ајде, 'ајде, спремајте се, пакујте се!

ДЕЦА

Живио! (Хоће да пођу).

ОТАЦ

Стојте! Поведите и мајку, нек се и она спакује.

МАЈКА

Ама остави ти мене. Ето ти деца, па их залагуј.

ОТАЦ

Поведите мајку кад вам кажем, иначе нећемо путовати.

ДЕЦА

(Опколе мајку и гурају је у другу собу).

'Ајде, болан, немој да поквариш, 'ајде; 'ајде; 'ајде!...

ОТАЦ

(Сам, шета крупним корацима).

Одиста, била би то дивна ствар кад би се човек могао тако послужити уображењем. Одем на пример кућевласнику и кажем му: Добар дан, газда! Дошао сам да вас замолим да уобразите да сам вам платио кирију.

МАЛИ

(На вратима).

Тата, могу ли ја да поведем Хектора?

ОТАЦ

Поведи, брате, дабоме да га поведеш.

МАЛИ

(Повуче се).

ОТАЦ

(Наставља размишљање).

Или, одем рецимо господину министру...

МЛАЂА

(На вратима).

Татице. Је л' могу да понесем и моју лутку?

ОТАЦ

Ама понеси, разуме се, и лутку и обруч и све понеси, све!

МЛАЂА

(Повуче се),

ОТАЦ

(Наставља размишљање).

Одем рецимо господину министру и кажем му:

МАЈКА

(На вратима).

Кажи ми, човече, још једанпут, је л' озбиљно да пакујем?

ОТАЦ

Разуме се, најозбиљније пакуј.

МАЈКА

Шта?

ОТАЦ

Све, све што имамо у кући, све!

МАЈКА

И твој зимски капут?

ОТАЦ

Он је истина сав исцепан, али даћемо га у Италији да се окрпи.

МАЈКА

(Крсти се).

ОТАЦ

Немој се крстити, молим те, него пакуј се!
Видећеш само како се може и без пара путовати.

МАЈКА

(Крстећи се повлачи се).

ОТАЦ

(Наставља размишљање).

Одем, рецимо господину министру и кажем му:
Добар дан, господине министре. Дошао сам да вас
замолим да уобразите да ја имам пуне године
службе. И он лепо уобрази. Било би то одиста
дивно! (Споља се чује ужасна дрека и ларма). Аха, ево их
иду путници! (Наплазе жена и деца обучена за пут, посећи све
што су стигла. Старија, која путује у Швајцарску, обукла зимски
капут и шубару, носећи хармонику под мишком; млађа, која путује
у Италију, летње одело, сламни шенир и носи лутку од крпа на-
прављену. Млађи води за узицу пеку цукелу и има трумбету у руци,
старији понео кавез са тицом). Врло добро! Врло добро!
Изгледате као изистински путници који путују у
Италију и Швајцарску. Дедер да заузмемо места,
јер, као што видите, велика је навала, а дуг је
пут, па треба да заузмемо што пре места. (То гово-
ворећи намешта крај отворена прозора столице по реду, као што су
од прилике седишта у вагонима.). Тако... тако... Ајде,
сад седајте, заузимајте места!

МАЈКА

Ама иди, човече божји, не терај бар самном
комендију.

ДЕЦА

Па зар нећемо одистински да путујемо?

ОТАЦ

Па нећемо, дабоме, кад ето неће мама.

ДЕЦА

'Ајде, болан, мама!

ОТАЦ

Не квари деци вољу. Седи, седи молим те!

МАЈКА

(Крстичи се седа).

ОТАЦ

(Деци).

Овде ти, а ти овде. Тако. Ти седи овде, а ти онде. Сместите ствари. Тај кофер метни овде да не смета, а ту кутију макни овамо... Тако. Ево ја ћу овде крај маме.

МЛАЂИ

Па је л' то ми кобајаги?

ОТАЦ

Кобајаги, дабоме.

ДЕЦА

(Разочарана).

Ааааа.....!

ОТАЦ

Кобајаги, али ће изгледати сасвим као и одистински, видећете ви само, Е, дедер, уобразите сад сви да је воз кренуо. Свирај ти у ту трумбету.

МЛАЂИ

(Свира).

ОТАЦ

Е, 'ајд сад за мном, помажите, вичите као ја:

Трупа труп.

Трупа труп.

Трупа трупа труп.....

(Деца пристају, те почну у хору певати, дупати ногама и другим предметима тако да у неколико подражавају железницу).

Стој! Свирај! (Устане. Млађи засвира). Земун пет минута. Е, погледајте, децо, тамо. Оно што видите, то је град Земун. Земун лежи на Дунаву и гледа у Београд. Земун је град чије се становништво пре светског рата бавило прегледом пасоша, а после светскога рата, то је варош у којој станују они чиновници, који не могу да нађу квартир у Београду. Свирај! Полази! (Седа. Млађи свира).

ХОР

Трупа труп

Трупа труп

Трупа трупа труп...

ОТАЦ

(Устаје).

Стој! Свирај! (Млађи свира). Врање, пет минута. То што видите сад, то је Врање. Та је варош раније била на самој граници државној, а сад се повукла више у унутрашњост. Врање је чувена по томе, што је ту Коштана циганка пронашла Бору Станковића књижевника. (Седа). Полази! Свирај! (Млађи свира).

ХОР

Трупа труп
Трупа труп
Трупа трупа труп...

ОТАЦ

(Устаје).

Стој! Свирај! (Млађи свира). Е, децо, ово је Италија. Гледајте, децо, гледајте и уживајте. То што видите, то је Италија, земља пуна знаменитости и лепота. Оно тамо, видите ли, оно је чувено језеро Лаго Мађоре које је знаменито по томе што је папа Бонифације четрдесет други, приликом једне фудбалске утакмице, препливао то језеро на лабуду. А оно тамо, што се искривило као господин Сима судија, то је чувена кула у Пизи, која је знаменита по томе што је крива. А оно тамо, сасвим далеко, оно је знаменита планина Квиринал, на врху које је Ромео први пут изјавио љубав Јулији. Становништво Италије је многобројно и највише се бави свирањем у мандолину и ждерањем макарона. Клима је у Италији променљива, а та променљивост зависи од барометра. Ипак је највећим делом топла клима, тако да се не носе зимски капути и непотребна су дрва за огрев, услед чега чиновници у Италији имају много мањи додатак на скупоћу. Италија је врло плодна земља и у њој рађају највише зејтин, вино, поморанџе и атентатори. Ето, то вам је све што треба да знате из географије Италије... Јесте ли дакле видели Италију?

ДЕЦА

Јесмо!

ОТАЦ

Воз полази. Свирај! (Седне).

ХОР

Трупа труп

Трупа труп

Трупа трупа труп...

ОТАЦ

(Устане).

Стој! Свирај! (Млађи свира). Е, децо, ово што видите, то је Швајцарска која се иначе у географији зове и Мон-Блан. Гледајте те лепоте и дивите се и уживајте. Планина Мон-Блан, вечито покривена снегом, чувена је једино по томе, што се на њу сваке године пењу беспослени људи. Престоница Швајцарске је Берн која је чувена по томе, што у њеној зоолошкој башти има и медведа, а други град, Женева, чувена је због многих језера која никад не плаве околину, па стога у Швајцарској и не постоји Министарство вода као код нас. У Швајцарској је лети зима а зими лето и зато њу радо посећују грудоболници и војнички дезертери свију земаља. Код Швајцараца је вера и народност приватно занимање, а становништво се највише бави јодловањем и бушењем рупа у сиру који се, због тих рупа, зове швајцарски сир. Сем швајцарског сира, становништво се у Швајцарској бави још и

производњом снега и глечера. Ето, то вам је све што треба да знате о географији Швајцарске. А сад, пошто смо обишли и Земун и Брању и Италију и Швајцарску, 'ајмо даље! Свирај! (Млађи свира).

ХОР

Трупа труп
Трупа труп
Трупа труп труп...

ОТАЦ

(Устане).

Стој! Свирај!

СТАРИЈИ

А где смо сад, тата?

ОТАЦ

Ово је граница?

СТАРИЈИ

А шта има ту да се види?

ОТАЦ

На граници станују финанси и ту се врши преглед ствари.

МЛАЂИ

А како се то ради?

ОТАЦ

Тако. Уђе један чиновник и жандар, па онда онај чиновник пита: јесу ли то ваши кофери? (С поља се чује куцање).

МАЈКА

(Она је до сада седела погружена, чудећи се поступцима свога мужа и смејући им се погледад. Кад чује куцање, она скочи с места и оде на супротну страну, женирајући се да је ко затече у бившем положају).

Ко то сад може бити?

СТАРИЈА

Па то су ваљда финанси за преглед ствари.

ДВОЈЕ МЛАЂИХ

(Радосно).

Нека уђу, нека уђу!

ОТАЦ

Улази!

III

ЧИНОВНИК

(Са њим улази један младић који носи портфељ под пазухом и један жандарм).

Ја сам судски извршитељ. (Развија акта). Вама је познато да се пресудом Суда од 27 јуна ове године О.Бр. 14467 вама имају пописати ствари за дужну петомесечну кирију, остављајући вам петнаест дана за регулисање дуга.

МАЈКА

(Клоне очајно на столици на другој страни).

ОТАЦ

(Тешко уздахне).

Познато ми је!

ЧИНОВНИК

Шта имате дакле за попис? (Узима кофере и даје их жандару који их отвара).

ОТАЦ

Ето, то што видите. Цела моја имовина, колико сам могао за двадесет година службе у држави да стечем, налази се у ова два кофера. Кућни намештај није мој, јер држимо намештен стан. Ето, та два кофера, то нам је све имање. Ми смо знали да ће те ви доћи, па смо нарочито скупили све и сложили да вам буде при руци за попис.

ЧИНОВНИК

Хвала лепо.

ОТАЦ

На мало.

ЧИНОВНИК

(Пописује ствари, које жандарм вади, споразумевајући се са адвокатским писаром. После споразума).

Пописаћемо овако паушално. Узабрањује вам се дакле све одело, веш и сви остали покретни предмети нађени у кући, сем одела које је на вама, с тим да не смете то отуђити. Ствари се остављају вама на чување и, за петнаест дана, ако не регулишете дуг за кирију, изложиће се продаји. Ми смо своју дужност свршили. (Потписује и даје му један примерак). Хвала на предусретљивости!

ОТАЦ

На мало, извол'те и други пут!

ЧИНОВНИК

Збогом! (Одлази, а са њиме и остали који су дошли).

МАЈКА

(Очајно).

Ето ти твоје путовање!

ОТАЦ

Ако, сад смо бар и ту бригу смирили, платили смо кирију.

СТАРИЈИ

Јесу ли то, тата, били цариници?

ОТАЦ

Јесте, душо, прегледали су нам ствари и — сад смо прешли границу?

СТАРИЈИ

А хоћемо ли сад даље да путујемо?

МЛАЂИ

Па хоћемо дабоме!

МЛАЂА

А куда сад тата?

ОТАЦ

(Сад већ јетко, нервозно, злобно).

Куда? Па ето, децо, свршили смо путовање и сад се можемо вратити у Отаџбину. Ти си видео Земун, ти Врању, ти Италију, а ти Швајцарску. Мама је излечила реуматизам, а ја сам платио кирију. Сад смо сви задовољни и можемо се вратити у Отаџбину. Што ће нам Мон-Блан и Бонифације, што ће нам квиринал и Лаго-Мађоре? У нашој

Отаџбини чекају нас у братски загрљај финанси,
цариници, порезници и екзекутори. У Отаџбину,
у Отаџбину! Свирај! Свирај! (Млађи свира)..Воз полази!
(Он устаје одвојен на средини групе, тупо и очајно гледајући пре-
да се).

ХОР

Трупа труп
Трупа труп
Трупа трупа труп...

ЗАВЕСА

ДУГМЕ

Л И Ц А :

Муж

Жена

Таст

Ташта

Собарица.

У малој и пријатној соби чиновника прве категорије шесте групе све одаје узбуђење. И он и жена и собарица и предмети, они који престављају сталан намештај и они који су разбацани по соби и по намештају — све, све је то узбуђено. И цилиндер који достојанствено стоји на једној столици, и фрак који је објасио наслон друге столице, и лаковане ципеле на поду, и убрус који је пао на земљу, и четка за бријање, која се, преврнута и још пуна сапуњавице, уздиже поносно на столу као перјаница на гардистовом калпаку — све, све је то узбуђено и нервозно, јер све то зна да је чиновник прве категорије шесте групе добио позив на вечеру од г. Министра и да тај позив гласи за 9 часова, али да он као чиновник прве категорије шесте групе треба да је бар петнаест минута раније на лицу места.

Он седи за столом прекривеним дугачким чаршавом и крај огледала прикопчава крагну, а жена му стоји с једне стране, држећи машину, и собарица с друге стране, држећи прслук. На њему су панталоне затегнуте преко рамена протегама, а на ногама собна обућа.

МУЖ

То је ужасно, већ сам посустао! Не може, па то ти је! Молим те, покушај ти!

ЖЕНА

(Оставља машину на сто и покушава да му законча крагну, али не успева).

Не иде.

МУЖ

(Дигне се нервозно са столице).

Не иде, дабоме, а колико је већ сати?

СОБАРИЦА

Погледа кроз отворена врата у другу собу).

Тек је осам.

МУЖ

„Тек је осам”. Не каже се „тек је осам”, него „већ је осам”. Осам сати, а ја још нисам ни дугме закопчао.

ЖЕНА

Али немој бити нервозан, имаш времена до девет сати.

МУЖ

Да, девет сати! Али, кад те министар зове на вечеру у девет сати, ти треба у осам бар да закопчаш дугме. Знаш ли ти шта значи то позив на вечеру код министра? То значи биће ту и други министри, разговараћемо, приватно ћемо разговарати, упознаће ме, стећи ће о мени извесно ми-

шљење... ето... а ја у осам сати нисам још ни дугме закопчао.

ЖЕНА

Па, закопчаћеш, има сат времена.

МУЖ

Хвала лепо! Има сат времена. Сат времена за једно дугме, па онда сат за друго дугме, па сат за треће... Могао бих до зоре да закопчавам дугмета, а министар нека чека док се ја закопчам. Хвала!

ЖЕНА

Али, молим те, умири се; ако се не умириш, још теже ћеш успети да га закопчаш... Седи лепо, па мирно...

МУЖ

Добро, ево, умирићу се... (Седа. Собарици) Колико је сати?

СОБАРИЦА

(Погледа у другу собу).

Осам и један минут.

МУЖ

Ала брзо пролази време!... (Покушава поново да закопча). Ево, бићу миран... потпуно миран. (Нервозно закопчава и у том испусти дугме). Ето ти, сад још и то! (Сagne се и тражи око столице).

ЖЕНА

Шта је?

МУЖ

Испустио сам га! (Клекне на колена и тражи).

ЖЕНА

Дугме?

МУЖ

Дугме дабоме! До ђавола, где се дело, као да је у земљу пропало. (Седне на колена и очајно узноси руке). Господе Боже, сад још и то, а у кући сигурно нема ни једног више дугмета.

ЖЕНА

Нема.

МУЖ

Па дабоме да нема. Е, па изволи ти ићи код министра на вечеру, кад немаш ни резервног дугмета у кући. Та шта ме гледате забога! Знате ли шта значи то изгубити у овоме тренутку дугме?... Значи: не ићи на вечеру! А знате ли ви шта значи то: не ићи код министра на вечеру? Значи... та помозите, забога, тражите, тражите!

ЖЕНА И СОБАРИЦА

(Клекну на колена и сад све троје, ослањајући се рукама, четвороношке ходају и траже дугме око стола по поду).

МУЖ

(Тражећи)

Разуме се, кад га тражиш нећеш га наћи; а да ти не треба, оно би ти само улетело у рупу од кошуље.

ЖЕНА

Да није под тепихом?

СОБАРИЦА

Или да се није откотрљало где даље?

МУЖ

Може, зашто не! Кад човека хоће малер да тера онда је кадро дугме чак у кујну да одлети.

СОБАРИЦА

Чудновато, нигде га нема!

ЖЕНА

Нигде!

МУЖ

(Очајно седне на патос).

Разуме се да га нема. То није ни мало чудновато. Умешао се ђаво, па то ти је. Ти добијеш позив од министра да идеш на вечеру; први пут у животу зове те министар на вечеру а та ти вечера обезбеђује каријеру и ти треба да си готов, да си обучен. (Док он говори жена и собарица сале су такође на под па га слушају). Треба бар у осам и по да си потпуно обучен и да кренеш од куће, да би стигао бар десет минута пре но што је у позиву означено. Е, али испречи се испред тебе, шта мислите: ко? Једно дугме, обично дугме, и вели ти: „Е, нећеш, синко, да правиш каријеру, ја ти не дам!“... „А ти, једно обично дугме, па да ми станеш на пут?“ — „Јест, ја једно обично дугме: ево баш да видиш, хоп, искочићу из рупе од кошуље, откотрљаћу се по поду па изволи ме сад наћи. Изволи ме наћи... а у кући знам да немаш резервно дугме, па дедер да те

видим како ћеш да закопчаш крагну; извол'те да
видим..."

II

ТАШТА

(Улази на врата и, видећи их у чудноме положају, запрепа-
сти се).

Ију, а шта ви то радите? Забога, зете, скоро
ће пола девет а ти...

МУЖ

(Запрепашћено дрекне).

Колико је?

ТАШТА

Па скоро пола девет.

МУЖ

(Очајно).

Господе Боже! Пола девет! Ни речи више!
Разумете ли, ни речи више. Оставите ту ташну,
скините шешир, па на колена!

ТАШТА

Шта?

МУЖ

Дугме. Знате ли ви шта значи то дугме?

ТАШТА

(Крсти се).

Како не бих знала?

МУЖ

Е, од једнога дугмета зависи моја будућност,
а оно се изгубило, нема га, сакрило се... Тражите,

тражите ако Бога знате! (Сви, па и ташта, нападају четвороношке и почну тражити).

ТАШТА

(Тражећи).

А где је од прилике пало?

МУЖ

Пало ту, под сто, али нема га. Умешо се ђаво и ко зна где га је одвукао. Тражите свуд, на све стране! (Разиђу се четвороношке по целој соби тражећи дугме).

III

ТАСТ

(Наиђе на врата и зграње се).

Шта је ово, по Богу брате?!

МУЖ

(Дигне главу и у том тренутку сине му мисао те скочи и шчепа таста за врат чупајући му краватну).

ТАСТ

Шта је, по Богу брате! (Све три жене врисну и скоче на ноге те их опколе).

МУЖ

Дугме, дугме или живот! (Скинуо му је краватну, па кад је спазио да он носи старинске кошуље с крагном изједна, закопчану пришивеним, седефским дугметом, он се ужасно разочара и испусти клонуло руке). Па ви сте човек из средњег века? Ко још данас носи такве крагне са ушивеним дугметом.

ТАСТ

Па кажем ја жени али...

ТАШТА

Тако му је отац носио, па тако нека и он носи.
Није него под старост да се почне удешавати.

ТАСТ

Ја ипак све ово не разумем?

ТАШТА

Дугме, изгубио је дугме и не може код министра на вечеру.

ЖЕНА

Замислите, због једног дугмета!

МУЖ

(Очајно).

Због једног тричавог дугмета.

ТАСТ

О, људи Божји, па зар ту нема помоћи? Могло би... али, не може... дућани су већ затворени.

МУЖ

(Сети се и дрекне).

Ха! Новине, дајте ми новине. Данашње новине!

С В И

(Разлете се по соби и траже новине).

Новине! Данашње новине.

МУЖ

Нема их, разуме се да их нема. Све, све се зааверило против мене. Да ли ко зна шта се вечерас игра у позоришту?

СОБАРИЦА

„Отело”.

МУЖ

Врло добро, костимски комад! Сјајно! Ви ћете, драги тасте, отрчати из ових стопа у позориште, није далеко. Сви су глумци у костимима, а њихове кошуље са дугметима висе у гардероби. Увуците се у гардеробу...

ТАШТА

Само, разуме се, у мушку гардеробу.

МУЖ

(Нервозно).

Па да, забога, женске и немају дугме.

ЖЕНА

А у женске је гардеробе и забрањено увлачити се.

ТАШТА

Па зато се баш и увлаче што је забрањено.

МУЖ

Дакле, молим, мир! Никаква споредна објашњења. (Тасту). Увући ћете се дакле у мушку гардеробу. Ако вас ко од послуге примети, реците да сте Брабанцијев брат од тетке или да сте Отелов стриц, реците ма шта или, још боље, немојте ништа рећи, већ дајте гардероберу двадесет динара, увуците се у гардеробу и прво дугме које спазите, прво које опазите...

ЖЕНА

(Дотле је нашла позине и разгледала).

Па није вечерас „Отело”.

МУЖ

Него?

ЖЕНА

Синоћ је био, а вечерас нема представе.

МУЖ

Ужас, па то је ужас! Чак се и позоришна управа острвила на мене. А колико је већ сати?

СОБАРИЦА

(Погледа на сат у другу собу).

Три четврти на девет.

МУЖ

(Зграње се).

Шта?! Па то је последњи час. Доле, на колена па ни речи више! Нико ни реч да не проговори; тражите, тражите, последњи је тренутак! (Сви нападају по поду и, ходећи четвороношке, размиле се по соби тражећи).

ТАСТ

(Он је већ од првога уласка у собу пожудно погледао собарицу и увек се старао да буде ближе њој. Сад, кад ходају четвороношке, он стално иде за њом. Собарица тражећи дугме завуче се под сто који је покривен чаршавом, тако да јој само задњи део тела остаје видан публици. Таст идући за њом и сам се увуче под сто тако да сад два задња тела остају видна публици).

ТАШТА

(Џуњајући четвороношке по соби наиђе на горњу слику те, познавајући и с те стране мужа, врисне ужасно и седне на земљу).

МУЖ

Шта је, нашли сте?

ТАШТА

Нашла јест, ал' ево шта сам нашла! (Скине са ноге ципелу и бесно удара мужа по делу тела који је изложен).
Рђо матора!!! Несрећниче један! (Дигне се хитро, шчепа мужа за тур и извлачи га).

МУЖ

(Сео на канапе, чуна косе и дере се).

Колико је сати, говорите колико је сати?

ТАШТА

(Пошто је извукла таста и он се исправио).

Шта си се завукао ту, завукла те мајка божја дабогда тамо одакле се никад извући нећеш!

МУЖ

Колико је сати, говорите?

ТАШТА

(Држи се таста).

Хоћеш ли проговорити?

ТАСТ

Шта да проговорим?

ТАШТА

Шта си се завукао тамо?

ТАСТ

Тражио сам дугме.

МУЖ

Чујете ли ме, колико је сати?

СОБАРИЦА

(Која се такођер дигла кад су таста извукли погледа у другу собу).

Још четири минута до девет.

МУЖ

Господе Боже! Краљевину за једно дугме!

ТАШТА

Тражио дугме. Па тамо, је л' под сто, и то... говори, говори јеси ли бар нашао дугме? (Дрмуса га). Ама говори!

ТАСТ

Јесам!

МУЖ

(Скочи).

Спасиоче! (Грли га и љуби). Изасланиче божји! Дајте га, дајте!

ТАСТ

(Даје му дугме које је држао у руци).

МУЖ

(Погледа и згрози се као да је жабу ставио на длан).

Па ово је женско дугме?

ТАШТА

Женско? (Шчепа дугме и приђе собарици па сравњује са дугметима на њеној блузи). Јесте, јесте, ето овде, баш на грудима фали јој дугме. Ишчупао јој с груди, битанга матора. (Бесно тасту). Ах, изасланиче божји, платићеш ми скупо ово! Ах, ах, ах! (Чупа косе и пада на друго канапе преко пута).

МУЖ

(Падајући очајно на канапе).
Колико је сати?

СОБАРИЦА

Девет.

МУЖ

Све је пропало, све, све, све!

ТАШТА

Све је пропало, све, све, све!

МУЖ

Једно дугме упропастило је читаву једну ка-
ријеру!

ТАШТА

Једно дугме разорило је читав један брак.

МУЖ И ТАШТА

(Заједно).

Све је пропало, све, све, све...!

ЗАВЕСА

М И Ш

Шала у једном чину

Л И Ц А :

Муж

Жена

Онај Трећи

Собарица

Модискиња

Девојчица

Пролећни дах изазивачки запаја природу. Буди небо и земљу, оживљава гору и долину, убрзава крвоток у растиња и у двоношца, дражи машту и ноздрве и изазива ону симпатичну кијавицу, после које се разведрава глава и перу очи свежим, пријатним сузама, јединима које немају никакво осећајно значење.

Сунце не пржи још, али загрева као младо вино, узрујава крв, узбуђује машту и мути здрав разум. Срце убрзано туче, као да је тело са сваким зраком пролетњег сунца упило и по једну дозу аспирина. У старих се разведриле боре на челу и затегла кожа на лицу, у младих прошириле зенице и ужегао свраб на уснама.

И црв се под кором разиграо, и корњача испружила далеко ван свога крова главу, и пас пркосно увио реп у форму ролат-колача, и магаре начуљило уши те узноси главу и кроз раздражене ноздрве страшно сише ваздух, И млади коњ узнемирено хрже и копа нестрпљиво земљу, док тичица на грани нервозно брише кљун као да га оштри за пролећни пољубац. Сеоско момче мерка удовичке

плотове и цени их да ли су подесни за прескакање, гимназијалац пише страсне стихове, шипарица, покривена преко главе, сања ноћу разблудне снове, младаца осећа да су јој нарасле и набрекле груди а отешњала блуза, а стари господин очајно проклиње моду кратких сукања, која му дозвољава сагледати оно што се у доба његове младости тако упорно крило од њега.

На угловима свирају верглови, на трговима се разапињу циркуске шатре, у парковима се, по споредним стазама, усамљују сентиментални парови, матуранти, кришом од родитеља, одлазе сваки дан у амбуланту на ординацију, разочаране девојке, са плавим колутовима под очима, купују раствор камене соде, а на пошти се с дана на дан гомилају писма „пост-рестанте”.

Пролеће, пролеће струји кроз живот као младо вино, буди и узбуђује, као нагло испивена пета чаша шампањца. И то, ето, пролеће, увукло се и у један брак који нема дужу прошлост за собом од једне године, оне медене године за време које још бриде пољупци брачни на уснама. И ако и на његовим и на њеним уснама још горе трагови тих пољубаца, као оно траг млека на дечјим уснама кад испусте цуцлу, ипак, ипак, пролеће је закон природни, а ти су закони јачи и од наших осећаја и од наших дужности.

Ми то сви знамо и признајемо, па ипак да видимо како ће нам то позорница приказати.

I

ЖЕНА

(Седeћи на канабету крај Оног трећег и гладeћи шаком косу на његовој глави коју је наслонила на своје груди).

Будите без бриге, без икакве бриге. Све сам ја то мудро удесила. Мој муж у ово доба никад не долази кући, обично је у клубу, собарици сам рекла да идем на цело по подне код једне пријатељице, те и њој дала слободу да оде од куће и тако...

ОНАЈ ТРЕЋИ

(Глећи је).

И тако, благодарећи нашој мудрости, ми можемо припасти једно другом, можемо несметано црпсти срећу, до дна је можемо црпсти...

ЖЕНА

(Ставља му шаку на уста).

Не треба забога гласно казати шта све можемо. Главно је да се можемо слободно...

ОНАЈ ТРЕЋИ

Љубити! Љубити, је ли? (Дуг страсан загрљај и пољубац). Откад сам желео овај загрљај. Једва ако сам успео гдекад да вам стиснем руку. Волели смо се погледом, погледом само... Ово је први срећан дан. Усамљени као Адам и Ева, у рају који нуди твој загрљај, без бојазни да ће ма ко узнемирити нашу срећу...

ЖЕНА

(Скочи преплашено, ослушкујући).

Ћутите... Чујете ли што?

ОНАЈ ТРЕЋИ

(Запрепашћен).

Како?

ЖЕНА

Канда се доња врата отварају?

ОНАЈ ТРЕЋИ

Доња врата?!

ЖЕНА

Јесте! Јесте! Али ко то може бити? Собарица је отишла, мој муж у ово доба не долази... (Слуша).
Кораџи... Можда је он... Шта ћемо?

ОНАЈ ТРЕЋИ

(Ужасно преплашен).

Само ми још то треба!

ЖЕНА

Сакријте се!

ОНАЈ ТРЕЋИ

Али где?

ЖЕНА

Где било? Иза канабета, или не, под сто. Брзо, само брзо, под сто!.

ОНАЈ ТРЕЋИ

Јаој, пресекле су ми се ноге!

ЖЕНА

Али брзо, кад вам кажем.

ОНАЈ ТРЕЋИ

(Пошто се увукао под сто, који је застрт дугим покривачем, промоли главу).

Слушајте, носи ли ваш муж револвер собом?

ЖЕНА

Носи, дабоме!

ОНАЈ ТРЕЋИ

Јаој! (Покрије се).

ЖЕНА

(Кад спази своју собарицу на вратима чисто дане душом, али ипак изненађена).

Ви?

СОБАРИЦА

(Обучена, под шеширом и са сунцобраном у руци).

Зар је госпођа код куће?

ЖЕНА

Та није реч о мени, али откуд ви да се вратите тако рано, тек што сте отишли?

СОБАРИЦА

(Мало збуњено).

Знате, напољу је тако хладно...

ЖЕНА

Хладно? На против тако је топло да сам чак и прозоре отворила.

СОБАРИЦА

Па да... то сам хтела да кажем... Напољу је тако топло.

ЖЕНА

Слушајте. Ви ми изгледате нешто збуњени, ви сте се са неком намером вратили.

СОБАРИЦА

(Бути оборене главе).

ЖЕНА

Говорите, зашто сте се вратили?

СОБАРИЦА

(Обори главу).

Госпођа ми неће замерити?

ЖЕНА

Говорите.

СОБАРИЦА

Знала сам да госпођа није код куће и...

ЖЕНА

И?

СОБАРИЦА

Била сам слободна да овде закажем један са-
станак.

ЖЕНА

Овде... у мојој соби?

СОБАРИЦА

У вашој или у мојој, то не мења ствар.

ЖЕНА

Но, то ми се допада!

СОБАРИЦА

Али госпођа ми извесно неће толико замерити,
ако јој кажем да је то један угледан господин.

ЖЕНА

Тако? Још и то! (За се). Уосталом, господа
од увек више воле лепу собарицу но ружну го-
спођу.

СОБАРИЦА

И госпођа ми неће извесно толико замерити, ако јој признам да сам приликом данашњег састанка имала да добијем на дар туце свилених џепних марамица.

ЖЕНА

Али шта се мене тиче то, што ми то казујете?

СОБАРИЦА

Па, да би ми учинили доброту да одете од куће, јер, кроз пола сата...

ЖЕНА

Он ће доћи?

СОБАРИЦА

Да!

ЖЕНА

Но, ово већ прелази сваку меру. Дабоме, па узми сад ти лепу собарицу у кућу! Не, не, ја се нећу маћи одавде, него ћете ви да одете да продужите шетњу.

СОБАРИЦА

А он кад дође?

ЖЕНА

Показаћу му врата.

СОБАРИЦА

Али то је немогуће. То је немогуће! То не сме бити! Он не сме вас затећи. Ви не смете њега видети! (Баца са себе шешир и амрел). Шта да радим, Боже мој, шта да радим?

ЖЕНА

Гле, гле, гле, па то је читава трагедија!

СОБАРИЦА

(Бризне у плач).

Кад би знали како је цела та ствар замршена и страшна. Ја не знам шта ћу да радим?

ЖЕНА

Рекла сам, да одете.

СОБАРИЦА

А он кад дође овде са дванаест свилених марамица?

ЖЕНА

Но, па ја ћу га дочекати.

СОБАРИЦА

(Престрављено).

Не, само то не! Ју, госпођо, извините али морам сести, тако су ми се пресекле ноге и од саме помисли на то. (Седне на столицу крај стола).

ЖЕНА

Слушајте, седите ако хоћете на ону другу столицу. Немојте ту крај стола.

СОБАРИЦА

(Врисне ужасно и скочи).

ЖЕНА

(Престрављена).

Шта је?

СОБАРИЦА

Миш.

ЖЕНА

Та какав миш вас спопао?

СОБАРИЦА

(Вришти и скочи на столицу).

Јесте, јесте, нагазила сам га.

ЖЕНА

Али варате се кад вам кажем.

СОБАРИЦА

Не варам се, јаој, ја се тако бојим миша.

(Пошпе се на сто клечећи). Зар се ви не бојите?

ЖЕНА

(Пошпе се и сама на столицу).

Та бојим се, како да не... али, не верујем да је то миш.

СОБАРИЦА

Али миш је, кад вам кажем! Склоните ноге, може да вас нагризе... та спасавајте се, забога!

ЖЕНА

Добро... ево. (Пење се и сама на сто клечећи). Али ја ипак не верујем да је то миш.

СОБАРИЦА

Та како не верујете, нагазила сам га, а видела сам му и реп.

ЖЕНА

Ех, ех, претерујете.

СОБАРИЦА

Видела сам, верујте!

ЖЕНА

Слушајте, ја сам уверена да тај миш нема реп,
али кад ви кажете.

СОБАРИЦА

Али како сте ви мирни, нисте још ни вриснули.

ЖЕНА

Па зар треба да вриснем?

СОБАРИЦА

Па, разуме се.

ЖЕНА

Добро, ево вриснућу. (Врисне). Али ја ипак не
верујем да је то миш. Него слушајте, 'ајде да ми
сиђемо одавде. Ево ја ћу прва, 'ајде!

СОБАРИЦА

Ју, зар имате толико храбрости?

ЖЕНА

Има мишева од којих се мора бојати, а има их
од којих се не мора бојати. Не гризе сваки миш.

СОБАРИЦА

Та како да не гризе, идите, молим вас!

ЖЕНА

(Хоће да сиђе и пружи ногу).

СОБАРИЦА

(Врисне).

Не, госпођо, ако Бога знате! Не дајте ногу,
то је најопасније!

ЖЕНА

(На њен врисак тргне ногу).

Још ћете ме заплашити, почећу и ја веровати.

СОБАРИЦА

Али, верујте, кад вам кажем, ја сам му видела реп. (Дочена са стола пикету за цигаре). Знате шта, да га гађам овим.

ЖЕНА

(Врисне).

Не! (Задржи јој руку). Не, забога!

СОБАРИЦА

Али зашто?

ЖЕНА

Па могли би му разбити главу.

СОБАРИЦА

Мишу? (Врисне, а и жена заједно с њом).

ЖЕНА

Шта је?

СОБАРИЦА

Шушка.

ЖЕНА

Та не шушка, чини вам се.

СОБАРИЦА

Али, кад вам кажем, шушка!

ЖЕНА

(Нагне се преко стола).

Слушај, миш, немој шушкати. (Собарици) Ето, боље је тако лепим! И миш има памети као и свако друго живо створење, па ће послушати.

II

МОДИСКИЊА

(Долази с поља, а за њом девојчица са неколико кутија шешира).

Добар дан желим, милостива!

СОБАРИЦА

(Маше јој руком да ћути).

МОДИСКИЊА

Извините, ја јутрос нисам стигла да донесем наручене шешире, па рекох... Али молим, зашто ви на столу... не разумем и...

СОБАРИЦА

Миш!

МОДИСКИЊА

Миш? (Врисне и скочи престрављено на столицу увлачећи сукњу међу ноге).

ДЕВОЈЧИЦА

(Врисне такође, побаца кутије из којих се растуре шешири и она скочи на столицу, са ове на телефонски стубић, а са овога на камин).

МОДИСКИЊА

Јаој, дршћем као у грозници.

ЖЕНА

Али зашто, забога.

МОДИСКИЊА

Како, зашто? Знате ли ви, шта је то миш?

ЖЕНА

Миш је миш, није слон.

МОДИСКИЊА

Али је опаснији и од слона, и од кита и од аждаје.

ЖЕНА

Ех, ех! Није него још нешто!

МОДИСКИЊА

Та како, забога, још како је опасан! Знате ли ви да је миш кадар да вам се увуче под сукњу а реците, ето, сами реците, може ли слон да вам се увуче под сукњу, или рецимо кит или аждаја? Ето, замислите аждају под сукњом!

СОБАРИЦА

Но!

МОДИСКИЊА

Знам баш један случај... Молим вас седите да вам га испричам. (Жена и собарица седну на сто, девојчица на камин а она седне на наслон од столице). Ви знате госпа Мицу удовицу.. та не може се ни казати да је удовица већ удата девојка, јер шта је, свега шест недеља била с мужем, а он умро... па, госпа Мица спава једно после ручка, кад уједанпут, онако у сну, осети миша под сукњом... (Сви вриште). Тргне се жена, тргне се из сна, кад има шта да види, није био миш него господин Сима писар, њен комшија, завукао руку... Оно то није исто што и миш, али можете мислити како јој је било... мал' је шлаг није фљиснуо... Како да није... ето и мени се кожа жежи

кад вам ово причам... чисто осећам као да је господин Сима мени завукао руку под сукњу. А госпа Мара, поштарка, познајете је, она је нашла миша у кошуљи. (Све вриште и дижу се на ноге тако да се девојчица усправља на камину, а жена и собарица стану на сто).

III

МУЖ

(Наилази на врата и стане изненађен сценом. У његовом је капуту, у спољњем џепу, један пекетић који се види).

Но, шта има то да значи?

СОБАРИЦА

(Престрављено).

Јаој, господин!

ЖЕНА

(Престрављено).

Ти, од куд ти?

МУЖ

Ама шта је ово?

СОБАРИЦА

Миш.

ЖЕНА

Ама није миш.

СОБАРИЦА

Јесте, забога, видела сам му реп.

МОДИСКИЊА

Јесте, јесте, и ја сам му видела реп, још какви реп!

МУЖ

Па где је тај миш?

СОБАРИЦА

(Показује прстом).

Ту под столом.

ЖЕНА

(Очајно кршећи руке).

Та није, забога, видела сам га кад је отрчао тамо, под фотељу. (Показује фотељу на којој је машамода која ужасно врхне).

СОБАРИЦА

Верујте, ту је под столом, нагазила сам га, а чула сам га и кад је шушкао.

МУЖ

(Прилази столу и диже чаршав па, кад спази Оног трећег, он спусти чаршав — и значајно погледа жену).

ЖЕНА

(Кад он прилази столу, очајно крши руке и кад је он погледа посрамљено оборн главу).

СОБАРИЦА

Је л' ту?

МОДИСКИЊА

Је ли под столом?

МУЖ

(Погледа још једном жену).

Није! Зажмурите, зажмурите сви да вас не би било страх! Сад ћу га ја ухватити! (Сви покрију лице рукама. Он се разлети по соби маркирајући да јури миша и узвикујући; „А, ту си!“ и гађајући га разним предметима. Све жене покривених очију вриште. Он искоришћује то, прилази столу, шчена

Оног трећег за косу, извлачи га, одгурне до врата, и ногом у задњицу, избацује га). Тако, сад можете отворити очи слободно, избацио сам га!

МОДИСКИЊА

Је л' био велики?

МУЖ

Врло велики.

СОБАРИЦА

Је л' имао реп?

МУЖ

Још какав!

ЖЕНА

Можемо, дакле, сићи слободно?

МУЖ

Да, можете сићи слободно! (Све жене силазе са својих места. Девојчица одмах скупља шешире и пакује).

МОДИСКИЊА

Но, хвала Богу!

МУЖ

А ви сте донели шешире?

МОДИСКИЊА

Да!

МУЖ

Можете их носити, немамо сад времена да их бирамо.

МОДИСКИЊА

Молим, ја могу доћи и други пут. Доћи ћу сутра у јутру, а шешири могу остати, па нека госпођа сама изабере. Збогом, службеница. (Одлази са девојчицом).

СОБАРИЦА

Јесам ли ја што потребна?

МУЖ

Не, можете ићи.

МОДИСКИЊА

(Оде).

IV

МУЖ

А сад, пошто смо ухватили миша, који подгриза наш домаћи мир, погледајмо се у очи!

ЖЕНА

(Бути оборене главе).

МУЖ

Не смеш, разуме се, да ми погледаш у очи. Година дана брака довољна је била да најсветију брачну дужност заборавиш. И то извесно бива овако сваки дан, кад сам ја у клубу?

ЖЕНА

(Пригушено).

Данас првипут.

МУЖ

И, ето, данас првипут десило се да ја напустим клуб и да изненада дођем. Пало ми је на

памет да си ми данас... јесте данас, четрнаестог априла, првипут рекла да ме волиш.

ЖЕНА

То је било двадесет првог марта!

МУЖ

Двадесет првог марта. Ја сам мислио четрнаестог априла. Не мења ствар, тек сетио сам се тога догађаја и напустио клуб и успут још, да би ти учинио радост, свратио и купио ти дванаест свилених марамица... (Баца пакет на сто).

ЖЕНА

(На један мах дигне главу).

Дванаест свилених марамица? (Шчепа их). И дошао си тачно у пет сати... је ли?

МУЖ

Да!

ЖЕНА

Врло добро, врло добро. (Звони). Велиш ми не смем да ти погледам у очи? Вараш се, дићи ћу главу и погледаћу ти у очи.

V

СОБАРИЦА

Ви сте звали?

ЖЕНА

Дођите ближе. Ви сте ипак сретни, ви нисте изгубили ваших дванаест свилених марамица, ево, донес вам их је господин. (Даје јој).

СОБАРИЦА

(Радосно прима и прилази њему).

Како? Зар је господин признао, а ја сам се тако бринула да се ствар не ода.

МУЖ

Добро, добро! Идите!

СОБАРИЦА

(Оде).

VI

МУЖ и ЖЕНА

(Погледају се једним тупим, безизразним погледом и гледају се тако све док их завеса не покрије).

ЗАВЕСА

DETTO

Шала у једном чину

ЛИЦА:

Никола

Мила

Укусно намештена радна соба. Телефон на столу.

I

МИЛА

(Седи за столом и записује нешто у лепо повезану књигу).

Дето! Дето! Дето! То исто! То исто! То исто. Остави перо). И то ми је дневник! Не би човек просто веровао да је то дневник једнога брака! Нисам га никада хтела водити као девојка, нема смисла: девојачки је дневник без догађаја, само лепе фразе, па и такав се мора пре удаје уништити. Друго је ово, дневник о браку. Само, да ми је да знам шта би и овде записала? По књигама, које сам читала, била сам убеђена да је брак пун, пун догађаја. Зато сам и купила ову књигу, чим сам се испросила и написала на првој страни: „Брак, свеска прва”. Боже мој, мислила сам, за ових шест недеља од како сам се удала, испунићу целу књигу од корице до корице и купићу већ другу те записати: „Брак, свеска друга”. А оно (Отвори књигу и преврће листове). Празно! Први лист, први дан брака, исписан је сав. То се већ мора признати да је дан догађаја и да се има шта записати. (Преврће ли-

стове и прати их, говорећи). Други дан, записано оно што сам првог дана пропустила или се нисам сетила. Трећи дан: грљење, љубљење, тепање, слатки разговори. Четврти дан: грљење, љубљење, тепање, слатки разговори. Пети дан: грљење, љубљење, тепање, слатки разговори. Шести дан — то исто; седми дан — то исто; осми исто, девети исто. Нисам више записивала, већ, као књиговођа у трговачким књигама, кад му се иста ствар понавља, што напише „дето”, тако сам ја само две запете стављала под јучерашњи дан. И ево пуних шест недеља како сам се удала а ни речи нове нисам записала. Дето, дето, дето; исто, исто, исто! Сваки дан исто!! И ето, то је брак! Ујутру отворим очи, — пољубимо се; обучем се — пољубимо се; затим пијемо заједно кафу: ја сипам њему, пољубимо се; он мени дода шећер — пољубимо се. Па онда пође у канцеларију и — пољубимо се. Из канцеларије ми телефонише два пут и три пут увек ми кроз телефон шаље пољупце; дође на подне — пољубимо се. Седнемо да ручамо — пољубимо се; свршимо ручак — пољубимо се. Па онда пређемо овде у његову собу, седнемо, ћаскамо и љубимо се. У три по подне опет пође у канцеларију — пољубимо се. Опет ми телефонира, опет у шест дође и затече ме овде, у овој истој фотелији и — пољубимо се. Одемо до мајке, поседимо мало, вратимо се, и док скидам шешир — пољубимо се. Разговарамо — љубимо се, вечерамо —

љубимо се; легнемо да спавамо — љубимо се! Сваки дан то, то, и ништа више! И то је дакле брак? Па то је ужасно монотono, то се чак не може ни издржати, ако тако годинама потраје. Не, не, то не може бити да је тако; не може бити да је то брак. Ни у једном роману то није тако. Камо оних пребацивања, камо оних сукоба, емоција, суза, па мирења, па праштања? Па зар ми и сама мама није говорила: „О, синко, да знаш колико брак доноси горких часова, колико сукоба, колико суза, па све то заглади измирење. А после измирења све је слађе у браку!” Па дабoме, и то је оно, а не ово љубљење, вечито љубљење. И онда, сваког дана у исти час, тачно у исти час, као да је лекар прописао: ујутру мала кашичица љубљења, на подне мала кашичица љубљења, по подне мала кашичица љубљења, увече велика кашика љубљења. Ето, сад је већ шест часова, сад ће доћи, и све ће се исто поновити као и синоћ, као и прек-синоћ. Ја седим овде, читам, он уће полако, на прстима да га не чујем, дође ми за леђа, загрли ме изненадно и ижљуби. Сваки дан тако, као да му је лекар прописао. А не, то не може бити брак, то може само мој брак тако да изгледа. Аница, на пример, — њен је брак извесно друкчи. А заједно смо се удале, она у четвртак, а ја у недељу. Заједно смо у књижари купиле овакве свеске и написале: „Брак, свеска прва”. Њена књига извесно друкче изгледа, не може бити да је овако

празна као моја. (Сети се) А зашто је не бих запитала? Одиста, питаћу је да ми каже шта је све до сада уписала у књигу. (Тражи по столу). Где је телефонска књига кад обично овде стоји? (Сети се). А, јест Бога ми, тамо је у соби; синоћ смо у кревету ја и Никола разгледали адресе због визита које у недељу треба да правимо. (Одлази у леву собу).

II

НИКОЛА

(Лагано отвара задња врата и улази на прсте. Застаје изненађен).

Нема је? Чудновато! А тако ми прави задовољство да је затечем овде, у фотели, па јој приђем полако, на прстима, и изненадим је пољупцем. (Погледа лево и собу). Ено је! Сакрићу се овде, иза завесе, па кад седне, пољубићу је изненада. (Сакрије се).

III

МИЛА

(Долази носећи телефонску књигу коју већ успут прелистава).

Аница... Трифуновић, Павле ...о ...п ...р ...с ...т Трипковић, Тришић, Трифуновић; Коста, Младен Никола, Павле... Трифуновић Павле, 12-48. (Дике слушалицу). Ало, ало, госпођице, молим вас дајте ми 12-48. Да, молим вас, 12-48. Ало, ало! Је ли то кућа Павла Трифуновића? А, ти си, Анице? Јест, ја, Мила! Хвала, а ти, како си? Слушај, хтела бих нешто врло важно да те питам, ако ћеш само да будеш искрена, али врло искрена? Хо-

ћеш, је ли? Јеси ли сама тамо? Врло добро! Да не стојиш случајно крај телефона... стојиш? Седи, молим те, ево и ја ћу сести. (Седа на столицу). Дакле слушај, молим те, али... само да будеш искрена... Добро... дакле, реци ми како теби изгледа ово? Па, брак, питам те о браку. Заједно смо купиле књиге у које ћемо уписивати догађаје... да, па у мојој књизи оно, првог дана, да... то сам опширно описала; после... ништа. Сваки дан једно исто: љубљење, љубљење, љубљење, бескрајно љубљење, никаквих речи, никаквих прекора, никаквих сукоба и узбуђења, никаквих емоција... ужасно монононо! А сећаш се како смо ми замишљале брак? Ово овако је... шта кажеш? Како... како, како, молим те; код тебе је било? Било, је ли? (Узбуђена од радознолости сва се претвара у уво). Говори, говори, молим те... шта... како? Имала си сукоба са мужем и опростила си му? О, срећна жено! Говори, говори, молим те, како је то било?... Забога, госпођице, не прекидајте везу! Не прекидајте везу, тако вам Бога! (Звони). Ало, ало... дајте ми брзо, брзо, 12-48. Ало, ало, јеси ли ти Анице? Прекинули нам везу. Молим те, настави. Дакле, имала си сукоба? А зашто? Нашла си му у фијоци старо љубавно писмо. Кадање?... А, момачко, па... напала си га, плакала си, пала си у несвест. Ух, ала је то дивно! После? Он се извињава, моли за опроштај, признаје све, исповедати се и прича ти цео свој момачки живот. Ти му прашташ и — награђујеш га пољупцем. Ох,

Боже мој, како је то лепо, како је то узбудљива сцена морала бити; па после, је ли, после кад сте се измирили, много су слађи пољупци били? Разуме се, тако сам ја то и замишљала, али ја то никад нећу доживети! О, да, претурила сам већ све фијоке, све ормане и све његове старе хаљине, па ништа. Овај мој, магарац, мора да је уништио сваки траг. А то је баш којешта; људи би требали приликом женидбе да сачувају бар по једно старо писмо или фотографију, колико да има жена разлога да се посвађа, па затим да се измири. Овај мој није ништа сачувао. Шта кажеш? Сад да ми буде неверан? А, то не верујем, воли ме, необично ме воли. Како, ја? Ах, то никад, и ја њега толико волим да не бих никада на то могла ни помислити. Никад док сам жива! Можда је наш брак зато помало и досадан што се толико волимо. А... пардон... сад тек разумем! Да му будем привидно неверна, колико да изазовем свађу. Али како, не знам како бих то извела, ја то не бих умела. Да, свака је жена, помало глумица, то признајем, али ипак ја не знам како бих, немам ни идеје... Не прекидајте, госпођице, молим вас. Ало, јеси ли ти, Анице? Навести, молим те, како мислиш? Да напишем љубавно писмо? Ко ме? Ма ком! Па? Да га изгубим, а он да га нађе, да пођем, кобајаги, на пошту, па да изгубим писмо. А, не на пошту, но да му кажем да идем мајци, сама без њега, а њему ће то изгледати као да идем на пошту. Па јесте, тако

је боље. Али ипак немогуће, досад никад нисам излазила из куће без њега. То јест, имаш право да ће му то још већу сумњу изазвати. Дакле, кад пођем, да изгубим писмо? Али коме да напишем?... Како?... Да измислим име? Хајде, измисли ми ти! Како? Стева, добро; а презиме? Здравковић... Стева Здравковић. Да не постоји когод под тим именом? Не, је ли, то знаш поуздано. Добро, врло добро! А адресу? Пост-рестант? Дабоме, то је најбоље! Шта кажеш?. Понови још једанпут, нисам те разумела. А, да, разуме се, да му не попустим лако и да се не одам никако; да издржим колико год више могу. Разуме се; тако сам и ја мислила, иначе ништа не вреди. Дакле, Стева Здравковић? Баш ти хвала, као сестри ти хвала. Тако ћу и ја моћи да доживим један брачни дан и имаћу шта да запишем у своју књигу записницу. Како? Та, да, разуме се, известићу те, све ћу ти до најмањих детаља јавити како је било, све, све, све! Хвала, велика ти хвала! До виђења! (Остави слушалицу). Ето, ето како човек треба да се посаветује! Ама, кажем ја да није ово брак што га ја преживљујем: сад ћу ја тек доживети први брачни дан. (Узима хартију и перо). Како беше? Да, Стева Здравковић! Дакле! (Пише). „Драги Господине. Већ пет дана нисте прошли крај мојих прозора. Ви знате добро кад је Никола у канцеларији и знате да вас ја у то доба очекујем на прозору. Прођите, прођите, молим вас, да се видимо само, кад већ

нисмо срећни да се можемо састати. Ваша до гроба Мила". (Говори). Ово је добро, и баш је добро запапрено, те је кадро да изазове ужасну буру. Биће приговора, биће суза, падања у несвест, као у позоришту, као у роману. (Адресира). „Господину Стеви Здравковићу. Пост-рестанте. Место". (Говори). Тако! Идем да метнем шешир, кад дође нека ме затече као да сам већ хтела поћи од куће и не чекајући га. То ће изазвати још већу буру! (Оде у своју собу).

IV НИКОЛА

(Излази из завеса).

Шта је ово? Да нисам својим рођеним ушима слушао, не бих никад веровао! И шта сад? Ако јој кажем да сам све чуо, да све знам, постидиће се, разочараће се, али ће код ње још увек остати воља да сличну комедију игра. Остаје ми једино да јој учиним задовољство, да пристанем уз целу игру, али да је тако изведем да јој једанпут за свагда избијем луткице из главе. Нека има догађаје, нека има шта да запише, лудика једна! Не сме ме затећи овде, ја морам сад тек доћи из канцеларије. (Побегне напоље).

V МИЛА

(Долази под шеширом, у руци јој писмо).

Тако! Кад пођем испустићу писмо овде; па кад одем, нека га нађе. Али, чекај, не могу ја да

лико не могу издржати. Оставићу ташну овде на сто, (Оставља је) па кад пођем неколико корака, колико да му дам времена да нађе писмо и да га прочита, а ја ћу се вратити за ташну. Као да чујем његове кораке? (Ослушкује). Јесте! Ох, Боже, како сам сад већ узбуђена!

VI

НИКОЛА

(Улази под шеширом).

Добар дан, душо! (Изненађен). Шта је то? Под шеширом, спремна за излазак?

МИЛА

(Збуњено).

Да... хтела бих да одем до мајке... хтела бих...

НИКОЛА

Без мене?

МИЛА

Мало пре ме звала мама кроз телефон и рекла да дођем без тебе... каже да има нешто важно да разговара са мном.

НИКОЛА

Без мене? То би било први пут. Уосталом, мама ће дозволити да те допратим, а ја не морам присуствовати вашем разговору: склонићу се у другу собу.

МИЛА

Не, никако! Мама је нарочито казала да дођем без тебе.

НИКОЛА

То не може бити, ниси је ти разумела. (Пође телефону).

МИЛА

(Престрављено).

Шта ћеш?

НИКОЛА

Да питам маму како ти је казала.

МИЛА

(Задржи му руку коју је пружио за слушалицу).

Не, немој то чинити!

НИКОЛА

Не разумем зашто не бих питао.

МИЛА

Тако, немој!

НИКОЛА

То значи, мајка те није ни звала; ниси ни разговарала с њом на телефону? Ниси, је ли?

МИЛА

(Збуњено).

Нисам!

НИКОЛА

И шта онда све то значи! Мила, погледај ме у очи. Ти нешто кријеш од мене, ти ниси пошла мајци? Реци истину, ти ниси пошла мајци?

МИЛА

Пошла сам једној пријатељици.

НИКОЛА

Пријатељици? Онда, зашто си најпре лагала да ћеш мајци? Шта ти је то требало? Ту има не-

чега врло, врло сумњивог. 'Оди, 'оди, 'оди овамо,
погледај ме у очи, дај ми руке и погледај ме у очи!

МИЛА

(Даје му једну руку, а другу, у којој је писмо, ставља на леђа).

НИКОЛА

И ту руку, дај ми и ту другу руку!

МИЛА

Не, не!

НИКОЛА

Шта је у тој руци, шта кријеш ти то? Дај о-
вамо!

МИЛА

Не, молим те, не!

НИКОЛА

А, дакле, има нешто што се крије од мене, што
моја жена крије од мене? Има дакле нечега?
Дај овамо ту руку!

МИЛА

Не!

НИКОЛА

(На силу јој извуче руку, у којој нађе писмо).

Ха! Дакле, писмо, писмо неко које се крије од
мене?

МИЛА

(Побегне у страну и сакрије лице марамом. За се).

Ох, Боже мој, одиста сам узбуђена, сасвим о-
дистински сам узбуђена!

НИКОЛА

(Чита).

Господину Стевану Здравковићу. Пост-рестанте. Место. (Говори). Дакле, господину Здравковићу? И то пише моја жена, и то пише жена на шест недеља по удаји? И шта пише, шта пише? (Нервозно отвара писмо. Чита). „Драги господине”. (Говори). Дакле, „драги”? Моја жена сем мене још неком каже „драги”. (Чита). „Већ пет дана нисте прошли крај мојих прозора. Ви знате добро кад је Никола у канцеларији, и знате да вас ја у то доба очекујем на прозору. Прођите, прођите, молим вас, да се видимо само, кад већ нисмо срећни да се можемо састати. Ваша до гроба Мила”. (Згужва писмо и узвикује патетично). Ха! Несрећнице, невернице! (Дочена је грубо за руку). Говори, говори, шта је ово?

МИЛА

(Узбуђена као да одиста преживљује).

Ја... ја немам шта да ти кажем...

НИКОЛА

И немаш одиста, јер ово писмо казује све. Шест недеља после венчања, доба када је брак раван светињи службе Божје, у тренуцима које Бог само једном у животу дарује изабранима... у то доба. у тим тренуцима, моја жена пише љубавно писмо своме љубавнику! Срамно, срамно, сто пута срамно! Ох, Боже, Боже мој! (Пада у фотељу и покрије очи рукама).

МИЛА

(За се).

Овај му је говор леп, као да га је из какве књиге преписао. Морам га од речи до речи записати у дневник!

НИКОЛА

(Скочи).

И шта је то што вам се допало на господину Здравковићу; шта вас је могло завести? Да ли његови бркови, или што носи златан цвикер, или... Сад тек ја разумем зашто ми је г. Здравковић пре неки дан изјавио жељу да ми начини посету и да се ближе познамо.

МИЛА

(Изненађена).

Како, зар?... (Тргне се. За се). Зар постоји? Боже мој, где да нађемо баш име човека који постоји?

НИКОЛА

И то је читава завера, читава завера која се плете око мене. А ја, несрећник, успаван искреношћу коју сам ја унео у брак, у заносу првих брачних дана, нисам се умео ни обазрети око себе да све то видим. Требало је да овако брутално нагазим на једну лаж, па да се пробудим и да видим колико сте ви, госпођо, бедни и колико одвратни. (Бесно). Несрећнице, зар ни једну једину реч немаш у своју одбрану?

МИЛА

Ја те молим, Никола, да ме мирно саслушаш. Када сам пошла за тебе, ја сам те волела, ја те у томе тренутку нисам лагала.

НИКОЛА

Лагала си и мене и Бога, пред чијим си олтаром изјавила да драге воље полазиш за мене.

МИЛА

Не, нисам! Али...

НИКОЛА

Говори, реци, кажи све, признај све!

МИЛА

Заволела сам га случајно, изненадно. Нисам га раније ни познавала, први пут сам га видела пре три дана.

НИКОЛА

Пре три дана! Срамна лаж! Где си га могла видети пре три дана, где упознати, кад завоleti? Ти не говориш истину?

МИЛА

Прошао је овуда.

НИКОЛА

И ти си се заљубила у првог који је прошао овуда, теби је довољно било само да неко прође овуда?

МИЛА

Не, није само прошао, разговарали смо.

НИКОЛА

А дотле се нисте ни познавали. Ко ти га је представио, како сте се упознали?

МИЛА

(Увек збуњена).

Била сам на прозору, у руци ми је била телефонска књига, испустила сам је... Он је пролазио, дигао је и... тако смо ступили у разговор.

НИКОЛА

И одмах ти је изјавио љубав?

МИЛА

Одмах!

НИКОЛА

И ти одмах пристала на ту љубав?

МИЛА

Одмах!

НИКОЛА

И то је било пре три дана?

МИЛА

Да!

НИКОЛА

А ти данас пишеш: „Већ пет дана нисте прошли...” а тек си се пре три дана упознала. Видиш ли како не говориш истину; видиш ли како је лаж увек гола и увек срамна? Што ми не кажеш праву истину. Реци ми је, хоћу да је знам, хоћу све да знам!

МИЛА

(Одлучно).

Па добро, казаћу ти је. Ја и он се познајемо још као мала деца; заједно смо расли, и кад смо дорасли у прве године у којима се јављају осећаји, ми смо се заволели.

НИКОЛА

И то је лаж! Како сте могли провести заједно детињство кад Здравковић и није одавде. Он је родом из Сомбора, тамо је и провео детињство, и тек се пре три године доселио овде.

МИЛА

(За се).

Е, па не могу да удесим лаж кад и не познајем тог Здравковића.

НИКОЛА

Дакле нећеш да ми кажеш истину?

МИЛА

(Одлучно).

Хоћу, казаћу ти целу истину. Ми смо се волели пре но што сам ја упознала тебе. Он је чак хтео и да ме проси, али...

НИКОЛА

Опет нова лаж! Здравковић је ожењен има већ седам година и има троје деце.

МИЛА

(За се).

Е, па ја не умеам више да му удешавам! (Гласно).
Најзад, шта те се тичу детаљи; шта те се тиче

што је било и како је било. Ја ти признајем главну ствар: признајем ти да га волим и немам шта друго да ти кажем до то.

НИКОЛА

И немаш шта више да ми кажеш?

МИЛА

Имам, имам, да те молим за опроштај. То је љубав тренутка: заволела сам га, не знам како, не знам зашто; уверавам те да је то пролазна љубав, јер она ми у души није избрисала љубав према теби, а ту љубав ће твој опроштај само још појачати, још више учврстити...

НИКОЛА

Опростити? То никада!

МИЛА

(Изпенађена).

Никада?

НИКОЛА

Никада, разумеш ли, никада!

МИЛА

Али то се прашта у браку. То је погрешка, то није грех. И то погрешка коју сам искупила својим искреним признањем.

НИКОЛА

То се не прашта.!

МИЛА

Али, како! Ја сам читала...

НИКОЛА

У романима, то бива. Писац врло лако прашта такву погрешку, али преварени муж никада!

МИЛА

Али прва погрешка?

НИКОЛА

Нема у браку прве и последње погрешке. Има једне једине и — то је та коју си ти учинила.

МИЛА

Не може бити да си ти тако немилостив и да ми нећеш опростити?

НИКОЛА

Никада, разумеш ли, никада!

МИЛА

Па онда? Шта ћемо онда?

НИКОЛА

То ћеш сад видети! (Откључава фијоку од стола и из ње вади револвер).

МИЛА

(Цикне).

Никола! Никола! Ох, Боже мој! (Пада на фотељу и крије лице рукама).

НИКОЛА

(Прилази јој и диже је благо).

Не мораш се бојати. Не мислиш ваљда да ћу ја на тебе потезати оружје? То не, јер ја те толико волим да то никада не бих учинио.

НИКОЛА

(Престрављено).

Па што си онда узео то?

НИКОЛА

Казаћу ти, саслушај ме. Мене је већ прошао први гнев, и од момента кад сам донео одлуку, ја сам сасвим миран.

МИЛА

Какву одлуку?

НИКОЛА

Рекао сам ти да ти не могу опростити, и при томе остајем. А без опроштаја ми не можемо наставити заједнички живот, нити можемо остати под истим кровом. Ти ћеш се вратити твојој мајци!

МИЛА

Никола!

НИКОЛА

(Одлучно).

Ти ћеш се вратити твојој мајци, јер има, видиш, романа који се и тако свршавају.

МИЛА

Али ја то нећу, ја нећу да се одвојим од тебе, ја те волим!

НИКОЛА

Верујем ти, али све то не може преиначити моју одлуку. Чак кад би ми какав глас са неба дошао и рекао да је то све била шала, ни онда ти чак не би опростио.

МИЛА

(Озбиљно забрицута).

Ни онда?

НИКОЛА

Ни онда. Јер жена која воли не сме ни у шали помишљати на неверство. Шале које се тичу љубави, крију увек у себи склоност ка истини.

МИЛА

Никола, мислиш ли ти озбиљно тако?

НИКОЛА

Врло озбиљно.

МИЛА

И?...

НИКОЛА

И, спреми се да пођеш мајци.

МИЛА

Идемо заједно, је ли?

НИКОЛА

Не, ја ћу остати овде, и оног часа кад ти прекорачиш праг, ја ћу се убити. Ето, то је моја одлука.

МИЛА

Очајно.

Никола!

НИКОЛА

Буди мирна, молим те, и седи тамо док уредим своје послове. (Седа за сто и пише).

МИЛА

Шта пишеш то?

НИКОЛА

Последње писмо. Извештавам родитеље зашто се растајем са животом. (Пише даље).

МИЛА

(Седајући у фотељу, за се).

Крајње је већ време да му кажем истину. Ама да ли је оно истина да ми неће ни шалу опростити? Ах, не то не може бити, јер ме воли, јер ме одиста воли. Па ипак, све ово није испало како сам ја желела и замишљала, а највише је томе крив онај клипан Здравковић из Сомбора са брковима, цвикером и троје деце. И где ми је баш то име измислила Аница?

НИКОЛА

Тако, то је готово. Сад, 'оди овамо, 'оди ближе овамо. Хоћу да ми чујеш сваку реч, како ми не би пребацивала да сам те оптужио теже но што си крива. 'Оди, 'оди!

МИЛА

(Прилази столу).

НИКОЛА

(Узима телефонску слушалицу).

МИЛА

Шта ћеш?

НИКОЛА

Да позовем твоју мајку да те води кући.

МИЛА

(Препадне се).

Не, молим те, чекај! Казаћу ти све, целу истину ћу ти казати. Све то није било истина, све сам измислила, управо нисам ја него... (Отима му слушалицу).

НИКОЛА

Ништа више није потребно да ми казујеш. Ни речи више нећу да чујем: (Одгурне је благо и говори на телефон). Ало, ало... молим вас 12-48.

МИЛА

(Изненађена).

12-48? Па то је...

НИКОЛА

(Њој).

— Пст! (На телефону). Јесте ли то ви, ви лично, госпођо Анице? Дакле, имам да вас известим да је све тачно испало по плану који сте ви дали мојој жени. Написала је љубавно писмо и пошла је кобајаги на пошту да га баци.

МИЛА

(Збуњена, али ипак озарена срећом).

Никола, ти... ти си?

НИКОЛА

(Дајући јој знак да ћути, наставља).

Да, неком Стевану Здравковићу, који и не постоји, никад нисам ни чуо за њега да постоји...

МИЛА

(Сва срећна).

Дакле, не постоји?

НИКОЛА

(Даље на телефону).

Да, да, ја сам писмо нашао. Па разуме се било је, било је и сцена и суза и емоције... Све, све по вашем рецепту.

МИЛА

(Усхићена).

Никола!

НИКОЛА

(На телефону).

Да, дошло је и до тога, ево га и сад стоји празан револвер на моме столу. Сасвим један брачан дан из романа и позоришних комада, онако како га је она желела.. Да, да... а не, нисам јој опростио, јер ја не волим ни у шали такве сцене. Хвала на упуштвима у име њено. До виђења!

МИЛА

(Шчена га, грли и љуби, али срдито и прекорно).

Неваљалче, ти си дакле знао, ти си играо са мном?

НИКОЛА

Извини! Твоја је жеља била да се игра ова комедија, ја сам ти само учинио задовољство.

МИЛА

А посмртно писмо?

НИКОЛА

(Даје јој га).

Прочитај га!

МИЛА

(Чита).

„Лудице моја. Немој се поводити за љубавима исписаним у књигама, иди за оном љубављу која је исписана у срцу. Врати се нашим бескрајним пољупцима, и веруј да је то срећан брак код којег нема шта да се упише у дневник”. (Узбуђено). Никола, мили мој Никола! (Баца шешир). Молим те, чекај, чекај да запишем данашњи дан у дневник. (Седа му на колено и отвара књигу и умочи перо). ’Оди да те пољубим. (Пољуби га). Тако! (Запише). Дето! Опет да те пољубим. (Пољубац). Тако! Упишује). Дето! Опет! (Пољубац). И по трећи пут дето, бескрајно дето, вечито дето! (Љуби га непрекидно).

ЗАВЕСА

КОД АДВОКАТА

Једна сцена

АДВОКАТ

ГОСПОЂА

АДВОКАТ

ЛИЦА:

Госпођа

Адвокат

АДВОКАТ

ГОСПОЂА

АДВОКАТ

ГОСПОЂА

АДВОКАТ

(Ради за столом и, пошто чује куцање на вратима, дигне главу).

ГОСПОЂА

(Улази).

Је ли слободно?

АДВОКАТ

(Устаје).

Молим!

ГОСПОЂА

Имам ли част са господином Јовановићем адвокатом?

АДВОКАТ

Да, госпођо, то сам ја. Извол'те седите.

ГОСПОЂА

Благодарим! (Седа). Ја сам рада да вам једну ствар поверим.

АДВОКАТ

Стојим на расположењу.

ГОСПОЂА

Желим да поведем бракоразводну парницу са мојим супругом те ако би могли да се примите за браниоца?

АДВОКАТ

Зашто не!

ГОСПОЂА

Вама би, разуме се, потребно било да чујете разлоге...

АДВОКАТ

Свакојачо, госпођо.

ГОСПОЂА

(Најпре лаганим темпом, али што даје улази у текст живље-сипа реченице као из кабла и засипа адвоката).

Мени је било осамнаест година, а њему тридесет и две, кад смо се узели. Та разлика у годинама не би морала бити питање за срећу у нашем браку, али се показало да је много већа разлика у погледима на живот која се појавила између нас. То нисам никад могла слутити, јер је мој муж својом спољашњошћу одавао једног отменог човека, али се десило и овде, као и уопште у животу, да лепа спољашњост често крије грубу унутрашњост човекову. Ја сам на жалост то морала да искусим, наш брак који је у почетку изгледао врло сретан, већ од првих дана затрован је био баш том разликом у погледима на живот. Ја сам васпитана у једној честитој и домаћинској кући. Мој отац, и ако је у своје време банкротирао, био је врло честит и ваљан домаћин, а моја мајка уживала је опште поштовање у свим друштвеним круговима. Ја се нисам одвајала од њих и свако који је долазио у нашу

кућу и познао ме девојком, био је уверен да ћу ја бити кадра да усрећим свога супруга. И ако ми је било тек осамнаест година, када сам пружила руку данашњем своме супругу, ја сам била потпуно свесна дужности које ми предстоје у браку, ја сам знала да је жена дужна усрећити свога мужа, да је дужна дати му она духовна задовољства која одиста један срећан брак може да пружи човеку, носиоцу брига. Мене су моји родитељи васпитали тако, да сам ја ступила у брак из једног дубоког уверења да брак у ствари представља...

АДВОКАТ

(Мало нервозно, прекида је).

Дозволите...

ГОСПОЂА

Молим вас, немојте ме прекидати ја ћу вам све рећи. (Продужи). Али док сам се ја удала за мог данашњег мужа са чврстом вољом и намером да га усрећим, дотле је он ушао у брак, схватајући га као једну забаву, као нешто што се не може мимоићи, као један акт који треба учинити за љубав свету, за љубав обичаја који владају у свету, или, на послетку, шта знам ја, тек једно је извесно да је он у брак ступио не схватајући га ни мало озбиљно. Ја сам истина веровала и у његово јаче образовање, али сам се и ту разочарала. Он је истина свршио неке школе, али за њега је то била само квалификација на папиру, која му је могла можда згодно служити у кондуит-листама пред његовим

старешинама, али у основи, у суштини, он је човек без икаквог образовања, човек грубе душе и човек неоплемењених осећаја. Он је и у брак унео оно васпитање које је стекао по кафанама, у друштву можда неозбиљних и лакомислених, какви се обично стичу око кафанских столова, а на таквome се васпитању, господине, не подиже срећа брачна и мир кућевни. Према ономе што сам доцније сазнала, ни његови родитељи нису себи засновали срећу у браку. Отац му је био полицијски чиновник и, веле, да је и у брак унео сву ону грубост којом се одликовао у својој служби. Мајка му је била истина честита жена, али, веле, врло нервозна, пргава и свађалица. Она је била у завади са свима својим суседима; никоме није добар дан називала, ни са ким није она добру реч проговорила...

АДВОКАТ

(Мало више нервозан).

Али, госпођо...

ГОСПОЂА

(Не обзирући се на њега).

Разуме се од таквих родитеља и од васпитања, које сам вам већ поменула, не би се ни могло очекивати да би он могао бити друкчи. И видите у томе и лежи сва невоља наших бракова. Жена у осамнаестој години није у могућности да упозна све околности, да сазна све истине. И шта јој остаје: остаје јој да то тек у браку сазна а то опет —

АДВОКАТ

(Потпуно нервозан).

Али ја вас молим пређите на ствар.

ГОСПОЂА

Да, имате право. Дакле, ево у чему је ствар: Ја сам у први мах подносила, подносила сам све што се да поднети, само да не будем ја узрок о-
номе што се доцније ипак није дало избећи. О сећала сам сву тежину таквога брака, видела сам јасно да нам се погледи размимоилазе, да нам се карактери не слажу, да су нам мишљења разнолика, али ми је васпитање моје налагало да све то мирно и стрпљиво подносим. Најзад, дуго ме је време-
на заваравала и заблуда, да ће се све то једнога дана изменити. То није тако редак случај, да се муж и жена у почетку и размимоилазе, било због разлике васпитања или због разлике погледа на свет, на живот и на људе. Али доцније, у животу та се размимоилажења изгледе, начини се нека
врста компромиса и брак који је у почетку изгле-
дао немогућ, постаје на један мах сношљив, па затим чак и угодан. Та је видите заблуда и мене заваравала. Полазила сам од себе; веровала сам да се стрпљењем да све постићи и решила сам се на то. У нашем браку ја сам у ствари представљала стрпљење и ништа више...

АДВОКАТ

(Потпуно нервиран, устаје и почне шетати по соби).

ГОСПОЂА

(Говори још извесно време седећи, окрећући се на стоници за њим па кад јој се учини да је он недовољно пажљиво слуша, она устаје и говори му идући у стопу за њим).

Морам одмах рећи шта сам ја сматрала као стрпљење. Преко мањих грубости његових, преко ситнијих испада — а тога је бивало свакога дана — ја сам прелазила. Често сам се претварала да их и не опажа, јер сам увек мислила да је то најлепши начин да се они сузбију. Ако су те непажње са његове стране биле намерне, он ће баш у моме понашању осетити да ја нарочито избегавам да их запазим, и то ће утицати на њега да их се окане: ако су те мале грубости и непажње ненамерне...

АДВОКАТ

(На један мах плане и дрекне).

На ствар, на ствар! (Настави узбуђено да шета).

ГОСПОЂА

Одмах, одмах ћу прећи на ствар. Он је дакле, долазио и у подне и увече на ручак и вечеру, увек туробан и брижан. Нема сумње, ја то разумем, сваки човек има бригу и дужан је сносити их, али један пажљив муж, кад дође пред кућни праг, стовари тај терет на улици и не уноси га у кућу. Пажљив и добар супруг зна да су бриге његов терет животни, који је он дужан носити и подносити ван куће, али кад у кућу уђе он је дужан сву пажњу своју и све своје време посветити жени. Рећи ћете, и жена је дужна делити са мужем бриге као и задовољства.

Тако је, и ја не би ни једнога тренутка пропустила да заједнички с мужем понесем терет његових брига, када би он умео да ми их на један пријатељски начин исповеди. Међутим он седа за вечеру или за ручак не говорећи. А шта значи, молим вас, то, значи ли да је жена у браку осуђена на ћутање. Ако је то, ја сам кадра и то поднети, јер могу вам искрено рећи, ја не спадам у жене, које воле много да говоре. Мени ћутање чак чини задовољство...

АДВОКАТ

(Дрекне).

Па, ћутите, кад вам то чини задовољство.

ГОСПОЂА

Да, одиста! Али најзад, није ствар само у томе, хоће ли муж проговорити или неће, већ у таквоме његовом понашању ја сам осећала унижење за себе. Зар такво његово понашање не казује јасно и разговетно да он жену сматра као нешто ниже: особу са којом не жели чак ни своје бриге да дели; особу која није кадра да схвата те бриге или није снажна да понесе са њим заједно терет тих брига. Значи ли то дакле да је жена у браку осуђена на ћутање и на стрпљење? Зар жена не може бити и добар друг, добар пријатељ и најискренији саветник своме мужу и, ако може, нашто онда избегавати тај најискренији савет: нашто избегавати суделовање женино у бригаама живота, које се лакше подносе када су заједничке и које се...

АДВОКАТ

(У њему већ преври стрљење, он шчепа шешир и суне га излазним вратима).

ГОСПОЂА

Куда, забога?

АДВОКАТ

(На вратима).

Идем, госпођо, да се понудим вашем мужу да га браним у бракоразводној парници противу вас.

ГОСПОЂА

А мене?

АДВОКАТ

Вас не, вас не! (Оде).

ГОСПОЂА

(Публици).

Чудновато! Ово је већ пети адвокат који неће да прими моју парницу и хоће да брани мога мужа. Такви су мушки, држе се међу собом, те ми јаднице нисмо кадре ни заштите да нађемо.

ЗАВЕСА

ПОД СТАРОСТ

Црница у једном чину

ЛИЦА:

Борђе

Марија

Иван, ЊИХОВ СИН

БОРЋЕ И МАРИЈА

БОРЋЕ

(Седи на столици ближе прозору и кроз наочаре чита новине које је узнео до прозора како би што више светлости добио).

Гле, гле, ко би рекао да је Антоније већ толико стар; слави педесету годину брачног живота. Ама да ли он има већ толико? Чекај, молим те, па колико је онда његовом најстаријем сину? Марија, колико може бити година господин Сави Антонијевом?

МАРИЈА

(Седи на канабету крај другог прозора и како је штрикала, заспала, те испустила штрик на крило).

БОРЋЕ

(Види да му не одговара, те оставља новине и прилази јој).

Па ти си заспала, Марија?

МАРИЈА

(Тргне се и брзо наставља штрикање).

Та, није... него.

БОРЋЕ

Како да није, кад спаваш. Ето, не знаш ни шта сам ти читао. Реци, ако знаш, шта сам ти мало пре прочитао из новина?

МАРИЈА

Ја сам **ти** увек говорила, немој ми читати новине. Ако прочиташ што, што ме се тиче, ти ми реци, а немој ми читати све. Кад год читаш, а ја заспим.

БОРЂЕ

Било је времена кад сам ти читао па те то није успављивало, него... шта ћеш, године су. Ето, замисли само, Антоније јавља да слави педесет година од венчања. Педесет година, ако Бога знаш, читав век... Па и ми смо већ тридесет пету напунили... Није Бога ми тридесет и пет него... (Рачуна) тридесет и шест пуних, је ли? Није шала, болан, тридесет и шест година, као да је јуче било. Старост, старост иде, бабо! Видиш, како лако заспиш као дете, и то је од старости.

МАРИЈА

Није од тога, него тако, и уморила сам се, данас сам цео дан радила.

БОРЂЕ

Гле, шта си то толико радила?

МАРИЈА

Шта? Па зар ме ниси једнако терао да твоје старе хаљине распродам и распоклањам.

БОРЂЕ

А, дакле си ме послушала, но, хвала Богу! Дабоме, шта то значи, напунила си четири пет сандука старим хаљинама па то само пропада, за-

према места, па онда и мољци се купе. Поклони, поклони све то сиротињи. Ту има, ваљада, хаљина од пре тридесет и четрдесет година?

МАРИЈА

Све, све сам сачувала. Има их, болан, тако лепо одржаних, нових новцатих, да ме је чисто жао да их дам.

ЂОРЂЕ

Како нових новцатих; па зашто сам их онда престао носити кад су нове?

МАРИЈА

А ко то зна, сећам се само за један пар; као сад се сећам, ја ти нисам давала да га носиш.

ЂОРЂЕ

Ти ми ниси давала?

МАРИЈА

Зар се не сећаш?

ЂОРЂЕ

Откуд бих се и сетио, ко зна кад је то себе било?

МАРИЈА

Ја се сећам као сад. То је било одмах друге године по нашем венчању; нашем Ивану било је већ годину дана, имао је већ два зубића. Ти си био негде на путу...

БОРБЕ

Јест, јест, знам, био сам у Пешти и писао сам ти да сам ти купио леп дар зато што си ми јавила да ми је син добио зубиће.

МАРИЈА

Купио си ми свилу за хаљину.

БОРБЕ

Није само свилу, видиш да си и ти по нешто заборавила. Купио сам ти и један брош, свилу за један зуб, а брош за други.

МАРИЈА

Јесте, Бога ми, то је тај исти брош што сам га снаји поклонила, Е, па, сећаш се сад, ваљада, и тога одеда! Кад си дошао с пута, дошао си у неком шареном младићском оделу, памтиш ли?

БОРБЕ

(Домишља се).

МАРИЈА

Зар се не сећаш како сам се љутила, како сам ти говорила да ти то одело не личи, да си ти отац који већ има сина. —

БОРБЕ

И то сина са два зуба!

МАРИЈА

Па сам те после и молила и ти си ме послушао.

БОРБЕ

Шта сам те послушао?

МАРИЈА

Ниси ни месец дана носио то одело па си га скинуо, а ја га лепо савила па у сандук.

ЂОРЂЕ

Е, видиш, тога се никако не сећам. Боже, како се то заборави!

МАРИЈА

Чекај, ако хоћеш да ти донесем капут, кад га видиш, сетићеш се.

ЂОРЂЕ

Баш донеси да видим. (Седне и опет разгледа новине).

МАРИЈА

(Одлази лево, забави се мало, па долази отуд посећен један лак шарен капутић).

Ево, Ђорђе, сећаш ли се?

ЂОРЂЕ

Јест, јест, сећам се, како да се не сећам. Знаш ли, болан, да се сад сећам и дућана где сам то одело купио: сећам се још једног пара, био је плав са белим пругама и више ми се био допао но овај, али је био скуп, врло скуп. Ех, Боже мој, како пролазе времена, а сећам се свега као да је јуче било!

МАРИЈА

Ја све памтим. Кад си стигао с пута, ушао си на ова иста врата, а свилу си носио у пакету под пазухом. Загрлио си прво Ивана, па онда мене. Па ниси хтео да ми даш свилу док се ниси уверио

да ли Иван има зубе. Завукао си му прст у уста, па си се заплакао и опет си ме загрлио. „Е, Марија, — тако си ми од речи до речи рекао — за први зуб ево ти свила за хаљину.” — „Знам, Ђорђе, ал' Иван има два зуба” — рекла сам ти ја. — „Е, кад су два, онда је право да ти и за други платим!” — и онда си, ама сећам се као да је то данас — завукао си руку у овај џеп, ту је био брош. (Завуче руку у леви џеп са стране капута, који она за цело време разговора држи у руци).

ЂОРЂЕ

Е, није у тај леви, него у овај, десни.

МАРИЈА

Е, ти памтиш баш је ли у леви или у десни, ко ће још и то упамтити. Завукао си руку у џеп, који било џеп... него чекај, баш се сећам, сетила сам се, није ни у леви ни у десни, него у овај изнутра. Баш се сећам, сетила сам се, није ни у леви ни у десни, него у овај изнутра. Сећам се, као сад, кад си рекао: „Е, кад су два зуба, онда је право да ти и за други платим!” и завукао си руку, ево, у овај џеп овде... (Завуче руку у џеп да покаже, па нађе у џепу на неко писмо и износи га). Шта је ово?

ЂОРЂЕ

(Равнодушно).

Ко зна, каква стара прибелешка!

МАРИЈА

Или можда рачун за ове хаљине? (Оставља капут на канабе, развија писмо и чита га. Читајући она се узнемири

и грозничаво дочитава до краја, а затим грчевито згужва писмо)
Ђорђе, Боже мој, Ђорђе!...

ЂОРЂЕ

(Који је дотле био равнодушан).

Шта ти је сад на једанпут?!

МАРИЈА

Боже мој... шта је ово?!.. Какво је ово писмо?

ЂОРЂЕ

Ко зна, неко старо писмо; дедер, Бога ти, да
видим.

МАРИЈА

(Узрујано).

Ђорђе, шта је ово? Да видиш, хтео би још
да га видиш?! Ах, Боже, камо да сам ослепила,
па да га ни ја нисам видела!

ЂОРЂЕ

Марија, шта је теби? Какво је то ђаволско
писмо?

МАРИЈА

Зар те није срамота и да ме питаш?

ЂОРЂЕ

Марија.

МАРИЈА

Какво је, је ли; какво је то ђаволско писмо?
Такво је да ми ти мораш положити рачун о њему;
рачун ми мораш положити, разумеш ли?!

ЂОРЂЕ

Ето ти сад! Ама шта је теби?

МАРИЈА

Ти питаш, је ли, кад си носио ово одело; ти знаш да је то било после две године како смо се узели, кад је нашем сину било годину дана, је ли?

ЂОРЂЕ

Јесте, па шта?

МАРИЈА

Па шта? И ти смеш да ме гледаш у очи и да ме још питаш; па шта? Тек две године како смо се узели, и овако писмо, овако писмо!

ЂОРЂЕ

Ама, говори једаред, шта је с тим писмом?

МАРИЈА

Тек две године како смо се узели и ти... ти... ти...

ЂОРЂЕ

Шта ја, ја, ја?

МАРИЈА

Срамота ме је чисто и да ти кажем. Ти, Ђорђе, ти си ми био неверан!

ЂОРЂЕ

Шта се лудираш, Бога ти, бабо!

МАРИЈА

Лудирам се, је ли, лудирам се?! А ово писмо, ако је по вољи да вам прочитам ово писмо, господине.

ЂОРЂЕ

Та шта ћу да слушах којекакве будалаштине!

МАРИЈА

Не, не, ти ћеш то да чујеш, ти мораш то да чујеш. (Хоће да чита).

ЂОРЂЕ

Где ћу да слушах, Бога ти, како сричеш; дај овамо ту лудорију, па ћу сам прочитати.

МАРИЈА

Не, не, ово ја не дајем из руку, ово мени треба. Није овде питање како ја читам, него шта пише.

ЂОРЂЕ

Па добро, дедер да чујем једанпут шта пише.

МАРИЈА

(Пакосно и са натезањем чита).

„Мили и слатки мој Ђокице.”

ЂОРЂЕ

(Кога изненади почетак писма).

Којешта, којешта, неке будалаштине. Остави, Бога ти, то, буди паметна.

МАРИЈА

Да будем паметна, је л' те, господине Ђокице? А што ти ниси био паметан, него си ме варао и био ми неверан, је ли ти, мили и слатки Ђокице!

ЂОРЂЕ

Ама, како те није срамота под старост тако да разговараш са мном.

МАРИЈА

Срамота, је ли, а ово није срамота, ово, ово... (Чита писмо). „Мили и слатки мој Ђокице. Ти си се вратио из Пеште, па зашто те већ нема да обиђеш твоју Ленчицу.”

ЂОРЂЕ

(Потпуно се збунио).

Овај... како да кажем... па, за Бога... ваљда није баш Ленчица.

МАРИЈА

Него шта је?

ЂОРЂЕ

Може бити пише Савчица. Ја сам имао некакву сестру од тетке која се звала Савчица.

МАРИЈА

И то није истина, ја не знам никакву твоју сестру Савчицу.

ЂОРЂЕ

Па... овај... не можеш је ти ни знати, она је умрла док смо још били деца, тек је имала две године.

МАРИЈА

Па та Савчица, је ли, кад јој је било две године, пише теби на двадесет и пет година после смрти, а?

БОРЂЕ

(Све у већој забуни).

Па не кажем ја да баш она пише, него, она-
ко узгред, кажем да сам имао једну сестру од
тетке која се звала Савчица.

МАРИЈА

А шта ти пада Ленчица?

БОРЂЕ

Кажем ти, није Ленчица него Савчица.

МАРИЈА

Видиш ли, видиш ли, Борђе, како си се збу-
нио; не смеш ни у очи да ме погледаш; не умеш
ни да одговараш!

БОРЂЕ

Није то, него што... овај... шта би ту имао
да одговарам. Није да кажеш да је то нека па-
метна ствар, па да се има шта одговарати.

МАРИЈА

О, Боже, Боже мој, шта сам ја доживела;
шта сам ја доживела! Варао ме је, варао ме је,
и то да сазнам сад, сад под моје старе дане!
(Заплаче се и седне на канабе, те покрије очи марамом).

БОРЂЕ

(Збуњен, шета љутито по позорници и говори више за се).

Дабоме, под старе дане, откуд то личи... нема
смисла ни говорити... а шта мене ђаво тера да по-
клањам старе капуте, нека стоје, нека их поједу
мољци....

МАРИЈА

Бог, Бог, је то хтео, Ђорђе, да прокаже...

ЂОРЂЕ

Откуд Бог... шта он има да се меша у моје
старе хаљине... то јест... како да кажем... (Збуни се,
стане, размишља и напослетку се одлучи те стане пред Марију).
Марија!...

МАРИЈА

(Руком га одбија, неће да га чује).

ЂОРЂЕ

(Благо).

Марија, слушај ме, Марија.

МАРИЈА

(Кроз плач).

Шта да слушам, нове лажи!

ЂОРЂЕ

Не, слушај ме, говорићу ти истину, сушту и-
стину.

МАРИЈА

(Диже главу).

Па истину ја знам, знам је врло лепо. Ти
немаш шта више да ми кажеш.

ЂОРЂЕ

Имам шта да ти кажем, јер хоћу да ти при-
знам све.

МАРИЈА

(Устаје).

Да признаш?!

БОРЂЕ

Ја немам куд, морам ти признати.

МАРИЈА

(Одлучно).

Па добро, говори.

БОРЂЕ

То је, видиш, било овако... (Збуни се) то јест, то напослетку и није важно како је било...

МАРИЈА

Важно је, све је важно! Ја хоћу све да ми кажеш, све, разумеш ли?

БОРЂЕ

Да, разумем. Дакле,... то је била свастика... она је и дан данас свастика, јер је и дан данас жив њен зет, неки Митар терзија. Па тај Митар био добар човек и био мој велики пријатељ и о-нако...

МАРИЈА

Ама, остави ти Митра, што не говориш оно што је главно.

БОРЂЕ

То јест, та његова свастика звала се Ленчица, ако ми не верујеш, можеш се и из тога писма уверити. Ја нећу ни за длаку да слажем моју жену с којом сам тако лепо и мирно проживео тридесет и шест година.

МАРИЈА

(Јетко).

И којој си био неверан одмах друге године
по венчању.

ЂОРЂЕ

(Све више збуњен).

Дакле, Ленчица је била тако повисока, а имала
је лепу црну косу и мала уста а велике очи као
филџани... једном речи, да око не одвојиш од ње...

МАРИЈА

Ето, ето, видиш,; ти је још и дан данас во-
лиш, Ђорђе. Видиш како је описујеш, мене ниси
тако никад описивао!

ЂОРЂЕ

Описивао сам те, брате!

МАРИЈА

Ти је и дан данас волиш. Боже, Боже, како
сам несрећна! (Удари у плач).

ЂОРЂЕ

Та иди, молим те, како је могу и дан данас
волети; откад се себе она удала, већ је стара же-
на. Она је сад падају у неком селу, има сед-
моро, осморо деце.

МАРИЈА

Волиш је, волиш је, Ђорђе, ето говориш јед-
нако о њој; волиш и њу и њеног мужа и њену децу.

ЂОРЂЕ

Ама, жено, опамети се! Откуд могу ја волети жену и осморо деце и попа. Шта имам попа да волим! Него, овај... да објасним.

МАРИЈА

(Бесно, скочи),

Нећу да чујем, разумеш ли, нећу да слушам. Ово је нечувено, друге године после венчања био ми је неверан, па то још и сам признаје, није га срамота да ми о томе у очи говори. Не, не, то ти не могу опростити.

ЂОРЂЕ

Ама, Марија, то је било пре тридесет и четири године.

МАРИЈА

Није ту главно пре колико је година било, него је главно да је то било две године по венчању. Не, не, то се не прашта, с таквим се мужем не живи под једним кровом.

ЂОРЂЕ

(Приђе јој благо).

Марија!

МАРИЈА

Немој ме се дотицати. Разуми једанпут да ти ниси више мој муж, ја те не могу више тим именом назвати.

ЂОРЂЕ

Марија, немој бити луда!

МАРИЈА

Била бих луда, кад бих и даље седела с тобом; кад бих те и даље звала својим мужем после свега овога.

ЂОРЂЕ

(Озбиљно).

Дакле, ти одиста нећеш да заборавиш оно што је већ и Бог заобравио?

МАРИЈА

Не, упамти: не! И више ми ништа немој говорити, ја знам шта ми ваља чинити. (Узима шешир који је био на етажеру, меће га на главу и облачи рукавице).

ЂОРЂЕ

(Шета, у запари је, посматра је испод ока како се облачи, па кад виде да је готова, он стане пред њу).

Па добро, куда ћеш?

МАРИЈА

У овој кући, под овим кровом, ја нећу више седети.

ЂОРЂЕ

Па добро! Кад је већ дотле дошло, нека буде. Ти остани овде, ово је твоја кућа, тапија на твоје име гласи и ти имаш право да седиш овде, а ја идем. (Шчепа шешир, натуче га на главу и пође па стане код врата где и она стоји. Збогом, Марија!)

МАРИЈА

(Ћути).

БОРЂЕ

Можеш ми рећи збогом, ваљда сам толико за-
служио, ми смо лепо и мирно живели тридесет
и шест година.

МАРИЈА

Оно што је било, било је па и прошло.

БОРЂЕ

(Он је под шешпром, а држи већ и штап у руци).

Па, добро, Марија, нека тако буде; знај да и ја
већ не желим да друкчије буде. Немој ми поже-
лети збогом, а ја нећу пожелети никад да ти се
вратим. Жена која је кадра толику прошлост да
баци за љубав једне младалачке лудорије, није
више моја жена, са њом ја не могу више јести
хлеб и со. (Пође).

ИВАН

(Улети на средња врата, весео).

Оче, мајко, јесте ли ту? Све сам трчао; трчао
сам као дете да вам јавим радосну вест.

МАРИЈА и БОРЂЕ

(Који обучени стоје једно с једне а друго с друге стране
задњих врата).

Вест?

ИВАН

Овог часа добио сам сина, а ви унука! Че-
ститам вам! (Љуби руку оцу и мајци).

МАРИЈА и БОРЂЕ

(Стоје и гледају се дуже, затим бризну у плач и загрле се
снажно).

МАРИЈА

Дедо, добио си унука.

БОРЂЕ

(Прекоревајући је).

Бабо, бабо! (Одведе је напред и лагано да не чује Иван).

Срам те било!

МАРИЈА

(Тако исто).

Срам тебе било, дедо! (Загрле се опет).

ИВАН

Али, ви сте обучени; ви сте некуд пошли?

МАРИЈА

Ми?... (Збуњено погледа у Борђа)... Да, ми смо пошли теби...

БОРЂЕ

Да, пошли смо да видимо унуче. Хајде, бабо!
(Узима је под руку и весело излазе на задња врата).

ЗАВЕСА

САДРЖАЈ

	Страна
Наша деца I	7
Наша деца II	27
Наша деца III	55
Аналфабета	83
Кијавица	111
Шопенхауер	135
Мува	167
Два лопова	185
Кирија	207
Дугме	235
Миш	253
Detto	277
Кол адвоката	305
Под старост	317